

LIBER TERTIVS

I

R DE IVDICIIIS R

- 1 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. CLEMENTI. Iudicio coepito usu- [B 7, 6, 1 Synopais p. 619
rarum stipulatio non est perempita. superest, ut debitorem eius temporis, quod non est in 5
iudicium deductum, conuenire possit. PP. K. APRIL. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. a. 205
- 2 IDEM AA. VALERIO. Licet iudice accepto cum tute reo egisti, ipso iure [B 7, 6, 2
actio tutelae sublata non est; et ideo si rursus eundem iudicem petieris, contra utilem
exceptionem rei iudicatae, si de specie de qua agis in iudicio priore tractatum non esse
adlegas, non inutiliter replicatione doli mali uteris. PP. VI K. IAN. FAVSTINO ET RVFO 10
CONSS. a. 210
- 3 IMP. ALEXANDER A. FAVSTINAE. Quotiens quaestio status bonorum discepta- [B 7, 6, 3
tioni concurrit, nihil prohibet, quo magis apud eum quoque, qui alioquin super causa
status cognoscere non possit, disceptatio terminetur. PP. VI ID. FEBR. IVLIANO II ET 14
CRISPINO CONSS. a. 224
- 4 IDEM A. POPILIO. Si, cum tibi pretium praediorum a curatoribus comparato- [B 7, 6, 4
rum reputaretur et instrumenta emptionis traderentur, quaestionem omissae euictionis non
monisti, intellegis semel finitam litem instaurari non oportere. PP. K. AVG. MODESTO ET
PROBO CONSS. a. 228
- 5 IMP. GORDIANVS A. MARCELLO. A iudice iudex delegatus iudicis dandi non [B 7, 6, 5 20
habet potestatem, cum ipse iudicario munere fungatur, nisi a principe iudex datus fuerit.
PP. III NON. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
- 6 IDEM A. IVNIAE. Seruus in iudicio interesse non potest nec, si condemnatio [B 7, 6, 6
aliqua in personam eius facta sit, quod statutum est subsistit. D. XV K. SEPT. GOR- 24
DIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239
- 7 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. et CC. IRENÆ. Cum debitoris tui [B 7, 6, 7
seruum, tibi pignoris iure obligatum bona domini sui quondam rebus humanis exempti tenere
profitearis, aduersus eum dari tibi actiones contra ius postulas, si quidem inter seruum et

P (om. 1, 3) L (om. 1, 3) CRM

5 stipulatio (stip. bis M^a) non est] stipula-
tionē L | debitores PL, deutorem M^a, τὸν
χρεῶστην B | quo Pa 6 s. a. Hal. PLM |
ant. a. II (iii M) M, ant. II Hal., int. aa.
iii PL | et om. L | geta II Hal., geta PLM |
7 aa.] a. S | ualeri! C, ualentinus R | iure
iudice PeL^a? 9 agis] gis L^a 10 utiliter R^a |
s. a. Hal.: in PL est subscriptio c. 3, in
LM erasa est 12 faustino R, deficit M^a
14 s. a. Hal. et PL ad c. 2 | vi] iii PL
15 crispo P 16 a.] aa. C | popilio] S, pu-
pilio R, apopilio C, popilianae PL, popi-
lio M^a deficit M^a | precia ... 17 reputaren-
tur PL, τὸ πάγια λογισάμενος; B 17 instru-
mentum C | traderetur C | quaestione R^a |

euictionem L^a, iunctionis R^a 18 oportere]
posse C | s. a. Hal. PL 20 impp. P | iudi-
cīs] iudicīs PL^t, iudicēs L^v 21 habeat PL |
iudicario C^aM^a, iudica uoluit, mox emend.
iudicario P 22 s. a. Hal. PL | III non.]
ui nu. PL | probō et pontio PL 23 liniae C,
iunio R, deficit M^a | in iud.] iud. PL 24 per-
sona PLR^a | est esse R^a, om. PaL^a | s. a.
Hal. M, sed in M non appetet nisi finis
auiola cons. reliquis erasis: in PL est sub-
scriptio c. 7 26 aa. et cc.] aa. SM, a. et
c. PL | herine S, hyrenae PL, hirennae C,
hireneae RM | cum] et cum Pa 27 oblig-
tum L^a | quondam R^a | excepti M^a 28 tibi
dari RM | quidem] quid R^a

- liberum consistere iudicium nullum possit. ad possessionem itaque pignorum magis officio iudicis uenire te conuenit quam illicita postulare. S. xpi k. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294
- 8 ¹IMPP. CONSTANTINVS ET LICINIVS AA. AD DIONYSIVM. Placuit in omnibus [B 7, 6, 8] rebus praecipuam esse iustitiae aequitatisque quam stricti iuris rationem. D. ID. MAI. 4 VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. a. 314
- 9 ²IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM. Iudices oportet imprimis [Th. 2, 18, 1 mut. B 7, 6, 9] rei qualitatem plena inquisitione discutere et tunc utramque partem saepius interrogare, ne quid noui addere desiderent, cum hoc ipsum ad alterutram partem proficiat, siue definienda causa per iudicem siue ad maiorem potestatem referenda sit. D. PRID. ID. IAN. 9 SIRMI CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONSS. a. 321
- 10 IDEM A. AD SEVERVM PV. Nulli prorsus audientia praebeatur, qui [Th. 2, 18, 3 B 7, 6, 10] causae continentiam diuidit et ex beneficio praerogativa id, quod in uno eodemque iudicio poterat terminari, apud diuersos iudices uoluerit uentilare: poena ei ex officio iudicis immidente, qui³ contra hanc supplicauerit sanctionem atque alium super possessione, alium super 14 principali quaestione iudicem postulauerit. D. III K. AVG. PAVLINO ET IVLIANO CONSS. a. 325
- 11 Κατὰ τοὺς νόμους οἱ διαικηταὶ τὰς ὑποθέσεις τεμνέωσαν πρὸς τὸ φαινόμενον αὐτοῖς [B 7, 6, 11] δίκαιον καὶ μὴ φοβεῖτωσαν βασιλικὴν ἀντιγραφὴν παράνομον τι ποιῆσαι αὐτοῖς κελεύουσαν ὡς ἀντιχρυσον.
- 12 Πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ θεῖοι δικασταὶ συντόμως τὰς δίκαιας τεμνέωσαν· καὶ τις [B 7, 6, 12] δικαζομένων πολλάκις τῷ προσφόρῳ δικαστῇ προσελθῶν μὴ δὲ ἀναγκαῖαν αἰτίαν ὑπερτεθέη, 20 προσίτω τῷ βασιλεῖ τὴν ἐκεῖθεν ἀναμένων βούλειαν. Εἰ δὲ καὶ παρατείται τις τὸν δικαστὴν εὐλόγως πρὸ προκατάρκεως, ἐκ θελας προσελεύσεως ἔτερου τεύξεται δικαστοῦ ἡ συνδικαστοῦ· εἰ δὲ καὶ εὐλόγως παραιτησάμενος ὁ φθῆσται μετὰ προκατάρκειν, δικαστῆς ἔτερος ἡ συνδικαστῆς μὴ αἰτεῖσθω. Παρ’ ἐν δικαστῇ τὸ πᾶν κινεῖσθω τῆς ὑποθέσεως· καὶ ἀπρόσφορος οὗτος ἐπὶ τινὶ δόξῃ κεφαλαίῳ, εἴς οἰκείας φήμοις ἐπὶ τὸν πρόσφορον αὐτὸν παραπεμπέτω. δευτερον γάρ τις 25 ἡ πλέον αἰτιασάμενος καὶ τὰς ἐκ τῆς δευτέρας αἰτίας κατὰ τὸ διπλάσιον καταθήσει ζημίας καὶ ἐγγυῶν χωρὶς ἡ ἔξαρσίσιας ἐκ τῆς δευτέρας ὑπομνήσεως παρὰ τῷ πρώτῳ κινήσει δικαστῆς. a. 527?
- 13 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Properandum nobis uisum est, ne lites [B 7, 6, 13] fiant paene immortales et uitiae hominum modum excedant, cum criminales quidem causas iam nostra lex⁴ biennio conclusit et pecuniariae causae frequentiores sunt et saepe ipsae 30 materiam criminibus creare noscuntur, praesentem legem super his orbi terrarum ponent.

PLCRM: c. 11 restituimus ad indicem Epitomae 14, 49, c. 12 ad indicem B

¹ iunge 7, 22, 3 ² iunge 7, 62, 16 ³ poena proposita, si quis Th. ⁴ c. 12 h. t. uel 9, 4, 6?

1 nullum possit iudicium CRM^a 2 postulare] te postulare PL^a? | s. a. Hal. et PL ad c. 6 | s. om. PL | xiii] xii PL | cc.] cc. et Hal. 3 et lic. aa.] R, et ciliuinus aa. C, a. et licinius S, et licinianus P, et licianus L, et licinius aa. et cesares M | ad] a M 4 s. a. Hal. PL | d. id.] d. p. id. PL, d. III k. 7, 22, 3 | 5 et anniano om. PL 6 inscriptionem om. Ma | impp. PM^b | a. om. P | maximianum PL. max. R 7 ple- nam L^c | utraque parte R^d | 8 desiderent] siderent Pa | hoc om. Ma | ulterutrum R, alterutrum M^e | 9 sit ante causa collocat Th. | s. a. Th. Hal. PL | d. prid.] Th. d. II Hal. pp. PL | 10 sirmi] Hal. P, sirm. L, sirmio Th. | crispo II et const. II uu. cc. conss. libri Th., crispo u et PL, licinio v et crispo coiss. Hal. 11 pu. | pp. SR, om. CM | 12 et] ut PL^a? | beneficia Pa | 13 poterit PL, inc. C | ei] CRM^a, om. PLM^b | ex om. Ma | 14 supplicauerint R^a | posse-sione alium] possessione R^a | 15 s. a Th. Hal. | in PL est d. xii k. iul. cap. lamp. et horeste uc. conss., quae pertinent forlasse ad c. 13 uel 14 | iuliano et paulino Th.

16 hic constitutiones diuersae duae sunt cap. ui. (scr. xi) et ii. dec. PL, hic constitutiones graece duae sunt R, duae constitutiones graecae Hal. | breuiorem indicem c. 11 exhibent B: τῆς ἀκριβειᾶς τῶν νόμων ὁ δικαστῆς φροντίζετω, μηδὲν τοῖς παρανόμων ἢ θεῖσι παρὰ βασιλέως προσέχων. indicem uelut Theodori Augustinius et Cuiaciūs ediderunt hunc: ἡ παρούσα διάτοξις κελεύει μηδέποτε τὸ δικαστὴν παρὰ τὸ δίκαιον καὶ τὸ νομιμον κρίνειν, καὶ προστακίν δικηταὶ βασιλικὴν ὑδοτίζουσαν αὐτῷ δικάσαι παρὰ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ τὴν μὲν προστακίν παραβλέψασθαι, τὴν δὲ ἀπόφασιν αὐτοῦ δικαίων ποιῆσαι καὶ νόμιμον: quem ex Ecloga libro- rum I—X Bas. sumptum esse Zachariae me docuit 21 c. 12, quan in c. 16 § 1 sibi uindicat Iustinianus, propter inscriptionem c. 13 Iustino et Iustiniano una imperantibus adscribenda uidetur 22 εἰ ... 23 προκατάρκειν] B Fabrot., ἡ καὶ ἀλόγως παραιτησάμενος, ὥθισθήσεται· μετὰ γάρ προκατάρκειν B Coislin. 25 αὐτῷ B Coislin. 26 τὰς om. B Fabrot. 28 iustinianus] iustinianus M, iulianus S | est uisum R | 29 quaedam R^a | 30 causae] causae quae et C | 31 orbe PR^a, horb. L^a

1 dam, nullis locorum uel temporum angustiis coartandam ponere. Censemus itaque omnes
lites super pecunias quantacumque quantitatis, siue super condicionibus siue super iure
civitatum seu priuato fuerint illatae, super possessione uel dominio uel hypotheca seu ser-
uitutibus uel pro aliis quibusdam causis, pro quibus hominibus contra se litigandum est,
exceptis tantummodo causis, quae ad ius fiscale pertinent uel quae ad publicas respiciant 5
functiones, non ultra triennii metas post item contestatam esse protrahendas: sed omnes
iudices, siue in hac alma urbe siue in prouinciis maiores seu minorem peragunt administra-
tionem, siue in magistratibus positi sunt uel ex aula nostra dati uel a nostris proceribus
delegati, non esse eis concedendum ulterius lites quam triennii spatio extendere. hoc [B]
etenim judicialis magis esse potestatis nemo est qui ignoret: nam si ipsi voluerint ¹, nullus 10
2 tam audax inuenitur, qui possit inuito iudice item protelare. Et si quidem pars actoris
cessauerit, quatenus multiplici dilatione reus fatigetur, et triennii metae post item contesta-
tam iam prope finem ueniant, ut semenstre tempus tantum ei supersit, licentia erit iudici
per executores negotii actorem requiri, parte fugiente ex una parte actoris absentiam in-
cusante et iudicibus omnimodo suas aures huiusmodi quaestioni reserantibus, et si per 15
tres uices hoc fuerit subsecutum, decem dierum spatio per unumquemque introitum desti-
nato, et nec ita actoris pars fuerit inuenta et neque per se neque per procuratorem in-
2a structum peruererit, tunc iudicem negotii acta apud se confecta conspicere: Et si quidem
nihil sufficiens actitatum est, ex quo possit termino causae certa fieri coniectura, non solum
partem fugientem ab obseruatione iudicij relaxare, sed etiam in omnes expensas, quae con- 20
sueto modo circa lites expenduntur, eum condemnare, uera quantitate earum sacramento
fugientis manifestanda et omni cautela, quam super lite reus exposuit, reddenda: quae etsi
2b remanserit, uiribus uacuabitur. Sin autem ex gestis apud se habitis parte actoris minime
inuenta possit inuenire uiam, ex qua manifestum ei fiat, quid statuendum sit, et ab-
sente actore, si eum meliorem causam habere perspexerit, pro eo ferre sententiam non 25
moretur et praesentem reum absenti actori condemnare, expensis tantummodo litis, quas
reus legitime se expendisse iurauerit, condemnatione excipiendis, quia hanc poenam actori
2c et meliorem causam habenti propter solam absentiae contumaciam imponimus. Nullo peni-
tus ei regressu ad eandem item conseruando: sed actor contumax cadat omnimodo lite,
si reus absoluetur: sin uero aliqua condemnatio contra reum pro absente actore profera- 30
tur, quam forsitan non sufficientem sibi actor putauerit fugitiuus, nullo modo iterum ean-
dem item resuscitare concedimus. et haec quidem poena actori fiat imposita. Sin autem
reus afuerit et similis eius processerit requisitio, quemadmodum pro persona actoris edixi-
mus, etiam absente eo eremodictum contrahatur et iudex, secundum quod ueteribus legibus
cautum est, ex una parte cum omni subtilitate causam requirat et, si obnoxius fuerit in- 35
uentus, et contra absentem promere condemnationem non cesseat, quae ad effectum perdu-
catur: et per res et facultates fugientis uictori satisfiat, siue ipse iudex ex sua iuris-

*PLCRM*¹ noluerint (*edd.*)?

2 conditionis uoluit, mox conditionibus scrip-
sit *P* 3 seruitutis uoluit, mox emend. ser-
uitutibus *P* 4 causis] *U*, casibus *PLCRM* |
hominibus] *dett.*, omnibus *PLCRM* | flagitan-
dum *PL'* 5 pertinent fiscale *CRM* | quae] quod
LCRM^b, inc. *M*^a | respiciat *CRM*^b 6 con-
testate *P*^a, contestatas *P*^a*L* 7 prouintia *PL* |
seu] siue *C* | administratione *R*^a 8 snt] *C*,
sint *PLRM* | nostri *M*^a | dati] dicti *P*^a | a)
ex *R* 9 cedendum *R*^a | item *PL* | triennii
spatio] *C*, triennium patimur *PLCRM*
10 enim *C* | migis *L*^a | ignorat *PL*, igno-
rent *M*^a 11 protrahere *P*^a*L'* 12 meta] *C*
13 iam *om.* *R*^a*M*^a | ueniat *C* | ei] eis *RM*
14 auctorem *M*^a | parte] eiusque parte (par-
tem *R*^b) *PL*?*R*^b 15 et iud.) iud. *PLR*^b
16 uices] iudices *M*^a | fuerit] fiat *RM*? |

subsecuto *M*^a | destinatum *M*^a 19 acci-
tatum *P*^a | terminus *M*^a? | causa *R*^a | con-
iectura] argumentatio coniectura *L*^a 20 fu-
gientem] praesentem *PL*^a | in *om.* *PL*?*M*^a
22 fugientis] praesentis *PL*^a | et] sit et *P*^a |
supra item *PL* | quia *R*^a | etsi] si *M* 23 gres-
sis *R*^a 24 quid] quod *R* 26 quam *C*
27 legime *M*^a | excipiendo *R*^a 28 et *om.* *PL*
29 lite] de lite *CRM*^b 30 absoluitur *M*^a | si
CRM 33 affuerit *C*?*R*^a*M*^a, abfuerit *PL*?*R*^b*M*^b
perquisitio *M*^a | diximus *R* 34 etiam *om.* *M*
absente reo *C*, eo abscente *M* | heremodi-
cum *M*^a | contrahatur] e contrah. *P*^a | quod]
quod et *M* 36 et] *CRM*, etiam *R*^a, *om.* *PL*
ad affectum *R*^a, adfectum *PL*?*M*^a 37 et
fac.] ac fac. *R*

dictione hoc facere potest, siue per relationem ad maiorem iudicem hoc referatur et ex eo legitima uia contra res contumacis aperiatur: nulla licentia uel alii personam eius solam praetendenti concedenda contradicendi, cum in possessionem ex huiusmodi causa actor mittitur: nec si reuersus fuerit et uoluerit fideiussiones dare et possessionem recuperare, audiatur: in huiusmodi etenim casibus omnem ei contradictionem excludimus.

4 Cum autem eremodicum uentilatur siue pro actore siue pro reo, examinatio sine ullo obstacle celebretur. cum enim terribiles in medio proponuntur scripturae, litigatoris absentia dei praesentia repletur nec pertimescat iudex appellationis obstaculum, cum ei, qui contumaciter abesse noscitur, nulla est prouocationis licentia, quod et in ueteribus legibus esse statutum manifestissimi iuris est. Huiusmodi autem sententia prope finem triennii profertur, pro quo et praesentem legem induximus. si enim in anteriore tempore, in quo larga temporis superest dilatio et spes absenti relicta fuerit reuertendi, alterutra pars cessa-uerit, in sola expensarum datione et absolutione forsitan praestetur poenalis sententia, non autem tunc mors litis et condemnatio in absentem introducatur, quae in his tantummodo 6 casibus accident, in quibus triennii effluentis imminet formido. Siue autem alterutra parte 15 absente siue utraque praesente lis fuerit decisa, omnes iudices, qui sub imperio nostro constituti sunt, sciant in expensarum causa uictum uictori esse condemnandum, quantum pro solitis expensis litium iurauerit, non ignorantes, quod, si hoc praetermisserint, ipsi de 7 proprio huiusmodi poenae subiacebunt et reddere eam parti laesae coartabuntur. Et haec de alterutra parte litigantium contumaciter absente nobis statuere uisum est ad aequitatis 20 rationem omnia corridentibus. Sin autem utraque parte imminenter et litem peragere [B 7, 6, 13] cupiente iudex eam accipere noluerit uel propter amicitias uel inimicitias uel turpissimi lucri gratia uel per aliud quicquam uitium, quod miserrimis animis huiusmodi iudicium innasci potest, litem ipse ausus fuerit protelare et propter hoc triennium fuerit transactum, iudex, si quidem in magistratu positus est uel in maiores dignitate usque ad illustratus gradum, 25 decem libras auri priuatis nostris largitionibus inferre per scholam palatinam compellatur: sin autem iudex minor fuerit, trium librarum auri multa plectetur per eandem scholam exigenda et nostro aerario applicanda, et eo remouendo alter iudex in locum eius subrogetur sub similis poenae formidine: his omnibus locum habentibus, cum unus iudex omnem 8a causam ab initio peragat. Sin autem in medio triennio uel morte iudicis uel alia inrecusa- 30 bili occasione iudicium fuerit mutatum, tunc, si quidem ex triennio annale tempus uel amplius residet, in quo alius iudex causae imponitur, intra reliquum tempus causa finiatur: sin autem minus quam annale sit, tunc omne quod deest repleatur, ut non in minore per- 9 fecti anni tempore litem possit subrogatus iudex tam discutere quam terminare. Illo pro- 35 cul dubio obseruando, ut, si neque per alterutram litigantium partem uel per iudicem ste- terit, quominus lis suo Marte decurrat, sed per patronos causarum, licentia detur iudici et eos duarum librarum auri poena adficere per scholam palatinam exigenda et similiter publi- 8 cies rationibus adgreganda, ipso uidelicet iudice in sua sententia hoc ipsum manifestante, quod per patronos causae uel fugientis uel agentis dilatio facta est uel per omnes uel quos- 10 dam ex his: necessitate aduocatis imponenda, ex quo litem peragendam suscepient, eam 40 usque ad terminum, nisi lex uel iusta causa impedit, adimplere, ne ex eius recusatione

PLCRM

1 relationem *P^a* | et *om. R^a* 2 uia] die
uia *M^a* | res] reus *L^a* 3 solam *om. M^a*
4 mittetur *C*, mittatur *R^aM^a* | fideiussionem
(fideiussus. *M^a?*) *M* 5 in *om. M^a* | huius-
modo *L* 6 heremodicum *M^a* | examina-
tio *P^a* 7 celebratur *M^a* | praeponuntur *PL*
8 repleatur *CR* 11 enim in] enim *PLR*
12 reuertenti *PL* | alterutra pars] altera
p**s (uel p**s) *P^a* 13 sola] sola ipsa *PL^a?*
14 his] eis *M* 15 accedunt *PLCM^a* | affluen-
tis *C* 17 expensarum in *M* | uictum] *R^b*,
om. PLCRM 18 solitis] litis *L^a?M^a* 20 al-
tera *PL* | contumaciter] et cont. *libri* | ius-
sum *C^a?M^a* 21 corridentes *PL* 22 eas

P^bLCM^a | uel inimicitias *om. R^a* 23 gra-
tiam *libri* | quodquam *R* | miseris *M* | huius-
modo *L* | iuditium *L^a?M^a* 24 triennium
om. L^a 25 magistratus *C^a* | meliore *M* | us-
que] uque si quidem *P^a* 26 palestinorum *PL*
27 fuerat *R* 28 exigendam *R^a* | surrege-
tur *P^aL* 29 simili *P^bLCM^a*, deficit *R^a*
30 triennii *CR*, *om. M* 32 immutatum *R*
33 deest] esse *P^a*, deest si *L^a* 34 anni
om. PL 35 alteram *PL*, alterutrum *C^a*,
om. R^a 36 per *om. C^a* | et] ut *P^bL^a*, *om. P^b*
37 eas *R^a* 39 quosdam] per quosdam *C*
41 lex] uel ex *P^a*, lex uel ex *P^b*, lex uel
** *L^a*, lis *C^a?* | implere *PL* | ne ex] nec *C*

fiat causae dilatio: honorariis scilicet a clientibus, qui dare possint, disertissimis togatis omnimodo praestandis et, si cessauerint, per executores negotiorum exigendis, ne et per huiusmodi machinationem causae merita protrahantur, nisi ipse litigator alium pro alio 10 patronum eligere maluerit. Haec autem omnia in his nobis cauta sunt, quibus perfectae 11 aetatis constitutis arbitrium suum pro omnibus causis sufficit. Sin uero causae uel pupil- 5 lorum uel adulorum sint uel aliorum sub cura agentium muscularorum uel feminarum, ut per tutores uel curatores uel actores uel procuratores eorum agantur, et eorum desidia triennium fuerit elapsum et causa ceciderint, litem quidem nihil minus suum habere uigorem, omnem autem iacturam, quae ex hac causa oritur, ad tutores et curatores et fidei- 10 ussores eorum heredesque et res eorum et omnes, quorum in hac causa legitime interest, redundare: sin autem non sufficiat pupillis uel minoribus eorum substantia, tunc in quo fuerint detrimentum perpessi, in integrum restitutionis auxilium eis superesse. D. vi

K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.

a. 530

- 14 IDEM A. IVLIANO PP. Rem non nouam neque insolitam adgredimur, sed antiquis qui- 15 dem legislatoribus placitam, cum uero contempta sit, non leue detrimentum causis infe- rentem. cui enim non est cognitum antiquos iudices non aliter iudiciale calculum accipere, nisi prius sacramentum praestitissent omnimodo sese cum ueritate et legum obseruatione 1 iudicium esse disposituros? Cum igitur et uiam non inusitatam inuenimus ambulandam et anteriores leges nostrae, quae de iuramentis positae sunt, non minimam suae utilitatis ex- 20 perientiam litigantibus praebuerunt et ideo ab omnibus merito collaudantur, ad hanc in per- petuum ualitaram legem peruenimus, per quam sancimus omnes iudices siue maiores [B 7, 6, 14] siue minores, siue qui in administrationibus positi sunt uel in hac regia ciuitate uel in orbe terrarum, qui nostris gubernaculis regitur, siue eos, quibus nos audientiam committimus uel 25 qui a maioribus iudicibus dantur uel qui ex iurisdictione sua iudicandi habent facultatem uel qui ex recepto (id est compromisso, quod iudicium imitatur) causas dirimendas suscipiunt uel 2 qui arbitrium peragunt uel¹ ex auctoritate sententiarum et partium consensu electi, et gene- 30 raliter omnes omnino iudices Romani iuris disceptatores non aliter litium primordium accipere, nisi prius ante iudiciale sedem sacrosanctae deponantur scripturae: et hoc permaneat non solum in principio litis, sed etiam in omnibus cognitionibus usque ad ipsum terminum et de- 2 finitiuae sententiae recitationem. Sic etenim attentes ad sacrosantas scripturas et dei 35 praeuersa consecrati ex maiore praesidio lites diriment scituri, quod non magis alios iudicant, quam ipsi iudicantur, cum etiam ipsis magis quam partibus terrible iudicium est, si litiga- 3 tores quidem sub hominibus, ipsi autem deo inspectore adhibito causas perferunt trutinandas.
- 3 Et hoc quidem iusurandum iudiciale sit omnibus notum et Romanis legibus optimum a nobis accedat incrementum et ab omnibus iudicibus obseruandum: et si praetereatur, contemptoribus 35
- 4 (1) periculoso sit. Patroni autem causarum, qui utrique parti suum praestantes ingrediuntur

PLCRM

¹ uel del. (cf. Bethmann-Hollweg *Civilprocess* 3, 184)

1 a clientibus] adientibus *L^{t?}*, audientibus *L^r*,
accilientibus *M^a* | dari *PL* | possunt *P^{t?}* |
desertissimis *R* | 2 si cessauerint *R* | ne et] et ne *R^a*, ne *R^b* | 3 alium] alio *L* | 4 his] hominibus his *P*, omnibus his *L* | perfectis *P^a* | 5 causis om. *CRM* | 6 sunt *R* | uel] a uel *L^a* | gentium *M^a* | ut] et *PL*, om. *M^a* | 7 uel cur. | cur. *CR* | uel act. uel proc. om. *PL*: *κουράτωρ* δὲ ὀμαζόμενος ἐπιτρόπος η̄ κατὰ νόμου ἐπέρας φροντίζων σύνταξ *B* | et; etsi *M* | 8 elapsum] transactum *PL* | ce- 15 nitam *P^a* | 15 legum *C* | placitai *L^a* | 17 praestitissent *L^a* | 18 esse ante 17 cum *collocat M^a*, om. *M^b* | et] * (et?) et *P^a*, om. *R* | 20 laudantur *PL*, conladantur *M^a* | 22 in om. *R* | ministracionibus *PL^a* | 23 que *M* | reguntur *M* | 25 recepto] rescripto *PL^t* | com- 20 promissis *P^aM^b* | quod iud. imitatur] *edd.*, qui (* uel² *P^a*, om. *P^bL^aC*) iud. imitan- 25 tur (imitantur *C^a*) libri | 26 uel ... electi] uel qui ... electi sunt *C* | actoritate *P^aR^a* | 27 uiris] iures *P^{t?}* | 28 iudicalem *R* | depo- 30 nuntur *PL* | hoc permaneat] ee permaneant *M* | 29 terminum ipsum *R* | diffinitae *PL^a* | 31 praesentiae *R* | ex] et *R^a* | dirimant *M* | 33 ha- 35 bito *C* | 34 iud. sit omn. notum] *RM*, sit iud. omn. not. *PL*, sit omn. not. iud. *C* | 35 et ab] ab *C* | 36 sit om. *M^a* | suum om. *R*

auxilium, cum lis fuerit contestata, post narrationem propositam et contradictionem objectam in qualicumque iudicio maiore seu minore uel apud arbitros siue ex compromisso uel aliter datos uel electos sacrosanctis euangeliis tacticis iuramentum praestent, quod omni quidem uirtute sua omnique ope quod iustum et verum existimauerint clientibus suis inferre procurent, nihil studii relinquentes, quod sibi possibile est, non autem credita sibi causa cognita, quod improba sit uel penitus desperata et ex mendacibus allegationibus composita, ipsi scientes prudentesque mala conscientia liti patrocinantur, sed et si certamine procedente aliquid tale sibi cognitum fuerit, a causa recedant ab huiusmodi communione sese penitus separantes: hocque subsecuto nulla licentia concedatur spreto litigatori ad alterius aduocati patrocinium conuolare, ne melioribus contemptis improba aduocatio sub- 10 rogetur. Sin autem plurimis patronis adhibitis et iuramento ab omnibus praestito quidam ex his causa procedente patrocinandum esse crediderint, quidam recusauerint, exeant quidem recusantes, uolentes autem remaneant: causae etenim terminus manifestare poterit, qui timidius quique audacius iudicium uel reliquerint uel protulerint: nec in hac parte litigatoribus danda licentia alios pro recusantibus subrogare. D. III¹ K. APRIL. LAMPADIO ET 15 ORESTE VV. CC. CONSS.

a. 530

15 ²IDEM A. IVLIANO PP. Sancimus omnes iudices siue in hac florentissima ciuitate siue in prouinciis, si quando absens persona citata postea apparuerit, non aliter ei iudiciale adytum reuelare, sed omnem claudere ei iudiciorum copiam, nisi prius omnia damna restituat ex huiusmodi uitio aduersariis eius inficta siue circa ingressus litis siue circa honoraria aduocatorum uel alias causas, quae in iudicio uertuntur: aestimatione iudicis quantitate eorum definienda, postquam juratum ab eo fuerit qui fecit expensas: exsecutoribus negotiorum modis omnibus dispositiones eorum adimplentibus: scituris iudicibus nostris et exsecutoribus, quod, si hoc praetermisserint, ex sua substantia huiusmodi detrimentum laesis resarcire compellantur. quod et in pedaneis iudicibus obseruari censemus, licet non citati, 25 sed requisi litigatores mala conscientia afuerint. D. X K. MAI.³ CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC.

a. 531

16 ⁴IDEM A. IVLIANO PP. Apertissimi iuris est licere litigatoribus iudices, antequam lis inchoetur, recusare, cum etiam ex generalibus formis sublimissimae tuae sedis statutum est necessitatem imponi iudice recusato partibus ad eligendos uenire arbitros et sub 30 audiencia eorum sua iura proponere. licet enim ex imperiali numine iudex delegatus est, tamen quia sine suspicione omnes lites procedere nobis cordis est, licet ei, qui suspectum iudicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare, ut ad alium curratur libello recusationis ei porrecto, cum post item contestata neque appellare posse ante definitiuam sententiam iam statuimus⁵ neque recusare posse, ne lites in infinitum extendantur: eodem 35 scilicet exsecutore necessitatem partibus per ordinarium iudicem et omne ciuile auxilium imponente et arbitros eligere et apud eos uenire et sic item apparente, quasi arbitri fuerint PLCRM

¹ VI (cf. Zeitschrift für Rechtsgesch. 11 p. 177)? ² iunge 2, 58, 2 et c. 16 h. t. ³ Mart.?

⁴ iunge 2, 58, 2 et c. 15 h. t. ⁵ c. 12 § 1 h. t. et 7, 62, 36

1 lis] lex C^a | contestate L^a | praepositam C^a que om. L^a | et] ēt C^a, est et R | existimauerit P^a, estimauerint R 5 studiis R | sibi credita L 8 aliquod C | recedunt PL | modi om. CR^a 9 hoc quoque L^a | spredo] C^aM^a, expto (= exproto) PLCRM^b | litigatore M^a 12 causis P^a, causae P^aL | praecedenti PL^t, procedenti P^aL^t | quidam M^a 13 maneant M | terminos P^aL^t | manistare PL^a | poterint PL^t 14 timidis P^aL^t? | quisque M^a | reliquerunt (relinq. R) uel protulerunt CR | nec] ne PL 15 s. a. Hal. et ut uidetur PL ad c. 10 | III k. april.] Hal., xii k. iul. PL 16 uu. cc.] uc. PL 17 idem] impr. iustinianus S | a. om. S (Heimbach) | iuliane P^a 18 iudiciale libri 19 negotiorum PL^t 20 uitio] iudicio C | aduersa-

rii M^a | honeraria R^a 23 negotiorum L^a | quorum C^aR 24 praeterierint M 25 resarciri PL | compellantur] PL, compelluntur CR, compellentur M | et] etiam PL | censuimus C | citati] ***iti M^a 26 affuerint PL, abfuerint CRM^b | s. a. Hal. PL | constant... 27 uu. cc. (uc. PL)] lampadio et oreste uu. cc. cos. Hal. 28 idem] impr. iustinianus S | aa. C | antequam] quam P^a 29 inchoetur lis C | generalibus M^a 31 praeponere PLCR | numine] notamine P^aL 32 suspcione PL | ei] eis C^a 33 recurratur CM, currant R^a 34 ei] ** R^a, om. C 35 posse] oportet C, oport. M^a | lis (item P^b) ... extendatur PL | eodem] in eodem P^bL^bR^aM 37 imponere L^a | lite P^bLCRM

ab imperiali culmine delegati. quod et, si ab imperiali maiestate iudex delegatus non sit, sed ab alio culmine, obtinere censemus. D. x k. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC.

a. 531

- . 17 IDEM A. IOHANNI PP. Certi iuris est, quod concessa est militaribus hominibus iudicandi facultas. quid enim obstaculi est homines, qui cuiusdam rei peritiam habent, de ea iudicare? cum scimus et militares magistratus et omnes tales homines per usum cottidianum iam esse approbatos, ut et audiant lites et eas dirimant et pro sui et legis scientia huiusmodi altercationibus fines imponant. D. x. Nov. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC.

a. 531

- 18 IDEM A. IOHANNI PP. Cum specialis iudex siue ab augusta fortuna siue ab iudiciali culmine in aliqua prouincia, ubi incusatus degit, datus sit et una pars suspectum eum sibi esse dicit, ne forsitan absente persona iudicis et in alia ciuitate eiusdem prouinciae commorante compellatur longo itinere emenso recusationis libellum ei incusatus offerre, sancimus, si quidem praesto est praeses prouinciae in illa ciuitate, ubi de ea re dubitatur, licere ei, qui suspectum sibi esse iudicem dicit, ipsum praesidem adire et hoc facere in actis manifestum; sin autem non est moderator prouinciae in praefato loco, haec eadem apud defensorem uel duuumiros municipales gestis apud eos habitis celebrare et iudicem quidem eum recusare, illico autem, id est intra triduum proximum, sine ulla dilatione compelli arbitrum uel arbitros eligere et apud eos litigare, ne et datus iudex remoueat et alter non eligatur; electione uidelicet arbitri, si uariatum inter partes fuerit, simili modo uel praesidis prouinciae, si adest, uel defensoris locorum uel magistratum municipii arbitrio dirimenda et exsecutore negotii, cui mandata est huiusmodi causae exactio, imminentia et statuta ab arbitriss effectui mancipante, nisi fuerit prouocatum. tunc enim ipse, qui iudicem antea dedit qui suspectus uisus est, appellatione trutinata formam causae imponat legitimam. D. ID.¹ Nov. POST CONSVLATVM LAMPADI ET ORESTIS VV. CC.

a. 531

II

R DE SPORTVLIS ET SVMPTIBVS IN DIVERSIS IVDICIIS FACIENDIS ET DE EXSECVTORIBVS LITIVM R

- 1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD PO- [Th. 8, 8, 2 B 7, 6, 17] TITVM VICARIVM. Quisquis fuerit exhibitus, usque ad negotii terminum ab eo apparitore, 30 cui primum traditus fuit, obseruari eum decernimus: si qua praesumptione fuerit haec mansuetudinis nostrae posthabita praeceptio, primiscrinio qui iussa temerauerit quinque librarium auri condemnatione multando. D. VIII k. Nov. AVSONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 379

P (1, 16. 17. 2 R 1) L (ut P) CRM

¹ k.?

1 et om. PLR^a 2 s. a. Hal. PLM | d. x k. mar. const. p. post. cons. lamp. et horeste (hor. L) uc. PL, d. v. kal. maii. constantinop. lampadio et oreste uu. cc. coss. Hal. d. . k. ***** impp. M 4 idem impr. iustinianus S | aa. C 7 ut et] CR, et ut PL, ut M | suis PL 8 scientia] sententiae PL^t, sententia P^rL^t | altercationes L^a | imponere C| s. a. Hal. PL | constant. . . 9 cc.] ep. post cons. PL, lampadio et oreste uu. cc. coss. Hal. 10 idem] impr. iustinianus S | aa. C | ab] a M 12 sibi esibi R^a 13 libellum ej R^aM^a, ei libellum C, ei om. M^a 14 praeses prouintiae est M | dubitatibus C, depu- tabatur R^a 22 et om. M^a | huiusmodi hu-

iusmodo *****oribus M^a | causa exactione M^a 23 imm. et) et imm. et C^aR^a: ἐπικυρίου καὶ B | stuta ab arbitriss M^a, arbitriss statuta (om. ab) C | tunc] et tunc R^a 24 ipse] et ipse C | dedit antea C | trucinata M^a 25 s. a. Hal. | post . . . cc.] lampadio et oreste coss. Hal. 27 sportulis et] protulis. Pa | in] et M^a | diuersos S 28 facientibus M^a 29 impp. PLCR | gratianus] gal. P | ual.] et ual. S, valentinus CM | aa. PC | pontium M 30 aparitore post 31 eum collocat Th. 31 fuerat Th. | obseruare PL | haec] huius PL 32 qui] quod R^a 33 libra C^a | s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio 3, 4 | VIII k. nou.] Th., kal. iul. mediolani Hal.

- 2 *Aντοκράτωρ Ιουστινιανός Α. δουκὶ Θηβαΐδος.*
Οἱ τὰ διατάγματα κομίζοντες τῶν μελλόντων ἄρχεν πολιτικὴν ἡ στρατιωτικὴν ἀρχὴν [Β 7, 6, 18
δεκαπέντε μόνους χρυσοὺς ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας κομίζεοθωσαν· εἰ δὲ πλέον λάβωσι, τὸ τετραπλάσιον
διδότωσαν μὴ δυνάμενοι πρὶς ἀπολογίαν προφέρειν, ὡς παρ’ ἔκποντων τὸ περιττὸν εἰλήφασιν.
1 ’Αλλ’ ἂχρι μὲν τῶν ἐνταῦθα γενεκὴν ἢ διάταξις· λοιπὸν δὲ ἰδικὸν ὥριζει πρόστυμον κατὰ τοῦ 5
δουκὸς Θηβαΐδος, πρὸς ὃν ἀντεγράφη, καὶ τοὺς μετ’ αὐτὸν τὸν αὐτὴν παραληφθομένους ἀρχὴν,
μὴ τοὺς παραβαίνοντας τὸν νομοθεσίαν τὴν ὠρισμένην ἀπαιτοῦσι ποιήν.
- 3 *IDEM A. IVLIANO PP. Omnibus iudicibus licentiam praestamus, siue his, qui-* [Β 7, 6, 19
bus a nostro numine lites mandantur, illustribus uel spectabilibus uel clarissimis uel togatis
fori cuiusque praefectureae uel aliis quibusdam, uel his, qui ex nostris iudicibus delegandas 10
lites accipiunt, executores si cessauerint causas eis instructas offerre, et remouere ab
exsecutione eos et alios idoneos supponere uel etiam multis adficere, sed si quidem illustres
sint iudices, usque ad sex solidorum summam, sin autem alii, usque ad tres tantummodo
aureos, et ad iudices quorum interest referre, quatenus militia exuti poenas luant corpo- 15
rales. Nostris autem amplissimis iudicibus licentia sit et maiores poenas et corporales 15
maculas executoribus imponere, si male fuerint circa lites uersati, ut sciant non esse cau-
sas a se deludendas nec lucri gratia aliquod eis uitium imponendum. D. v¹ K. APRIL. LAM-
PADIO ET ORESTE CONSS. a. 530
- 4 **Ο αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Προσαγορεύομεν*
‘Ο ἐγχειριζόμενος δημοσίας ἢ ἰδιωτικὰς χρεῖας παρὰ βασιλέως ἢ παρὰ τίνος τῶν [Β 7, 6, 20 20
ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων ὑπομψιησκέτω μὲν τὸν ἐναγόμενον καὶ πρὶν ἐμφανίσαι αὐτῷ τὰς τοιαύτας
κελεύσεις (ἕσθ’ ὅτε γάρ χρὴ ἀγνοεῖσθαι αὐτὰς) μήτε δὲ συνηθείας λαμβανέντω παρ’ αὐτοῦ μήτε
ἐκβιβαζέτω αὐτόν, εἰ μὴ τὸ ίσον τῆς θείας ἢ μεγίστης κελεύσεως ἐκδῷ αὐτῷ, εἴ τοις ὑπεμνησεν
1 αὐτόν. Εἰ δὲ ἄλλου τίνος ἀρχοντὸς δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν πρόσταξιν ἔχει ἢ τοῦ κατὰ χώραν
ἀρχοντος, μὴ ἐκβιβαζέτω τὸν ἐναγόμενον μηδὲ συνηθείας κομίζεοθω, εἰ μὴ ἐμφανίσαι πρότερον 25
τῷ ἀρχοντὶ τῆς ἐπαρχίας, ὥστε δύνασθαι ἐκεῖθεν ἐκλαβεῖν τοὺς αἰτιαθέντας, καὶ βιβλίον αὐτοῖς
2 ἐπιδοθεῖν ἢ γραφὴν ἐπὶ τῶν ἐγκληματικῶν. Εἰ δὲ μὴ γενομένων τούτων ὑπόμνησιν προσφέρει
ἡ συνηθείας ἀπαίτει ὁ ἐκβιβαστής, ἔξιστω τῷ ἐναγόμενῷ ἀπαθεῖσθαι αὐτόν.
3 ’Αλλ’ οὐδὲ προφάσει ἐγγητικῶν ζημιῶν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ὑποβάλλεσθαι συγχω- [1, 4, 26, 11..13

CRM: indices c. 2, 4 § 1. 2 dedimus ad B, c. 4 § 3 restituimus ex l. gem.

¹ VI (cf. *Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 p. 177)? ² iungendae sunt c. 5 h. t. 10, 31, 4.
12, 40, 12. 12, 63, 2, fortasse etiam 3, 10, 2. 7, 45, 15

1 hic constitutiones graeca PL, constitutio
graeca R, greca M, greca constitutio iusti-
niani a. Hal. | inscriptionem restitu ex c. 3
(idem A.) et ex § 1 (u. 6) 2 principium
indicis extat in *Synopsi*, legitur autem πο-
λιτικὴν ἢ στρατιωτικὴν ἀρχὴν ep̄itomen Latinam
huius, ut uidetur constitutionis adscriptam
ad finem 3, 43, 2 edidit Contius 1562 hanc:
qui pragmaticum adfert praeceptum, uiginti
solummodo aureos accipiat et nihil amplius,
ne, si plus accipiat, in quadruplum restituere
compellatur: praeside prouinciae, qui contra
hoc statutum agere permiserit, decem libra-
rum auri poena puniendo. *candem in Vatic.*
Pulat. 756 eodem loco inuenit Biener (*Bei- träge* p. 77) 6 τὸν . . . παραληφθόμενον B Coisl.
8 idem] impr. iustinianus S | aa. C, aaa. M
10 cuusque R^a | his om. M^a 12 superponere
C R^a M | sed confirmant B ἀλλ’ εἰ μάν 13 sex
om. R^a 14 referri RM | militiae C 16 ma-
culant R^a 17 a se] C^a, ad se C^a, om. RM |
ludendas C, eludendas R | aliquid CM |
s. a. Hal. 19 lex iii constitutio graeca hic
in his titulo qui minus est in greco S, hic
(hec M) constitutio graeca KM | inscriptio

restituta est ex loco gemino: uocem ini-
tialem προσαγορεύομεν tradunt Paratitla ad
Const. 1, 3 et 1, 4 (editiones priore loco
produnt ἀπαγορεύομεν contra libros quos im-
spexi Paris. 1326. 1334 et Laurent. Med.
pl. X c. 10) 26 ἐκβαλεῖν B Coisl. 29 itera-
tas esse hoc loco 1, 4, 26, 11..13 appareat
ex B: μήτε δὲ προφάσει ἐγγυῶν ἀλόγως ζημιού-
σθωσαν οἱ ὑποτελεῖς παρὰ τῶν πρακτόρων ἢ
ὑπὲρ στάσεως ἐντολέων, ἀλλ’ εἰ μὲν αἰλίητον
κτῆσιν ἔχουσιν, ἔξωμοσιας ἐκπιθασθωσαν γραμμα-
τέον, εἰ δὲ οὐκ ἔχουσιν, ἐγγυητὴν ἐνω πεντήκοντα
χρυσούσιν λιτρῶν παρεχεῖσθωσαν αἰγαλίας. ἀμφιβο-
λίας δὲ γενομένης περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐγγυη-
τοῦ ἢ περὶ τοῦ ὑφεος τῆς ἔξωμοσιας, παρὰ τῷ
ἐπισκοπῷ τῆς πόλεως καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἐχ-
δίκῳ τῷ περὶ τούτου χρινόσθῳ, ἀνάγκην ἔχοντος
τοῦ πράκτορος δέχεσθαι τὸν χρινόσθον αξιόπιστον
ἐγγυητὴν, μηδὲν ὑπὲρ τοῦ ἐγγυητοῦ ἢ τῆς ἔξωμο-
σιας κομίζεοθων. εἴαν δὲ ἐκ θείας κελεύσεως ἢ
μεγίστης προστάξεως ἐπιτραπεζὴ πάντως τὸ πρόσω-
πον ἀναγεγένεται καὶ μὴ καταπιστεῦσαι αὐτὸν ἐγ-
γυητῇ, τότε ἔξιστω αὐτῷ μὴ λαμβάνειν ἐγγυητήν,
ἄλλα διάγειν τὸ πρόσωπον αἰγαλίας καὶ μετά πά-
σης φειδοῦς.

ρούμεν ή υπέρ στάσεως έντολέως. ἀλλ' εἰ μὲν ἀκίνητον ἔχοιεν οὐσίαν ἀξιόχρεων οἱ ύποτιμησθέντες,
δρκοῦ γραμματείον ἐκτίθεσθαι μόνον· εἰ δὲ οὖν ἔχοιεν, τηνικαῦτα μὲν ἐγγύην ἄχρι τῆς ἡδη χρατούσης
4 ποσότητος παρέχειν, χωρὶς μέντοι ζημιας ἀπάστος. Εἰ δὲ ἀμφισβήτουσιν οἱ Parat. ad Const. 1. 3. 4 πράκτορες περὶ τῆς τῶν ἐγγυητῶν ἀξιοποιίας η τῆς διωμοσίας, κοινῇ συνιόντα εἰς ταῦτα τὸν θεοφιλέ-
στατον ἐπίσκοπον τὸν τε πατέρα τὸν τε ἔκδικον τῆς πόλεως κρίνειν τὸν ἀξιόποιον φαινόμενον ἐγγυητὴν 5 πρὸς τὴν τῆς ἐναγωγῆς ποσότητα καὶ ἀνάγκην ἔχειν τὸν πράκτορα δέχεσθαι τοῦτον ἐγγύωμενον, μηδὲν
5 κομιζόμενον υπέρ ἐγγυητικοῦ η ἔξωμοσίας. Πλὴν εἰ μὴ ἔξι Ιδικῆς ήμῶν η τίνος τῶν μεγίστων (Parat.) ἀρχόντων προστάξεις κελευσθεῖται τὸ πρόσωπον ὥγαγεν, ἐγγυητὴ μὲν καταπιστεύεις· τηνικαῦτα γὰρ
ἀδεια ἔσται τῷ πράκτορι ἐγγυητὴν μὴ κομιζέσθαι καὶ τοῦτο μέντοι πράσπειν χωρὶς ἀπάστος ζημιας¹.

- 6 Ο δὲ θεοφύλης τῶν τόπων ἐπίσκοπος, ἐάν συγχωρήσῃ παραβαθῆναι τὸν νόμον ἡ μὴ μηδύνσῃ 10
7 κατὰ τοῦ παραβαίνοντος, καὶ τῷ θεῷ προσκρούει καὶ βασιλικῆς πειραθῆσται κινήσεως. Ὁμοίως
8 δὲ καὶ ὁ ἄρχοντις ἐπαρχίας, εἰ ῥάθημψήσει τοῦ νόμου, καὶ παύεται τῆς ἀρχῆς καὶ δημευθῆεις
δημευκῶς ἔξορθίζεται. Μή λαμβανέτωσαν δὲ οἱ ἐπιδιδόντες τὰ βιβλία ἡ τὰς γραφὰς πράκτορες
9 καὶ τὰς ἐντυχίας ἡ τὰ συμβόλαια περαιτέρω τῆς διωρισμένης τῇ μετὰ ταῦτα διατάξει παραμυθίας
10 ἢ παραβαίνοντες ὑποκείσθωσαν τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτῆς. 15

D. VIII K. IVL. CHALCEDONE LAMPADIO ET ORESTE CONSS.

⁵ Ο αύτος βασιλεὺς Ἰουλίανος ἐπάρχος ποιητῶν.

Διάταξίς ἔσται τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ἵτις τοῖς τῶν ὑποθέσεων ἐκβιβασταῖς λόγῳ σπορτούλων ἥτοντι δίδοσθαι παρεκελεύσατο πρὸς τὴν ποσότητα τὴν τῷ βιβλίῳ τῆς αἰτιάσεως ἐμφερομένην· οὐδὲν λόγου χάριν μέχρις ἐκάπον νομίσματων ὥρισται δίδοσθαι τὸ ἡμίσυο τοῦ νομίσματος, εἰ δὲ 20 μεῖντιν εἴπη ποσότης, πλείονα εἶναι καὶ τὰ σπάρτουλα.

D. VIII K. IVL. CHALCEDONE LAMPADIO ET ORESTE CONSS.

⁶ Ο αὐτὸς βασιλεὺς

D. R. IVN CONSTANTINOPOLI DN JUSTINIANO PP A III CONS

CRM: 2, 4 § 3...5 restituimus ex loco gemino, § 6...8 dedimus ad indicem B, 2, 5 ad rela-

¹ καὶ μετὰ πάσης φειδοῦς addunt B ² iungendae sunt c. 4 h. t. 1, 4, 26. 10, 31, 4.
10. 40. 12. 12. 63. 2. fortasse etiam 3. 10. 2. 7. 45. 15.

2 ἄχρι τῆς ἡδη χρ. ποσότητος] ἔως πεντήκοντα χρωστού λιτρών *B* 10 *pro* § 6. 7 *in loco gemino legitur*: κάνταῦθα τῶν αὐτῶν χρατούντων ἐπιτίμων κατέ στὸν θεοφιλεστόταν ἐπισκόπου καὶ τοῦ λαζαρτράτου τῆς ἑπαρχίας ἀρχογος, εἴ τι τούτων παραβανομένου τίνος μη θέττον ταῦτα μηνύσαιεν. *unde collatis B et c. 26 § 5 fin. non temere* § 6 *ita fere restituendam proponam*: ὁ δὲ θεοφιλεστότας τῶν τόπων ἐπισκόπος εἴ τι τούτων παραβαθῆναι συγχωρήσαιεν ἢ παραβανομένου τίνος μη θέττον ταῦτα μηνύσαιεν, ξει μὲν δισμενῆ τὸν δεσπότην θεόν καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν αναμενότα 12 καὶ παύεται] *B Fabrot.*, παύεται *B Coisl.* 13 πρακτήρας *B* 16 *subscriptio ex loco gemino repetita est* 17 c. 5 *coniungendam esse cum iis, quae in not. 2 enumerantur, probabiliter coniecit Witte Leges restitutiae p. 159 ex c. 4 § 8, ex 1, 4, 26, 15 et ex 1, 4, 29, 8, quae paucis post mensibus data est. perperam igitur Cuiacius obseru. 12, 22 subscriptionem anni 533, quam in fine huius tituli inuenit. ad c. 5 tamquam ultimam*

restituit: immo et subscriptio et inscriptio peti debent ex 1, 4, 26 et 12, 63, 2. argumentum Theophili supplendum est ex Inst. 4, 6, 25 item ex lege conducticia a nostra constitutione oritur in quadruplum condemnationem imponens his executorialibus litium, qui contra nostrae constitutionis normam a reis quicquam exegerint. praeterea huius constitutionis obiter meminerunt Nou. 17 c. 3 (cf. scholion 13 ad Iulianum Epit. Nou. p. 180 Haenel) Nou. 82 c. 7 pr. Nou. 86 c. 9: ex eadem fortasse repetitum est, quod habetur in Nou. 124 c. 3 quadruplum exigiri a comite rerum priuatarum, ut simplum reddatur ei a quo ablatum est; triplum cedat fisco, priuatis etiam permitti resistere executorialibus, qui plus quam licet exigere conentur 22 s. a loci iungendi 23 desiderari constitutionem Iustiniani posteriorem c. 5 colligetur ex subscriptione quae sequitur editia a Cuiacio obserual. 12, 22, male autem relata ad c. 5 (u. s.)

R DE PEDANEIS IUDICIBVS R

¹ iungendae uidentur 3, 11, 1, 7, 53, 8, 7, 62, 6 ² April. 3, 11, 1 ³ CC. III cons. (= a. 300, Mommsen)? ⁴ locum corruptum esse monet Mommsen *Zeitfolge* p. 445 ⁵ plenior extat in inscriptione edita in C. I. L. III, 459 ⁶ junge 1, 51, 13 (d. vi k. Iul. post cons. Longini) 2, 7, 18, 19 (d. vi k. Ian. Constantinopoli Longino cons.) 2, 12, 27, 3, 10^g 1, 7, 52, 5 (d. VII k. April. post cons. Longini)

2 pedaneis] padeis *C* 3 uicanis] *C*, uicani
SR, uicaris *M* [non] non in *C^a* 5 putauit
om. *M^a* 6 *s. a. Hal.* 7 et cc. dicunt] *R*,
et cc. C, om. SM 9 ita *om. RM^a* 11 ha-
bant *M^a* 12 adeo in] ad *M^a*, adeo *M^b*
13 praesidium *C^a* 15 *s. a. Hal.* 16 exempla *R* |
litterarum *om. S* | *s. a. et c. S, om. C* | sara-
pionem *M* 17 delegata *R* 18 et possunt
om. M^a 21 tribuantur] ***feratur *M^a* | *s. a.*
Hal. 23 firmo *M* 24 ad *om. M^a* | iudi-
ciūm] in iudicium *C^a* 26 loco *CR* | huius-
modi *M* 28 *s. a. Hal.* et *PL* ad 3, 2, 1 |
dec. dechioppe dioc. uiii et cerio max. uii
aa. cons. *PL*, tyberio et maximo coss. *Hal.*
29 impp. *P* | secundos *R* 30 expectari
Bamb. D I 3 Th. 31 discenter *R* | disti-
tuendi *Th.* | *s. a. Th. Hal.*: in *PL* est sub-
scriptio 4, 1 33 hic constitutio graeca *R*,
haec constitutio greca est *M*, constitutio
graeca post rubr. sequentem *Hal.*: inscrip-
tionem restitui ex *Nou.* 82 pr. § 1. 2. 10,
secundum quam Zeno unicuique iudicio urbis
Constantinopolitanæ certos quosdam arbitros
pedaneos attribuit, quibus causae delega-
rentur, iisque necessitatē ininxit sumptus
rependendos victori ab adversario exami-
nandi: eadem constitutione LX auri libras
arbitris deputatas, sed poste a *Anastasio*
ademptas esse testatur 2, 7, 25 pr. pre-
terea ad h. c. referenda sunt *Paratilla* ad
Iuliani Nou. epit. c. 293 sqq. (*Haenel p. 206*):
innovat constitutiones zenonis de arbitriis
positam in tertio libro titulo competenti quos
greci diethetas appellabant

III

**R QVI PRO SVA IVRISDICTIONE IVDICES DARE DARIVE
POSSVNT R**

1 ¹IMPP. THEODOSIYS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP. In causarum delegationibus illud consultissime praecipimus obseruari, ut ita ualeant, si ad iurisdictionem pertineant delegantis. Quod si quis alienae iurisdictionis causam crediderit delegandam, nec praecepto cogitorem datum parentiam accommodare censemus et, si contra leges obtempauerit deleganti, omnia, quae ab ea delegatione geruntur, ita pro infectis haberet praecipimus, ac si ipsi qui delegauerant alienae iurisdictionis iudices resedissent, ut nec appellandi quidem necessitas uictis aduersus eas sententias imponatur. Haec, nisi iudices a nobis specialiter delegantibus dati aliis causas delegauerint iudicandas: nam his delegantibus nullo personarum causarumque habito tractatu appellationum ad eos iure iudicia remeabunt.

D. XIII K. IVN. VALENTINIANO A. V ET ANATALIO CONSS.

a. 440

V

R NE QVIS IN SVA CAVSA IVDICET VEL SIBI IVS DICAT R

1 ¹IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD GRAC- CHVM PV. Generali lege decernimus neminem sibi esse iudicem uel ius sibi dicere debere. In re enim propria iniquum admodum est alicui licentiam tribuere sententiae. LECTA K. DEC. 19 VALENTE V ET VALENTINIANO AA. CONSS.

a. 376

VI

**R QVI LEGITIMAM PERSONAM IN IVDICIIS HABENT
VEL NON R**

1 IMP. GORDIANVS A. CANDIDAE. Si, cum esses³ pupillaris aetatis, sine tuto- ris auctoritate cum aduersario consisteres, praeses prouinciae aduersus te pronuntianuit, minime auctoritate iudicati nititur quod statutum est. D. ID. DEC. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS.

a. 239

2 ⁴IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELIAE AGEMACHAE. In rebus, quae priuati iudicij quaestionem habent, sicut pupillus tute auctore et agere P (6 R 1. 2. 5) L (ut P) CRM

¹ iunge 7, 62, 32. 7, 63, 2 ² iunge 4, 20, 10 . ³ esses del. ⁴ iunge Vat. 326

2 dices dare R^a, dare iudices M, dare om. S 4 th. et ualentinus R, ualentinus et th. M^a aa.] a. S | pp.] p. M^a 5 consubtilissime R^a 7 patientiam edd. | obtempauerint M^a 8 delegantis R^a, delegati M^a | habere R 9 delegauerint C^a 10 quidem] qui M^a 11 alias C^a 13 s. a. Hal. et PL ad 3, 5 | XIII] Hal., xui PL, XII 7, 63, 2 | iun.] PL 7, 63, 2, ian. Hal. | v om. Hal. 15 nel] SLR, uel ne PCM | sibi ius] sibi is P^a, ius sibi R 17 impp. PCR, impr. pp. S | ualent. grat. et ualens C, ualens (ualent. M^a) grat. et ualerius M | aa. C | ad gracchum (graecum PL) pu. (pp. CM) om. S 19 s. a. Th. Hal. PL | lecta] d. Hal. PL 20 ualeinte VI et ualentiniano II aa. Hal., sed in addendis ual. v et ualent. aa., ualentinianus a. et ual. aa. PL 22 in iudiciis] inditios M^a | habent (habent R) uel non om. P, uel non om. M^a 24 impp. PR | sine] et sine M 26 s. a. Hal. PL | d. id. . . 27 conss.] Hal., pp. u id. dec. u. a (dec. um. L) et aū. ss. PL 28 et cc. om. S | aureliae] Vat., om. libri | agemachae] M Vat., agemacho S, agemathae PL, gemachae CR 29 in rebus . . . habent (habent P) PL, in re . . . habet CRM: ἐν τοῖς διωτικοῖς δικαστηρίοις; B | priuari P^a | actore M^a

et conueniri potest, ita et adultus curatore consentiente litem et intendere et excipere debet.
D. XVIII K. FEBR. CC. CONSS.

a. 294

- 3 ¹IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IVLIANO PROCONSULI [Th. 4, 22, 6 B 7, 19, 3] AFRICAE. Momentariae possessionis actio² exerceri potest per quamcumque personam. sub colore autem adipiscendae possessionis obrepticia petitio alteri obesse non debet, maxime cum absque conuentione personae legitimae initiatum iurgium videatur. nihil autem optuletur conuentio circa minorem habita, cum id rectius circa curatorem debuerit custodi. D. PRID. NOV. MART. RAVENNAE CONSTANTIO ET CONSTANTE CONSS.

a. 414

VII

R VT NEMO INVITVS AGERE VEL ACCVSARE COGATVR R

- 1 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA.³ CAMERIO. Inuitus agere uel [B 7, 19, 4] accusare nemo cogitur. D. ID. OCT. CARINO II ET NVMERIANO CONSS.

a. 284

VIII

R DE ORDINE IVDICIORVM R

- 1 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MARCELLINAE. Adite praesidem prouinciae et ruptum esse testamentum Fabii Praesentis agnatione filii docete. neque enim impedit notionem eius, quod status quaestio in cognitione uertitur, etsi super causa status cognoscere non possit: pertinet enim ad officium iudicis qui de hereditate cognoscit universam incidentem quaestionem quae in iudicium deuocatur examinare, quoniam non de ea, sed de hereditate pronuntiat. D. XIII K. DEC. GETA ET PLAVTIANO CONSS. [B 7, 3, 33] 15 a. 203
- 2 IMP. ANTONINVS A. MAGNILLAE. Si quaestio tibi generis ab his, quos fratres [B 7, 3, 34] patruelis esse dicis, non fit, adito praeside et accepto indice familiæ erciscundae experire. quod si de ea re quaestio erit, prius de natuitatis ueritate secundum iuris formam quaeri idem uir clarissimus curae habebit. PP. X K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213
- 3 IMP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. DEMETRIO. Cum ciuili disceptationi [B 7, 3, 35] 25 principaliter motae quaestio criminis inciderit uel criminis prius instituto ciuilis causa adiungitur, potest iudex eodem tempore utramque quaestionem sua sententia dirimere. PP. NON. GALLIENO A. V ET FAVSTINO CONSS. a. 262
- 4 IMP. CONSTANTINVS A. AD CALPVRNIANVM. Quoniam ciuili quaestione inter- [B 7, 3, 36] missa saepe fit, ut prius de crimen iudicetur, quod utpote maius merito minori praefertur: ex quo criminalis quaestio quocumque modo cessauerit, oportet ciuilem causam uelut ex P (6, 2. 5. 7. 8 R [2 p] 3. 4) L (6, 2. 5. 7. 8 R 2...4) CRM

¹ iunge 2, 21, 8 ² momenti actio Th. ³ Imp. Diocletianus A. (Hal.)?

1 conuenire L^aR^a 2 s. a. Vat. Hal.: in PL est subscriptio c. 3 | XVIII k. febr.] Vat., VIII k. ianuar. Hal. 3 iuliano om. M | proconsule S, perfecto M | 4 africa M, om. S 5 adipiscendae] adi de Ma | obrepta Th. 6 initum Ma, inc. C^a 7 id om. C 8 s. a. Th. Hal. et PL ad c. 2 | prid.] II Hal. | constante] constantino Hal. 10 cogetur C, nemo cogitur R (cf. u. 12) 11 aa.] aa. et cont. PL, aa. et cc. RM | nemo inu. agere uel acc. cog. C 12 accusare] causare Ma | s. a. Hal.: in PL est subscriptio 8, 2 15 edite R^a 20 s. a. Hal. 21 antonius R | a. om. p | magnellae pLM, agnelle S, magnillae R 22 dicas L^aCRM | fit] sit CR^a | iuditio M, iudice iudicio R^b: κίνησον τὴν ἀγωγὴν τὴν διαρροῦσαν τὸν κλήρον τῇ φαυλᾳ B 24 s. a. Hal. et PL ad 7, 1 | x] u PL | aug. ag. ang. PL | antoniano PL | iii] P, ui L 25 impp. . . . aa. idem aa. PL | ualentinianus S, ualerius M | gallianus M | disceptatione PaMa 26 moti C^a | incideret P | crimine CM: δέ πρωτόπων χρηματικῆς ζητήσεως κινουμένης ἐχληματικῆς ζητησίς παρεμπάσῃ ἡ πρότερον τοῦ ἐχληματικοῦ κινηθέντος χρηματικῆς ἀναφορῆς B | institutos C^a? 27 eodem] eo PL^aR: κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον B | suam C^a | sentia R^a | s. a. PL Miracus 28 non.] nou. Pa (emendat manus prima) 29 impp. P | ad om. M | calphurnianum R, calpunianum M 31 cessauerat R

integro in iudicium deductam *discingi*, ut finis criminalis negotii ex eo die, quo inter partes fuerit lata sententia, initium ciuili tribuat quaestioni. D. ID. MART. NEPOTIANO ET FACVINDO CONSS.

a. 336

VIII R DE LITIS CONTESTATIONE R

5

- 1 ¹IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. VALENTI. Res in iudicium deducta non uidetur, si tantum postulatio simplex celebrata sit uel actionis species ante iudicium reo cognita. inter litem enim contestatam et editam actionem permultum interest. lis enim tunc uidetur contestata, cum iudex per narrationem negotii causam audire cooperit. D. K. SEPT. SEVERO III ⁹
ET ANTONINO AA. CONSS. a. 202

X R DE PLVS PETITIONIBVS R

- 1 ²Αὐτοκράτωρ Ζήνων A.
Πᾶς τῶν ἐναγόντων καὶ ἄρρενες καὶ γυναικεῖς πρὸ τῆς ὀρισμένης προθεσμίας τῶν [B 7, 6, 21]
χρεῶν ἐναγόντες καὶ κατὰ τοῦτο τὸν ἐναγόμενον βλάπτοντες ἀλλον τοσοῦτον περιμενόντων 15
χρόνον, μηδένα τόκον ἐν τῷ μέσῳ λαμβάνοντες, δοσον αὐτὸν προφθάσαι τὴν προθεσμίαν ἐπεχει-
ρησαν, καὶ τοῦ χρόνου δὲ τούτου παρατρέχοντος μὴ ἀλλως ἐναγέτωσαν, εἰ μὴ τὰ δαπανήματα
τῆς πρώτης εἰσόδου τὰ ὑπὲρ τῆς μεθοδείας συμβάντα τῷ διαδίκιῳ καταβέλωσιν. Ἐὰν δὲ ἐπί-
τροποι η̄ κουράτωρες ἐν χρόνῳ η̄ ποσότητι πλέον ἐπιχειρήσωσι τοὺς τοῦ κηδευομένων
χρεώστας, οὐδὲν καταβλαπτέσθωσαν οἱ ἐπιτροπεύμενοι η̄ κουρατωρευόμενοι, αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπίτροποι 20
η̄ κουράτωρες ἐπιγινωσκέτωσαν αὐτός τὴν ἐντεῦθεν συμβαίνουσαν ζημίαν. Οἱ δὲ κληρονομαία-
ἐκδικοῦντες πράτματα η̄ λόγους ἐπιτροποίου η̄ κουρατωρείας ἀπαιτοῦντες καὶ οἱ κατὰ ἀργηλίκων
η̄ μειόνων περὶ διοικήσεως κινοῦντες η̄ παραθήκας ὥφ' ἐτέρων δεδομένας ἀπαιτοῦντες οἵ αὐτοὶ
τῶν παραθεμένων διάδοχοι γενόμενοι μηδὲν ἐν τῆς ὑπεραπατήσεως ζημιούσθωσαν οἵ δικαίων
ἔχοντες τῆς ἀγρολας αἰτίαν· τότε δὲ ὁ ὑπεραπατῶν ζημιούσθω, δὲ προφανῶς ἀλέγησθη πλεο- 25
νεκτῶν. Εἴ δὲ τις εἰς ἔλαστον τῆς ἀληθείας διεπιμέσσατο τὴν ἐντοῦ δίκην, μὴ προσεχέτω τούτῳ
οἱ δικάζων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀληθῆ ποσότητα τὴν φῆρον ἔκφερτῶν. a. 486 uel 487
- 2 ³Αὐτοκράτωρ Ιουστινιανὸς A.
Ἐάν τις τῶν ἐναγόντων ἐν τῷ διαπεμπομένῳ παρ' αὐτοῦ βιβλίῳ πλείονα ποσότητα [B 7, 6, 22]
τεθεικώς πλειονος ζημίας αἰτίας τῷ αἰτιοθέντι γένηται, τριπλασίων διδότω τὴν παρ' αἰτίαν αὐτοῦ 30
συμβάσαν τῷ διαδίκῳ ζημίαν. ἀληθῆς δὲ ποσότης τῆς ἐναγωγῆς νοείσθω, εἰς η̄ οἱ δικάζων
ἔκφερε τὴν φῆρον.

PLCRM: indices 10, 1, 2 restituimus ex B

¹ iunge 2, 1, 3 ² iungendae uidentur 3, 3, 6 et quae ibi laudantur ³ iungendae uiden-
tur 3, 2, 5 et quae ibi laudantur

¹ discingi] Mommsen cum B Coisl. διαζών-
νωσθαι distingui libri | inter] in Pa 2 fuerat
PLR | questione Pa | s. a. Hal. PL 3 fa-
cundo] Hal. faustino PL 5 contestationi-
bus S 6 iudicio C 9 per om. Pa | ne-
gotii om. C | s. a. Hal.: in PL est sub-
scriptio 10, 3 [k.] III k. 2, 1, 3 12 plus]
pluribus R^e 13 haec constitutio greca est
M hoc loco, constitutio (lex PL) greca SPLR
ante rubricam. inscriptionem restitui ex
Inst. 4, 6, 33^e. 34 et 4, 12, 10 14 B 7,
6, 21 uere pertinere ad Zenonis legem colli-
gitur ex Inst. l. c., in quibus ea quae con-
tinentur pr. et § 3 Zenoniana constitutioni

attribuuntur: principium indicis extat in
Synopsis (Zach. p. 678) et Ecloga: de epi-
toma Latina u. ad u. 29 | πᾶς τῶν ἐναγό-
ντων om. B Coisl. Ecloga 17 τοῦ χρόνου
δὲ τούτου] χρόνου δὲ Syn. | ἐναγέσθωσαν Ecl. |
μη̄ καὶ Syn. 18 ἀδίκῳ Syn. | κατα-
βάλωσιν] fortasse ex ipsa Zenonis constitu-
tione ueniunt quae adduntur in Inst. 4,
12, 10: ut actores tali poena perterriti tem-
pora litium doceantur obseruare 22 διεκdi-
κοῦντες B Coisl. 23 δεδομένας διδομένων δε-
δομένας B Coisl. 25 οἱ ἀτακτῶν B Fabr.
28 inscriptionem restitui ex Inst. 4, 6, 24. 33^e
29 uersionem Latinam editam a Conilio 1571

3 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Odiosas contrahentium calliditates amputare properantes censemus, ut, si quis certa quantitate sibimet debita super ampliore pecunia per dolum et machinationem cautionem exegerit et ad iudicium debitorem vocauerit, si quidem ante inchoatam litem calliditatis eum paeniteat et veritatem debiti confessus fuerit, nullo eum dispendio praegrauari: sin autem et liti praebuit exordium et in certaminibus negotii permanens arguatur de adiecta falsi quantitate, non solum ea, sed etiam toto debito eum fraudari: transactionibus scilicet et secundis confessionibus, siue insinuatae sint siue non, etiam in hoc casu suam obtinentibus firmitatem: talibus etenim cautionibus hoc obcire non oportet. D. xv k. Nov. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO.

a. 532

XI R DE DILATIONIBVS R

1 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. DICVNT: Quoniam plenumque evenit, ut iudex instrumentorum uel personarum gratia dilationem dare rerum necessitate cogatur, spatium instructionis exhibendae postulatum dari conueniet. Quod hac ratione arbitramur esse moderandum, ut, si ex ea prouincia ubi lis agitur uel persona uel instrumenta poscentur, non amplius quam tres menses indulgeantur: si uero ex continentibus prouinciis, sex menses custodiri iustitiae est: in transmarina autem dilatione nouem menses computari oportet. Quod ita constitutum iudicantes sentire debebunt, ut hac ratione non sibi concessum intellegant dandae dilationis arbitrium, sed eandem dilationem, si rerum urguntissima ratio flagitauerit et necessitas desideratae instructionis exegerit, non facile amplius quam semel nec ulla trahendi arte sciant esse tribuendam. D. xv k. APRIL.² CC. CONSS.

a. 294

P (10. 11 [R p] 1) LCRM

¹ iungendae uidentur 3, 3, 2. 7, 53, 8. 7, 62, 6 ² Aug. 3, 3, 2

in libro Harleiano 5117 musei Britannici repperit Hachius hanc: Zenonis diuae memoriae uestigia inhaerentes (insistentes Cont.) praesenti lege decernimus, ut, quicumque ante tempus debitum exegerit, tanto tempore ultra constitutum tempus manifesta plus petitione sine (sinon Harl.) usuraram acceptione expectet: nec tunc agere ante potest, quam omnia damna parti aduersae (diuersae Cont.) restituat. (§ 1) tutores uero et (tutores uel Cont.) curatores talia perpetrantes ipsi damnabuntur. (§ 2) exceptis his, qui res hereditarias petunt aut rationes tutelae vel curae, siue qui (qui om. Cont.) negotiorum gestorum (negotia Harl.) agunt contra minores seu maiores (mai. seu min. Harl.), uel qui deposita (—tum Cont.) repetunt quasi ex successione. (§ 3) qui autem minus petit (petuit Harl.) in iudicio, in nullo laeditur (ledetur Harl.) (§ 4 = c. 2) si quis uero maiorem, quam sibi deberetur (debitur Cont.), quantitatem in libello conuentionis inseruit (inseruerit Cont.), in triplum parti aduersae restituere compelletur (—atur Cont.), quidquid (quod quis Harl.) ex hac causa sportularum nomine executoribus (execut. om. Harl.) amplius dederit (dedit Cont.). in Harleiano praemittitur inscriptio imp. iust. uerino no-

mine Verini adsumpto ex 3, 12, 1, subiungitur const. a dno. petro de cardona (non cordona) translata de greco in latin. cuius versionis initium quidem ad ipsius constitutionis uerba accedere uidetur, a uerbis autem quicumque ante continet epitomen c. 1 et 2 1 a. om. M | odoosas L^a 2 ampliore pecunia PL^aCR 3 clamauerit M 4 callid. et c. R 5 eum] eo R^a | praegrauare PL^a | praebat P^a 6 quantitate falsi L^b, falsi om. L^a 7 defraudari CR 8 hec obic. M 9 s. a. Hal. et PL ad 9, 1 | const. post cons. (post et ss. PL) 1. et orestis uu. cc. (orest. uc. PL) anno sec.] PL, lampadio et oreste uu. cc. coss. Hal. 13 aa. om. R | et cc.) consss. L | dicunt om. S 14 gratiarum P^a 15 quod] qui P^a 16 morandum P^a 17 indulgeatur PL 18 iustitia PLM 19 computare M^a | iudicantes constitutum PL | consentire PL^a? 21 exierit M^a 22 scient PLM^a | tribuendum PLR^aM^a | s. a. Hal. PL | d. . . 23 consss.] Hal., pp. nn. k. apl. caesariae cc. ss. (caesariae consss. L) PL: caesariae ortum est ex caesaribus (cc. ss. in P sacerpius scribitur pro consss.), constitutionem autem, siue April. sribas siue Aug., Strmii datam esse necesse est

- 2 IMP. CONSTANTIVS A. AD VRSVM VICARIVM. Si quando quis [Th. 2, 7, 1 B 7, 17, 12] rescriptum ad extraordinarium iudicem reportauerit, dilatio ei penitus deneganda est: illi autem, qui in iudicium vocatur, danda est ad probanda precum mendacia uel preferenda aliqua instrumenta uel testes, quoniam instructus esse non potuit, qui praeter spem ad alienum iudicium trahitur. D. II NON. MART. VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. a. 314
- 3 IDEM A. PROFVTVRO PRAEFECTO ANNONAE. Siue pars siue integra dilatio [B 7, 17, 13] fuerit data, eo usque iudicis officium conquiescat, donec petiti temporis defluxerint currícula. feriae autem, siue repentinae siue sollemnes sint, dilationum temporibus non excipiuntur, sed his connumerentur. D. VII ID. FEBR. SIRMI LICINIO V ET CRISPO CONSS. a. 318
- 4 IDEM A. AD CATVLLINVM PROCONSULEM AFRICAE. A procedente iudice dilationem non conuenit postulari, etiamsi utraque parte praesente tribuatur, cum non alias nisi causa cognita indulgeri queat et cognitio causae non interpellatione planaria, sed considente magis iudice legitime colligatur, et, si forte dilationis petitio fuerit improbata, suscepta quaestio per sententiam iudicis dirimatur. D. V ID. FEBR. SIRMI LICINIO V ET CRISPO CONSS. a. 318
- 5 IDEM A. AD MAXIMVM. Cum a nobis fuerit ad appellationem consultatio- [B 7, 17, 15] nemue rescriptum, siue sit primo iudicio petita dilatio siue ea tributa non sit siue nec petita quidem, eam dare cuiquam non licebit eadem ratione, qua nec in iudiciis quidem cognitionum nostrarum dilatio tribui solet. PP. ROMAE VIII K. APRIL. PROBIANO ET IVLIANO CONSS. a. 322
- 6 IMP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. AD PETRONIVM VICARIVM [Th. 2, 7, 3 B 7, 17, 16 20] AFRICAE. Inter priuatos et fiscum si aliqua lis mota fuerit, utrius partis petendae dilationis per defensores suos copia non est deneganda, si hoc commoditatis ratio postulauerit. D. V ID. APRIL. AQVILEIAE ACYNDINO ET PROCVLO CONSS. a. 340
- 7 IMP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Nec de statu [Th. 2, 7, 4 B 7, 17, 17] ac patrimonio litigantibus in transmarina etiam dilatione mensuum nouem spatia egredi 25 concedatur. D. XII K. DEC. THEODORO CONS. a. 399

XII

R DE FERIIS R

- 1 IMP. CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS AA. ET SEVERVS ET MAXIMINVS NOBI- [B 7, 17, 18] BILISSLIMI CC. VERINO. Quoniam consulis, an similis obseruantia a nobis adiciendarum 30
Aⁿt (12) P (11, 2. 5. 4. 6. [12 R p]) L (11, 2. 5. 4. 6. 12 R) CRM

¹ iunge Th. 10, 15, 3

¹ ante c. 2 in P *deleta est rubrica xi ****** | impp. P | ad ursum] aduersum PL^b, aduersus L^a | uicarium] uice comiti M 2 extraordinarium Pa 3 iudicio PLR | precum bis Pa, pretium Ma 5 iudicem Th., δικαστηριον B | s. a. Th. Hal. P, in L subscriptio erasa est 11] pri. P | et anniano om. P 6 a.] aa. C | praef. annonae] praefecturio annone S, pp. anone M, pannone R 7 data] dilata Ma? | defluxerunt CR, diffuxerint M 9 s. a. Hal. 10 a. om. Ma? | proconsule S | a om. PL^a | procedente] proc. uero PL^a? CR: οὐ χρη προσώπα τὸν ἀγωνάς αἰτεῖσθαι προθεσμίαν B 11 utramque L^a, ex utraque Ma 12 plenaria PaCRM^a | consistente L^a 13 et] PLR^bMa cum B, ut uidetur, ut CM^b, et ut Ra 14 quesitio PL | iudicis] dati iudicis CR^b | s. a. Hal. 18 dari PL | quia PL^a? 19 s. a. Hal. PL et PL ad c. 4 | april.] pp. L ad c. 4 prob. et iul. cons. om. PL *hoc loco* | pribino (piripino Pa) PL ad c. 4 20 impr. constantinus a. et con-

stantius c. S, impp. constantius et consti. aa. PL, impp. constans et constantinus aa. C, impp. constantinus et constantius augusti R, imp. constans a. M | patronum PL, pretem M, praet. R^a 21 pendenda Pa 22 suos om. L^a 23 s. a. Th. Hal.: in PD est subscriptio 12, 1, in L erasa est, ut non appareat nisi d. 24 messalino M 25 transmarinam etiam dilationem C | mensium R^bM 26 concedatur] conc. dilatio C | s. a. Th. Hal. M | XII vi Hal. | theodoro cons. M, theodoro uc. cons. Th., eutropio et theodoro cons. Hal. 28 de feriis obseruandis R, rubricam om. Ma? 29 impp. constantius (—tinus SMR) et maximianus (maxentius C, maximus R)] imp. diocl. anth. et max. A | et seuerus] seu. A, seuero M, et seuerus idem a. S | maximinus] max. A, maximus S, maximianus CR, probo M | nobilissimi (nobiles CR) cc. uerino) CR, nou. cc. seuerino A, nouies cesar uirino S, et uerino cons. M 30 nobis sit A*

feriarum, quae rebus feliciter gestis proueniant, ad appellationum quoque tempora porrigna sit, Verine carissime, rescribi placuit experientiae tuae, ut in causis prouocationum iugiter et sine additamento eiuscmodi dierum tempora scias seruari debere et supra dictorum dierum in appellationum causis minime fieri adiectionem. D. NON. . . . APOLLONIO⁴
SUPERIORIS CONSTANTIO V ET MAXIMIANO V CC. CONSS.

a. 305

- 2 (3) IMP. CONSTANTINVS A. ELPIDIO. Omnes iudices urbanaeque plebes et artium [B 7, 17, 19] officia cunctarum uenerabili die solis quiescant. ruri tamen positi agrorum culturae libere licenterque inseruant, quoniam frequenter euénit, ut non alio aptius die frumenta sulcis aut uineae scrobibus commendentur, ne occasione momenti pereat commoditas caelesti prouisione concessa. PP. v NON. MART. CRISPO II ET CONSTANTINO II CONSS. a. 321
- 3 (4) IDEM A. AD SEVERVM. A nullo iudice praesumi decet, ut auctoritate sua [B 7, 17, 20] ferias aliquas condat. nec enim imperialeas ferias uocari oportet, quas administrator edixerit, ac per hoc, si nomine eximuntur, etiam fructu carebunt. D. ID. APRIL. SIRMI SEVERO ET RVFINO CONSS. a. 323
- 4 (5) IMPPP. VALENTENIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD OLYBRIVM PV. [B 7, 17, 21] 15 Publicas ac fiscales causas tua sinceritas etiam feriatis geminis mensibus, hoc est sine aliqua intermissione, discingat. Pistoriis quoque causis isdem diebus ratum in futurum examen adhibebit. IIII NON. MAI. TYBERIADE¹ VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369
- 5 (6) IDEM AAA.² ALBVCIANO VICARIO MACEDONIAE. Quadraginta [Th. 9, 35, 4 B 7, 17, 22] diebus, qui auspicio caerimoniarum paschale tempus anticipant, omnis cognitio inhibeatur 20
A^u P (12, 2. 3. 5. 6) L (12, 2. 3. 5. epitome Aegidiana [u. i. ad u. 6] 6) Ambr. (12, 2)
CRM (cf. ad u. 6)

¹ Treuiris (I. Gothofredus)? ² Imppp. Gratianus Valentinianus et Theodosius AAA.? (u. i.)

1 quae] qui M^a | perueniunt A^uR 2 sit uerine carissime] se tueri nec A | experientiae M^a 3 sciat A^u | seruare C^a 4 in om. A | s. a. PD ad 11, 6, ubi est d. nn. apollonio superioris suū et maximus cc. cons. (cc. et ss. D) 6 p in margine ad c. 4...8 h. t. adnotauit epitomen tituli legis Romanæ Visigothorum de feriis (2, 8) eam, quam edidit Aegidius, repetiuit Haenelius in editione legis Romanæ (p. 43. 44): eadem in uerborum ordinem recepta est in L, ubi extat post c. 6, in W, ubi praemissa inscriptione imp. theod. a collocatur post c. 2, et in M, ubi substituta est uerbis 1 porrigna . . . 4 adiectionem. locum secundae h. t. constitutionis occupauit inde ab editione Norembagensi. uerba epitomae secundum pLW haec sunt: ut (et in W, ut in W^b) die dominico emancipare ac manumittere licet (liceat W), reliquæ causæ uel lites quiescant. et a die octauo kalendarum iuliarum (iulii W) usque ad (in W) kalendas aug. messiuæ (mensis L) feriae concedantur (—datur L) et a kalendis (—da p, usque ad . . . kalendis om. W) aug. (augusti W^a, del. W^b) usque in decimum kalendarum (kalenda p) septembbris agendarum causarum tribuatur licentia. a decimo autem (die ins. pL) kalendarum septembbris usque in idus octobris uindemiales feriae (uindemialis feria L W) concedatur. sanctum (sancto pL) etiam (quoque W) diem paschæ nec non (nec non om. W) et diem natalis domini (domini om. p) et epiphaniae, septem qui antecedunt (præcedunt W) et septem qui secuntur sine strepitu (sine strep. om. p) uolumus obseruari (obs. uol. W). ut iudeai die (ut in die L)

sabato nulla actione perturbentur (perhentur p): in W pro ut iudeai . . . perturbentur est: et quod contra hoc factum erit, modis omnibus irruatur | imp. P | a. om. A | hispidio S, epidio M | urbaniqui Ambr., que om. A 7 uenerabili om. A cum B | quiescat A^u Ambr. 8 libenterque A | inserant PL | uenit Ambr. 9 ne] nec A^u Ambr. R | commendita Ambr. 10 s. a. Ambr. Hal. PLM | pp. v] Ambr. PL, dat. u M, d. Hal. | mart.] mai. Ambr. M | ii et const. II conss.] ii et consu. Ambr., om. M 11 a] a. Ra | debet CR | actoritate C^aR^a 12 condati) concedant A^uA^u, concedat A^u, ὥπιζτω B | administrator dixerit PL, administrator edixerit C, administrator dixerint AM: εἰ παρὰ τοῦ ἀρχοντος ὥπιζμενα B 13 nomina PLC^b | s. a. Hal. PD | sirmi om. PD | seuero . . . 14 conss. om. Hal. 15 imp. CR, imp. A | ualentinus RM | ualens] et ualens RM, et ualent. A | aa. C, om. R | pu.] CR, pp. M, om. AS 16 feriatis) de fer. A 17 discingat pist.] Mommsen, distingat (—gato A^u) ist. A, distinguit pist. PLCRM | in om. C 18 s. a. Hal. | et uict. om. Hal. 19 idem] imp. gratianus ualentianus et theodosius Th. (libri Vatic. et Taurin.), imp. ualentianus grat. et theod. lex Rom. Visigothum, imp. ual. ualens et grat. PL | aa. C | albuciano] Th., luciano ASPLCM, luciniano R | macchidonee S | quadrag.] in q. CR^b cum Nomoc. (x. x.): ἐν ταῖς τῆς μὲν ἡμέραις, sed contra Th. et Parat. ad Const. 2 (ἢ η ἀπὸ την quadraginta) 20 sacramoniarum A | anticipent A^uC | omnes cognationes inhibeantur A contra Th. B Nomoc.

criminalium quaestionum. D. VI K. APRIL. THERSALONICAE GRATIANO V ET THEODOSIO
AA. CONSS.

a. 380

- 6 (7) IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS [Th. 2, 8, 19 B 7, 17, 23 Nomoc. 7, 1] 1 AAA. ALBINO PV. Omnes dies iubemus esse iuridicos. Illos tantum manere feriarum dies fas erit, quos geminis mensibus ad requiem laboris indulgentior annus accepit aestiuis 5 2 feruoribus mitigandis et autumnis fetibus decerpens. Kalendarum quoque Ianuariarum 3 consuetos dies otio mancipamus. His adicimus natalicios dies urbium maximarum Romae atque Constantinopolis, quibus debent iura differri¹, quia et ab ipsis nata sunt, sacros quoque paschae dies, qui septeno uel praecedunt numero uel sequuntur, dies [Th. 15, 5, 5 mut. 10 etiam natalis atque epiphaniorum Christi et quo tempore commemoratio apostolicae passionis totius Christianitatis magistrae a cunctis iure celebratur: in quibus etiam praedictis 4 sanctissimis diebus neque spectaculorum copiam reseramus. In eadem [Th. 2, 8, 18. 19 et 8, 3 obseruatione numeramus et dies solis, quos dominicos rite dixerit maiores, qui repetito in 5 se calculo reuoluuntur. Parem necesse est habere reuerentiam, ut ne apud ipsos arbitros uel a iudicibus flagitatos uel sponte delectos ulla sit agnitus iurgiorum, nostris etiam diebus, 15 6 qui uel lucis auspicia uel ortus imperii protulerunt. In quindecim autem paschalibus [Th.] diebus compulsio et annonariae functionis² et omnium publicorum priuatorumque debitorum differatur exactio. D. VII ID. AVG. ROMAE TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389
- 7 (8) IDEM AAA. TATIANO PP. Actus omnes seu publici seu priuati [Th. 2, 8, 21 B 7, 17, 24 diebus quindecim paschalibus conquiescant³. in his tamen emancipandi et manu- [Th. 2, 8, 1 20 mittendi cuncti licentiam habeant, et super his acta non prohibeantur. D. VI K. IVN. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392.
- 8 (10) IMPPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Prouin- [Th. 9, 35, 7 B 7, 17, 25 ciarum iudices moneantur, ut in quaestionibus latronum et maxime Isaurorum nullum qua- 25 dragesimae nec uenerabilem pascharum diem existiment excipiendum, ne differatur sceleratorum proditio consiliorum, quae per latronum tormenta quaerenda est, cum facillime in hoc summi numinis speretur uenia, per quod multorum salus et incolumitas procuratur. D. V K. MAI. CONSTANTINOPOLI BASSO ET PHILIPPO CONSS. a. 408
- 9 (11) IMPPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ARMASIO PP. Dies festos, dies⁴ maiestati [B 7, 17, 27 altissimae dedicatos nullis uolumbus uoluptatibus occupari nec ullis exactionibus 30

A^u Ambr. (12, 9) PL (cf. ad p. 248, 6) CRM

¹ deferre Th. (u. i.) ² et ann. funct. compulsio? ³ sequestrentur Th. ⁴ dei (Mommsen)?

1 s. a. Th. Hal. | VI om. Hal. | gratiano ...
2 conss. om. Hal. | v et th. aa. (uel th. uu. cc.)] *lex Rom. Visig.*, u et th. i aa. Th. Tau-
rin., a. ui et th. a. i. Th. Vatic. 3 imp. A,
impp. PLCR | ualentinus et M 4 aa. C |
pu. A, pum. M | iuridicos] iure iuridicos
PLC^aM^b | tantum L^a | die L 5 ac-
cipit PL, συρχεύονται B | aestiuis f. m.
et autumnis] Th., aestiuis quidem f. m. et
autumnis C, aestiuos f. m. et autumnos
APLRM 6 fructibus A | decerpens om. R^a
7 adiciamus C 8 constantinopoli APL,
constantinopolim M^a | quibus (in quibus
P^aLR^aM^b) d. iura (illi A) differri (defferri
AC) idem legerunt Graeci: χρη ... ἀργεῖν τὰ
δικαστήρια B | nati R^a 9 paschales R | pro-
cedunt C, praecedunt R^a 10 epiphani-
rum CR | christi et q. t. com om. A 11 a
om. A^uL^a | celebrantur M 12 sanctissimis
om. A | in e. o. numeramus om. P^aL^a 13 quos
om. L^a 14 paren.) et p. A^u | est om. M^a |
ut] et C 15 a iudicibus] iudicis Th. 2,
8, 18, in (uel e) iudiciis Th. 8, 8, 3 | electos
PLCR | sagtio P^a | iuriorum R 16 au-
cipicia R^a | paschalis PL^a, paschalicis L^aR^a
17 funciones PL^aC^aR^b | et] M, om. APLCR |
publicorum] publicarum annonarum P 18 s. a.
Th. 2, 8, 19 A Hal. PL | vii] Th., uū A, ii
Hal., s. ii. (= GII) PL | timasio] etiamsio PL
19 a. S, aa. C | actus ... publici om. M^a |
seu publ.] publ. PLCM^b 20 mancipandi A |
manumattendi R^a 21 prohibitur M | s. a.
Th. 2, 8, 21 A Hal. PL | vi k.] Th., k. A Hal.,
s. k. s. PL | iun.] Th., ian. A Hal. PL | const.
arc. a.] Th., cap. arc. PL, carch. A^u, arch. A^u,
arc. a. Hal., 22 conss. om. PL 23 an-
femio R, ad antheum Th. 24 iudex R^a,
praesides P^aL^a | moneatur R^a | ut] et C | in
... isaurorum (isaurorum P^aLR^b) in isau-
rum latronum quaestionibus Th., τοὺς ληστὰς
καὶ τοὺς ἴσαρπους B 25 nec] uel PL | ne]
nec CRM 26 quaerendi L^a | famime R^a
27 speretur] pet. (petitur?) C^a | multarum L^a
28 s. a. Th. Hal. PL | mai.] mart. Hal. |
constant. om. Hal. PL 29 antoninus M,
anno. L, mto. P, anthimo A^u Ambr.,
anthimo A^u armosio Ambr., anthemio C |
maiestatis A^uC^a 30 uoluptatibus P | exac-
tionum uexationibus (uaxat. M^a) exactioni-
bus uexationibus (—busque A^u) A

1 profanari. Dominicum itaque diem semper honorabilem ita decernimus uenerandum, ut a
cunctis execusionibus excusetur, nulla quemquam urgeat admonitio, nulla fideiussionis
flagitetur exactio, taceat apparitio, aduocatio delitescat, sit idem dies a cognitionibus alienus,
praeconis horrida uox silescat, respirent a controuersiis litigantes, habeant foederis
interuallum, ad se ueniant aduersarii non timentes, subeat animos uicaria paenitudo, pacta 5
2 conferant, transactiones loquantur. Nec tamen haec religiosi diei otia relaxantes obscaenis
quemquam patimur uoluptatibus detineri. nihil eodem die sibi vindicet scaena theatalis
aut circense certamen aut ferarum lacrimosa spectacula: etiam si in nostrum ortum aut
3 natalem celebranda sollemnitas inciderit, differatur. Amissionem militiae, proscriptionem
patrimonii sustinebit, si quis umquam hoc die festo spectaculis interesse uel cuiuscumque 10
iudicis apparitor praetextu negotii publici seu priuati haec quae hac lege statuta sunt cre-
diderit temeranda. D. v ID. DEC. CONSTANTINOPOLI ZENONE ET MARCIANO CONSS. a. 469

XIII

R DE IVRISDICTIONE OMNIVM IVDICVM ET DE FORO
COMPETENTI R

15

- 1 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA.¹ SEVERO ET ALII. Non quidem fuit iudex procurator noster in lite priuatorum: sed cum ipsi eum iudicem elegeritis et is consentientibus aduersariis sententiam tulerit, intellegitis uos adquiescere debere rei ex consensu uestro iudicatae, cum et procurator iudicandi potestatem inter certas habeat personas et uos, incongruum eum esse uobis iudicem scientes, tamen audientiam eius elegistis. Quod et in 20 alii similibus iudiciis tam in actionem proponentis quam in exceptionem opponentis persona locum habebit. D. ii ID. IAN. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214
- 2 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ALEXANDRO. Iuris ordi- [B 7, 3, 38] nem conuerti postulas, ut non actor rei forum, sed reus actoris sequatur: nam ubi domicilium habet reus uel tempore contractus habuit, licet hoc postea transtulerit, ibi tantum 25 eum conueniri oportet. PP. VI K. SEPT. AA. CONSS. a. 293
- 3 IDEM AA. ET CC. IVDAE. Priuatorum consensus iudicem non facit eum, qui [B 7, 3, 39] nulli praest iudicio, nec quod is statuit rei iudicatae continet auctoritatem. S. VI K. IAN. AA. CONSS. a. 293
- 4 IMP. CONSTANTINVS A. AD VNIVERSOS PROVINCIALES. Nemo post item con- [B 7, 3, 40] testatam ordinariae sedis declinet examen, nec prius praefecti praetorio aut comitis Orientis uel alterius spectabilis iudicis imploret auxilium, sed appellatione legibus facta ad sacrum auditorium ueniat. PP. K. OCT.² BASSO ET ABLABIO CONSS. a. 331

A^{ui} (12) Ambr. (12) F (incipit u. 23) P (om. 13, 1) L (ut P) CRM

¹ debuit esse imp. Antoninus A. ² fortasse Sept. scribendum, ut iungantur 1, 21, 3 et quae ibi laudantur

1 semper] PLR, ita semper A Ambr. CM 12 s. a. A Ambr. Hal. PL | v] A, g PL,
2 execusionibus om. A 3 taceat] tatiat om. Ambr. Hal. | constant. zenone] zeno A
Ambr. ^a | item PL^a | a cognitionibus al.] A^aC^bR, 16 seuero] seuero pp. C | fuit quidem C?
a cognitionibus al. Ambr., al. a cognit. A^a, 17 consentibus R 19 iudicandi] indicandi R^a
agnitionibus al. PL^aM^b 4 uox silescat] 21 tam] tantum R^a | accione... exceptione R |
uerba silescant M | propirient A, respiss.(ce?) personam R^a 22 s. a. Hal. 23 max.] ma-
rent M^a | habeant] et h. PL 5 ad se] A ximian. iustiniani F | aa. et cc.] C, aa.
Ambr. L^bM^a, ad sese R^a, simul ad se PL^aM^b? SFPLRM
simul ad sese CR^b | aduersarii om. Ambr. 24 ut] et P^a | reus] reum P^a |
voluntaria plenitudo Ambr. | pacta] execu- actor res F 25 contactus L^a 26 s. a.
tionibus pacta A 6 religiosae PL^aRM | dei L^a F Hal. PL | pp. ... conss.] d. vi id. octob.
7 patimur] non p. M | voluntibus PL | Hal. 27 aa. et cc.] C, a. S, aa. FPLRM
theatalis M^a 8 aut circ.] uel circ. PL iudee M 28 is] i M^a, om. R^a? | s. a F
9 natale A Ambr. M | amissione A^aPLM| Hal PL | s. a. F. d. Hal. om. PL 29 aa.
praescriptionem A^aLM, proscriptionemque R aa. et Hal. 30 uniuersas M 31 praefecti
10 hoddie R^a | quicumque Ambr. 11 praetesta.., negotii M^a | hac lege] in hac l. A, om. F | praetorii R^a 32 uel] aut M | spec-
hac PL^a, lege hac L^b, leges R^a, lege R^b | taculi PL^a? 33 s. a. F Hal. PL | pp.) d.
Hal. | passo F | ablacio] F Hal., balbino PL

- 5 IMP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. VINCENTIO PP. GALLIARVM. In criminali [B 7, 3, 41] nego¹to rei forum accusator sequatur. Is uero, qui suam causam siue criminalem siue ciuilem sine caelesti oraculo in uetito uocabit examine aut exsecutionem poposcerit militarem, actor quidem propositi negoti actione multetur, reus uero pro condemnato habeatur: et tribuni siue uicarii capitale sibi animaduersionem subeundam esse cognoscant, si uel suam 5 uel militum exsecutionem interdictam praebuerint. D. xv k. IAN. MEDiolani CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397
- 6 IMP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Magisteriae potestati [B 7, 3, 42] inter militares uiros uel priuato actore in reum militarem etiam ciuilium quaestionum audiendi concedimus facultatem, praesertim cum id ipsum e re esse litigantium uideatur con- 10 stetque militarem reum nisi a suo iudice nec exhiberi posse nec, si in culpa fuerit, coer- ceri. D. v k. MAI. CONSTANTINOPOLI LVCIO VC. CONS. a. 413
- 7 IMP. ANASTASIVS A. CONSTANTINO PP. Periniquum et temerarium esse per- [B 7, 3, 43] spicimus eos, qui profesiones aliquas seu negotiations exercere noscuntur, iudicum, ad quos earundem professionum seu negotiationum cura pertinet, iurisdictionem et praeceptiones 15 declinare conari. Quapropter iubemus huiusmodi hominibus nec cuiuslibet militiae seu cinguli uel dignitatis praerogativam in hac parte suppeteret, sed eos, qui statutis in quacumque militia connumerati sunt uel fuerint seu dignitatem aliquam praetendunt, sine quadam fori praescriptione his iudicibus tam in publicis quam in priuatis causis oboedire compelli, ad quorum sollicitudinem professionis seu negotiationis, quam praeter militiam, ut dictum 20 est, exercent, gubernatio uideatur respicere, ita tamen, ut ipsis nihilo minus iudicibus, sub quorum iurisdictione militia seu dignitas eorum constituta est, procul dubio respondeant. 2 His uidelicet, quicumque contra eius¹ tenorem uenire temptauerint, militiae cingulo seu dignitatis honore pro tali conamine spoliandis. D. xv k. MART. CONSTANTINOPOLI PROBO 24 ET AVIENO CONSS. a. 502

XIIII

R QVANDO IMPERATOR INTER PVPILOS VEL VIDVAS
VEL MISERABILES PERSONAS COGNOSCAT ET NE
EXHIBEANTVR R

- 1 IMP. CONSTANTINVS A. AD ANDRONICVM. Si contra pupillos uiduas² [Th. 1, 22, 2 B 7, 3, 37] 30 uel diutino³ morbo fatigatos et debiles impetratum fuerit lenitatis nostrae iudicium, memoriati a nullo nostrorum iudicium compellantur comitatui nostro sui copiam facere. quin immo intra prouinciam, in qua litigator et testes uel instrumenta sunt, experiantur iurgandi

F (13) P (om. 13, 6) L (ut P) CRM

¹ legis? (u. i.) ² uiduasue (Mommsen)? ³ diutino om. Th.

1 honor. et arcad. C | uicentio F 2 qui] qui in uel cui R^a 3 uetito uocauit FPLC^bR^bM, ue... C, uetito uetauit R^a? | poposceret PL^a? 4 prepositi neg. F^a, neg. propositi R^a 5 sub-eunde F^a, subeundam M^a 6 s. a. F Hal.: in P est subscriptio c. 7, in L erasa est | xv] F, v Hal. 8 potestatis C^a 10 e re] aere F, more C^bRM, *** C^a: ἐπειδὴ καὶ τοῖς δικαιομένοις τοῦτο συμφέρει B 11 que] * R^a, om. C^a 12 s. a. F Hal. | constant. om. Hal. | uc. om. F 13 impp. P | a. om. R 14 profesionis R^a | negotiations R^a | exercere nos- cuntr om. C^a | iuditium FP^a 15 earum C^a, earundum R^a | professionem M^a | negotio- num R^a | praeceptionem PLC 16 declini- nari C^a | conari nari L^a, cenari R^a | omnibus

PLRM 17 uel om. C | statis L^a, inc. C^a 18 militiam F 20 ad] aq L^a | profesiones seu negotiations (negatiat. F^a) F | quas PLM^a | praeter] M^b, propter FPLCRM^a 21 ut] in R^a 22 seu] siue PR 23 quicumque] qui Pa| eius] eius legis Q: οἱ δὲ τοῦτο παρατομένοι B | temptauerunt F 24 spoliandis om M^a | s. a. F cum P ad c. 5: in PL hoc loco extant d. xu. k. 25 abieno FP 27 uel uiduas] SF, et uiduas PLCRM^b, uiduas M^a 28 uel] et C | mirabiles F, miserabilis L^a 30 ad ahdronicum] andronico Th. | uiduas] uel uiduas FCR^b 31 diurno R 32 iuditium M^a | commutatui R^a | sui] cui F | quin immo] qui nimio Pa 33 prouinciam] uintiam F^a | liti- gatores M | et] aut C

fortunam atque omni cautela seruetur, ne terminos prouinciarum suarum cogantur excedere.
 1 Quod si pupilli uel uiduae aliique fortunae iniuria miserabiles iudicium nostrae serenitatis
 orauerint, praesertim cum alicuius potentiam perhorrescunt, cogantur eorum aduersarii
 examini nostro sui copiam facere. D. xv k. IVL. CONSTANTINOPOLI OPTATO ET PAVLINO 4
 CONSS.

a. 334

XV

R VBI DE CRIMINIBVS AGI OPORTET R

- 1 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. LAVRINAE. Quaestiones eorum crimi- [B 7, 5, 76]
 num, quae legibus aut extra ordinem coercentur, ubi commissa uel inchoata sunt uel ubi
 reperiuntur qui rei esse perhibentur criminis, perfici debere satis notum est. PP. IIII NON. 10
 OCT. DEXTRO II ET PRISCO CONSS. a. 196
- 2 IDEM' AA. ET CC. NICAЕ. Sciens liberum uenumdando plagii crimen com- [B 7, 5, 77]
 mittit. ab eo itaque, qui super hoc queri potest, aditus competens iudex, si is, quem
 puerum ingenuum uendidisse proponis, ibi degit, causam cognoscet. S. PRID. NON. FEBR. 14
 SIRMI CC. CONSS. a. 294

XVI

R VBI DE POSSESSIONE AGI OPORTET R

- 1 IMP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD FESTVM PROCONSULEM AFRICAE. [B 7, 5, 78]
 Vbi aut uis facta dicitur aut momentaria possessio postulanda est, ibi loci iudicem ad-
 uersus eum qui possessionem turbauit conuenit iudicare. D. VIII K. IVN. GRATIANO 20
 NOBILISSIMO PVERO ET DAGALAIFO CONSS. a. 366

XVII

R VBI FIDEICOMMISSVM PETI OPORTET R

- 1 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. DEMETRIO. Fideicommissum ibi peten- [B 7, 5, 79]
 dum esse, ubi hereditas reicta est, dubitari non oportet. PP. VIII K. SEPT. CILONE II 25
 ET LIBONE CONSS. a. 204

A^u (15 R 1. 16) F (desinit in 25 pp. viii) PLCRM

¹ scribi debuit imp. Diocletianus et Maximianus

1 fortuna PLM | omnes PL, omnis M^b, inc. M^a | excidere F | 2 quod] qui Pa | alienque Pe La | 4 s. a. Th. F Hal. PL | xv] Th. om. F Hal. PL | constantino. p. optanto PL 7 ubi] hibi L^a, om. A | 8 imp. L | laurinae] SACM, laurianae FPL, laurianae R | 9 com- missa uel inchoata] PL^a, commissae (com- missa R^b, commissa M^c) uel inchoatae (in- chote F^d) AFL^e CRM: Græcus interpres locum intellexit ut R^b: ἥ δόπου ἡμάρτηται γυν- νέται, ἥ δόπου ἡεχθη ἥ περι αὐτῶν δίκη B | 10 repperiantur F | qui rei esse perh. om. A | nostrum A | s. a. F Hal. PL | iii] iii PL 11 ii om. Hal. | crispo F | 12 aa. et cc.] a. S | niceae M | 13 utique P^bR^aM^b, utrique P^a? , usque L^a | si om. L^aM^a? | 14 purum R^a | ubi L^aC^aR^aM^b | cognoscit Pa, cognoscit C^a | s. a. F Hal. PL | s. prid.] F, prid. PL, d. II Hal. | 17 ubi om. A | possessionibus A | 18 valentinus RM | festum] fiscum A | pro- consule S, proconsul M | 19 aut uis] aut ius Pa, autem uis L, om. A | postulandae ibi A^a | 20 passionem Fu | s. a. F Hal. PL | 21 bilissimo puero F, nobili puero PL, om. Hal. | dagalaifo] bacapho PL | 23 oportet] potest S | 24 aa. om. Fa | 25 dubitare C | s. a. F Hal. PL | chilone libri | ii om. Hal.

XVIII

R VBI CONVENIATVR QVI CERTO LOCO DARE PRO-
MISIT R

- 1 IMP. ALEXANDER A. HERACLIDAE. Qui certo loco se soluturum pecuniam [B 7, 5, 80] obligat, si solutioni satis non fecerit, arbitraria actione et in alio loco potest conueniri: in 5 qua uenit aestimatio, quod alterutrius interfuit suo loco potius quam in eo in quo petitur solui. D. vi id. MART. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225

XVIII

R VBI IN REM ACTIO EXERCERI DEBET R

- 1 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PANCRATIO. In rem actio [B 7, 5, 81] 10 non contra uenditorem, sed contra possidentem competit. frustra itaque desideras non tecum congregi, sed cum auctore tuo dominium vindicantem, cum te possidere contendas. nam si denuntiasi ei qui tibi uendidit, intellegit euictionis periculum. nec enim iurisdictionis forma in eadem prouincia constitutis tam petitore quam possessore ob auctoris perso- 14 nam, quem in alia prouincia dicis consistere, debet immutari. D. ID. APRIL. AA. CONSS. a. 293
- 2 ¹IMP. CONSTANTINVS A. AD VNIVERSOS PROVINCIALES. Si quis alterius nomine quolibet modo possidens immobilem rem litem ab aliquo per in rem actionem sustineat, debet statim in iudicio dominum nominare, ut, siue in eadem ciuitate degat siue in agro siue in alia prouincia sit, certo dierum spatio ab iudice finiendo eoque ad notionem eius perducendo, uel ipse in locis in quibus praedium situm est perueniens uel procuratorem mittens actoris 20 intentiones excipiat. Si uero post huiusmodi indultum tempus minime hoc quod dispositum est facere maluerit, tamquam lite quae ei ingeritur ex die, quo possessor ad iudicium uocatus est, ad interrumpendam longi temporis praescriptionem contestata iudex, utpote domino possessionis nec post huiusmodi humanitatem sui praesentiam faciente, edictis legitimis proponendis eum citare curabit et tunc in eadem uoluntate eo permanente negotium summatum 25 discutiens in possessionem rerum actorem mitti non differet, omni adlegatione absentis de principali quaestione seruata. D. x k. AVG. BASSO ET ABLABIO CONSS. a. 331
- 3 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. Actor rei forum, [B 7, 5, 82] siue in rem siue in personam sit actio, sequitur. sed et in locis, in quibus res propter quas contenditur constitutae sunt, iubemus in rem actionem aduersus possidentem moueri. 30 D. x k. IVL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO ET BAVTONE CONSS. a. 385

P (18. 19. 3: 19 R 1. 2 post II 49, 1) LCRM

¹ iung 1, 21, 3 et quae ibi laudantur

2 conueniantur M | promittit PL 4 impp. P | eraclee S, heracliae C 5 facerit Pa | loco | co L^a 7 s. a. Hal. PL | d. vi id. mart.] pp. u. id. (u. idid. P^a) mai. PL | ii om. Hal. 9 exhiberi SM^a | debet] SRM, debeat C, debeat uel esse queat P, debeat uel queat L 10 et cc. om. SR | penebracio PL | 12 dominum M^a 13 intellegis PL^bM^b, intellegas L^a? 14 personam om. R^a 15 quam M^a | aliam prouintiam M, prouincia om. PL | s. a. Hal. 16 impp. PR | ad uniuersos] ad PL, aduersus R 18 ut om. PL^a | eodem] edem M^a 19 eaque R^a | nouationem L^a, notationem R^a? 20 auctoris Pa 21 excipiat] W, excipiet

PLCRM | si] P^aC, sin P^bLRM | quod om. PaM^a 22 uoluerit PL | die] qie L^a 23 interrupendam P 24 huiusmodo L | proponendis] faciendis PL^a 25 voluntatem M^a | eo] R^bM, eodem PLCR^a | summatum M^a 26 differet M 27 s. a. Hal.: in PL est subscriptio c. 3: in M post inscriptionem c. 3 adest basso et albino: d. k. aug. pp. k. sept. constant. leges iungendae 28 impp. PLCR | ualentinus CM, et ualerius R | aa. SC, om. P: basso et albino addit M (ex subscr. c. 2) 29 et om. PL^a 31 s. a. Hal. et PL ad c. 2 | x] xiiii PL | constantinopoli ... conss.] const. a. PL, constant. om. Hal.

XX

R VBI DE HEREDITATE AGATVR ET VBI SCRIPTI HEREDES IN POSSESSIONEM MITTI POSTVLARE DEBENT R

- 1 ¹IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. MESSIAE. Illic, ubi res hereditarias [B 7, 5, 93] esse proponis, heredes in possessionem rerum hereditiarum mitti postulandum est. ubi autem domicilium habet qui conuenit uel, si ibi ubi res hereditariae sitae sunt degit, hereditatis erit controuersia terminanda. PP. VII K. MAI. SAECVLARE ET DONATO CONSS. a. 260

XXI

R VBI AGI OPORTET DE RATIOCINIIS TAM PRIVATIS QVAM PVBLICIS R

10

- 1 ²IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELIO GERONTO. [B 7, 5, 94] Eum, qui aliena negotia siue ex tutela siue quocumque alio titulo administravit, ubi haec gessit, rationem oportet reddere. S. XIII K. SEPT. AA. CONSS.³ a. 293
- 2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MACEDONIO MAGISTRO MILITVM. Nemo [B 7, 5, 85] post depositum cingulum priuatae uitiae redditus ob negotium, quod militiae causa est ei 15 exortum, praestandi ratiocinii gratia eius numeri, in quo militauit uel quem ipse gessit, a quocumque pulsatus, fori praescriptionibus utatur. unumquemque enim super huiuscemodi causis, id est publicis, quas dum militaret exercuit, super ratiocinii militaribus, per quae suos contubernales adfixisse adseritur, in militari oportet iudicio respondere, in quo et instructio sufficiens et nota testimonia et uerissima possunt documenta praestari. D. PRID. 20 K. IVN. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

XXII

R VBI CAVSA STATVS AGI DEBEAT R

- 1 IMP. ALEXANDER A. AVRELIO ARISTOCRATI. Quae a te, cum tibi seruiret, [B 7, 5, 86] refugit et in aliam prouinciam se contulit, libertatem sibi uindicans non iniuria eo loco 25 *A^ul* (22 R 1) *P* (om. 21, 2) *L* (om. 21, 2) *CRM*

¹ *iunge* 8, 1, 2 ² *iunge* 4, 50, 7, 7, 72, 9 ³ Diocletiano vii et Maximiano vi AA. cons. (= a. 299) 7, 72, 9 (u. i.)

2 herteidate *S* (*Heimbach*) | scriptum haeres *S*
3 possessiones *M* | debet *S*, debeant *R* 4 ualerius *C*, ualt. *PL* | gallianus *M* 5 hereditarium *L'* 6 dominicalium *P^a* | habeat *PL* | sunt) *W*, sint *PLCRM* 7 hereditarii *P^a* | erit) egit *R^a* | terminandi *R^a* | s. a. *Hal*. *PL* | pp.] d. *Hal*. | seculari *Hal*. 9 tam publicis quam et priuatis *S* 11 aa. *om*. *R* | et cc. *om*. *S* | aurelio *suppleui ex* 4, 50, 7 | gerontio] *SM*, generatio *PL*, gerentio *C*, genrentio *R* 12 quacumque *R^a*? ** quacumque *M^a*, ex quocumque *M^b* 13 s. a. *M* cum 7, 72, 9: *in PL est subscriptio c. 2: apud Hal. est d. vñ k. aug. annibalione et asclepiodoto coss., quod et ipsum fortasse ex c. 2 uenit, ubi consules omittit, ut inuenio in Egnatiano libro nomine solius Asclepiodoti propter inscriptionem restituerit consules anni 292 | aa.] ita*

etiam ad 4, 50, 7 legisse Iustinianos ex ordine constitutionum constat 14 theodisius *R^a* | aa. maced. *om*. *M* | machedonium magistri *S* | militi *M* 15 post] probat *C^a* | uitiae *om*. *M^a* | ei exortum est *M* 16 raiionii. *M^a* 17 hu- iusmodi *RM* 18 id est publicis] ἔκαστος γὰρ περὶ δημοσίων αἰτῶν *B* | rationis *M^a* 19 af- fluxisse *R^a*, adstixisse *M* 20 s. a. *Hal*, *M* et *PL* ad c. 1, fortasse et *Hal*. ad c. 1 (ubi uide) | prid.] II *Hal*. 21 iun.] ian. *M* | con- stant. ... mariniano] cons. acledoto (cons. cledo. *L*) et marino *PL*, asclepiodoto et marin. *M*, *om*. *Hal*. 23 status causa *M* | debet *S* 24 impp. *PR* | aurelio] *C*, aureliu *R^b*, aur. *PLM*, *om*. *SA*, deficit *R^a* | aristogradi *ACR^aM*, aristogradi *S*, aristogradi *PL*, deficit *R^a* | seruire *R^a* 25 aufu- git *M^a* | iniuria] iuri *A*

- litigare compellenda est, unde quasi fugitiua recessit. ideoque remittere eam in qua seruiret praeses prouinciae qui eo loco ius repreäsentat curae habebit: sed non ubi deprehensa est audiri debet. PP. XIII K. SEPT. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231
- 2 IMP. DECIVS A. ET DECIVS ET QVINTVS CC. FELICI. Procuratores nostros status causas examinare non posse omnibus notum est. PP. K. DEC. DECIO A. II ET GRATI CONSS. a. 250
- 3 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ZENONID. Si in posses- [B 7, 5, 87 sione libertatis constituta es, cum in status etiam quaestio actor rei forum sequi debeat, ibi causam liberalem agi oportet, ubi consistit quae ancilla dicitur, licet senatoria dignitate actor decoretur. D. PRID. ID. APRIL. BYZANTIO AA. CONSS. a. 293
- 4 IDEM AA. ET CC. SISINNIAE. Si ex possessione seruitus in libertatem quis [B 7, 5, 88 10 proclamat, ibi agi oportere status causam, ubi domicilium constitutum habet qui se dominum dicit, non est ambigui iuris. D. II NON. MART. BYZANTIO¹ CC. CONSS. a. 294
- 5 IDEM AA. ET CC. DIOGENI PRAESIDI INSVLARVM. Iam dudum a nobis statutum est, ut, si quae causae libertinitatis et seruitutis in prouinciis inter fiscum et priuatos exoreren- 15 tur, ad rationalem uel magistrum priuatae rei, hoc est unde mota est quaestio, remitteren- tur, si quae uero ingenuitatis essent, a rectore prouinciae examinarentur. D. IIII NON. AVG. CC. CONSS. a. 294
- 6 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. In litibus, in quibus utrum ingenuus an [B 7, 5, 89 libertinus sit aliquis quaeritur, quinquennii diuisionem, post quod diuino auditorio opus esse ueteres leges praecipiebant, in posterum cessare sancimus et huiusmodi lites etiam 20 post memoratum tempus ad exemplum ceterarum uel in prouinciis apud earum moderatores uel in hac alma urbe apud competentia maxima iudicia examinari. quod etiam, si clarissima persona super tali condicione uel etiam seruili quaestionem patiatur, tenere cen- semus. D. III NON. AVG. a. 528 uel 529

XXIII

25

R VBI QVIS DE CVRIALI VEL COHORTALI ALIAVE
CONDICIONE CONVENIATVR R

- 1 ²IMP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. FLORENTINO PV. Si quis uel curiae uel officiis iudicum aut aliis quibuscumque corporibus obnoxius intra prouinciam ab his erit quos aufugerat comprehensus, non expectata eius iudicis notione, sub quo per ambitum coep- 30 rat militare, penitusque emendicati honoris praescriptione submota ab iudice, qui in locis *A^u* (22 R 1. 4) *P* (22 R 1. 2. et 22, 3...5 post 26, 1) *L* (22 R 1. 3. 4. 2. 24 R 1. 22, 5) CRM

¹ Mommsen in loco erratum censet ² iunge 10, 32, 48 et Th. 6, 2, 15. 12, 1, 153...155

¹ qua] *APLRM^a*, prouincia qua *CM^b*, pro-
uincia in qua *M^c* 2 presentat *M^a* | repre-
hensa *APL* 3 uideri *PL^d* | s. a. *Hal. PL* |
xiii] xii *PL* | pompeio et regno (relig. *L*) *PL*
4 imp. (impp. *P*) ant. a elidoro *inscribunt* (*ex*
26, 4) *PL* | et quintus cc.] coetus c. *S*, quietus
c. *CRM* | felici procuratori nostri (*ex initio legis*) *S* | causam *PLC* 5 s. a. *Hal. PL* |
decio a. ii et grato] aa. a. ii et grto *P*, aaa.
ii et grto *L* 6 et cc. om. *SM* | zezonide *S*,
zezoniae *PLCRM*, senodide *W* | si om. *L^e* |
possessionem *PLCR* 7 es] est *PLCR* |
quaestionem *PLCM^a* 8 consistat *C* 9 s. a.
Hal. PL | d. om. *PL* | prid. id. apr. byz.] *PL*,
ii id. maii *Hal.* | aa. om. *PL* 10 aa. et cc.]
aa. a. cc. *P^a*, a. *S* | sisinne *S*, sisinniae *C*,
sinme *M* | positione *A* 11 ibi] ubi *P^a* |
oportet *C* | habeat *A* 12 s. a. *Hal.*: in *L*
extat d. 13 aa. et cc.) a. *S* | praesidi] pre-

fec. *C*, deficit *M^a* | est om. *R* 14 exorien-
tur *CRM^b* 15 rei om. *PLR^aM^a* | est] esset *M*
16 examinarent *P* | s. a. *Hal. PL* | d.] pp. *PL*
17 cc. om. *PL* 18 impp. *P* 19 quod om. *P* |
aditoru *C^a* cf. *Dig.* 40, 14, 2, 4 20 esset *C^a*
21 eorum *M^a* 23 uel om. *P* | questione *PC^a*
24 s. a. *Hal.*: in *P* est subscriptio 23, 2.
subscriptio *Haloandrina uvereon ne corrupta*
sit, cum die IIII non. Aug. annorum 528 et
529, in quos incidit Menae praefectura,
nullae praeterea constitutiones datae sint:
fortasse fuit d. III id. Dec. Constantinopoli
dn. Iustiniano pp. A. II cons. (a. 528), ut
iungendae sint 4, 32, 26, 7, 39, 8 26 de
om. *R* | consortali *M* | aliae] uel *S* 27 con-
uenit *S* 28 florentio *S*, florō *CR*, flore *M* |
pu.] pp. *S*, po. *M* 30 notitia *CR* 31 ab]
a *C^aR* | quis *R*

aditus fuerit; audiatur manifestarumque rerum probatione coniunctus eorum societati quos declinauerat adgreditur. D. XII K. AVG.¹ MEDIOLANI CAESARIO ET ATTICO CONSS.

a. 397

- 2 IMP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP. Hac per- [Nou. Theod. 7, 2 mut. petua lege sancimus prouincialibus iudiciis non posse fori praescriptionem opponere eos, qui ad curiam uocantur uel cohortalibus deberi dicuntur officiis uel alii corporibus obnoxii sunt, eos etiam, qui superexactions uel concussions perpetrasse firmentur: exceptis uidelicet his qui armata militia praediti sunt, uel aliis qui spe- [Nou. Theod. 7, 3 mut. ciali beneficio principali sese defendant, ita tamen ut, cui ex militari- [Nou. Theod. 7, 4 mut. bus uiris curiae nomen uel cohortalis officii quaestio ingeratur, rector prouinciae super eius nomine tam ad sedem tuae magnificentiae quam ad magisteriam uel ad competen- 10 tem referat potestatem, ut hi, qui uelut debiti postulentur, prouinciali iudicio destinati ibi euentum iudicij expectent, ubi iura moueri praecipiunt huiusmodi quaestiones. Super publicis autem functionibus et debitibus nemini liceat fori praescriptionem opponere praeter 2 eos qui specialiter excepti sunt. Ceteros excelsae tuae sedis et rectorum prouinciarum in quolibet negotio declinare minime posse iudicium decernimus, ita ut, [Nou. Theod. 7, 2 mut. 15 qui tam saluberrimam legem pertinaciter uiolare temptauerint, sciant a moderatoribus prouinciarum aduersus se tamquam in contumaces sententiam proferendam. D. XI K. OCT.

CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO A. V ET ANATOLIO CONSS.

a. 440

XXIIII

R VBI SENATORES VEL CLARISSIMI CIVILITER VEL
CRIMINALITER CONVENIANTVR R

20

- 1 IMP. CONSTANTINVS A. AD OCTAVIANVM COMITEM HISPAÑIARVM. [Th. 9, 1, 1 Nomoc. 9, 30] Quicumque non illustris, sed tantum clarissima dignitate praeditus² uirginem rapuerit uel fines aliquos inuaserit uel in aliqua culpa seu criminis deprehensus, statim intra prouinciam in qua facinus perpetrauit publicis legibus subiugetur nec fori praescriptione utatur. omnem enim huiusmodi³ honorem reatus excludit. D. PRID. NON. DEC. SERDICAЕ ACC. V NON. MART. CORDVBÆ GALLICANO ET BASSO CONSS.
- a. 317
- 2 ⁴IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD SENATVM. Senatores in pecuniariis causis, siue in hac urbe siue in suburbanis degunt, in iudicio tam praetorianae quam urbicariae praefecture nec non magistri officiorum (quotiens tamen ad eum nostrae pietatis emanauerit iussio), in prouinciis uero ubi larem fouent aut ubi maiorem bonorum partem possident et adsidue uersantur respondebunt. D. K. MART.⁵

P (24 R 1. 2) L (24 R 1) CRM

¹ Ian. (loci iungendi)? ² quicumque clarissimae dignitatis Th. ³ huiusmodi om. Th. ⁴ iunge Th. 9, 1, 13 ⁵ lecta in senatu III id. Febr. Valente v et Valentiniano AA. cons. (a. 376: Th. 9, 1, 13)?

1 auditus R^a | fuerat RM^a? | manifestatu-
rumque M^a | quod C^a? (cf. ad u. 4) 2 s. a.
Hal. 3 valentinus CM 4 sancimus¹ sancimus
quos declinauerat adgreditur (ex u. 1. 2) C^a|
prouincialibus R 5 curiam C Nou. curias RM|
aliis] in aliis R 6 firmantur Nou. 7 ar-
matae militiae R | sint M | aliis] ab. is C^a|
11 hui CM | debita M^a | postulantur M 12 ibi]
ubi C^a | quaestiones alias questiones hactio-
nes M^a 14 qui C, et qui R, etiam qui M
17 s. a. Nou. 7, 2 Hal. P ad 22, 6 | xi]
xii Hal., xu P uel P^a 18 constant. om.
Hal. | ual. a. v et anat. uc. cons. Nou.,
ual't. aaa. u. et anatorio ss. P, cyro uc.
cos. Hal. 21 conuenientur PLC 22 impp. P|
constantius M^a | a. om. P | octauium PM,
octauium LC | spaniorum S 23 illustris] C
cum Nomoc. (x.π.) συγχωνεύσις, illustri PLRM|
uel f. a. inuaserit om. C 24 uel in] uel C|

statim] Th. cum Nomoc. (x.π.) παραχρῆμα,
om. libri 25 in] sit in L^a | leg. subiug.
(subiug. C)] CM Th., subiug. leg. PLR,
νόμοις υποβαλλέσθω Nomoc. (x.π.) 26 s. a.
Th. Hal. PL | prid.] II Hal. | serdicae ...
27 cordubae om. Hal. PL 28 impp. (impp. P)
ualens (ualerius M) grat.] impp. grat. CR|
ualentinus PM | aaa.] aa. SC, augusti R|
ad] a M 29 bac] hac alma M^b | sub-
urbanis P^a | tam] tamen P 31 emanau-
erat R^a | foueat C^a, nouent M^a 32 maio-
rum C | conuersantur PM^b | s. a. Hal.: in
PL est subscriptio 26, 2 | mart.] mart. uale-
tiniano a. et neoterio cons. (= a. 390) Con-
tius 1566, quod etsi non quadret ad in-
scriptionem, ex parte uerum esse potest, ut
Valentiniani nomen inuenisset Contius in
libro suo, suppleuisset alterum

3 IMP. ZENO A. ARCADIO PP. Quotiens uiro forte patricio uel ex patricio uel [B 7, 5, 91] ei, quem praetorianae uel urbicariae amplissimae sedis administratio illustravit, uel consulari uiro, quem tam ordinaria processio quam sacra nostrae pietatis pariter sublimauit oratio, quieue magisteriae potestatis sudoribus clarus factus est, uel ei, qui magistri officiorum uel quaestoris officio functus aut sacri nostrae pietatis cubiculi praeponitus post de- 5 positam administrationem senatorio ordini sociatus est, aut cui nostra serenitas domesticorum scholam regendam mandauit cuiue sacros nostri numinis thesauros aut res priuatas nostrae pietatis uel serenissimae Augustae nostrae coniugis gubernandas iniunxit, post depositam uidelicet administrationem crimen publicum priuatumue, cui tamen non per procuratorem respondere liceat, in hac alma urbe uel in prouincii commoranti ingeratur, nullius 10 alterius iudicis nisi nostrae pietatis huiusmodi esse cognitionem uel sacri tantummodo cognitoris, cui nostra serenitas huiusmodi negotii audientiam uice sua sacris apicibus mitendis mandauerit, ita tamen, ut apud talem iudicem, nullius officii uel scholae intercedente ministerio, more atque habitu sacrarum consultationum absque ulla uidelicet obseruatione dierum fatalium introductae causae uiris deuotissimis sacri nostri scrinii libellensibus sol- 15 lemnia impletibus, audiantur: eo qui in crimen uocatus erit, ne quas ante probationes iniurias patiatur, sedendi quoque in aliqua secretarii parte, quae iudicibus inferior, alter- 1 cantibus uero superior esse uideatur, habituro licentiam. Adeo autem tantarum honores dignitatum duximus augendos, ut nec sacro quidem cognitori, nec postquam crimen fuerit patefactum, contra huiusmodi uiros uel eorum substantias statuendi aliquid concedamus 20 facultatem, sed hoc solummodo in huiusmodi uiros uice quoque principis audituro licebit, ut intentatum apud se crimen, si patefactum fuisset, ad principalem referat notionem.

1a Vltionis autem tantis inferenda dignitatibus modus non nisi in principis residebit arbitrio, cum sit certum oportere accusatoris calumniam (reο uidelicet protinus absoluendo) inconsulta quoque nostra serenitate prout leges sanciunt coerceri, nisi forte accusator quoque 25 non minoris quam reus sit dignitatis: in hoc namque casu super coercenda huiusmodi 2 accusatoris calumnia non immerito consulenda erit principalis auctoritas. Viros autem illustres in hac inclita urbe degentes, qui sine administratione honoraris decorati fuerint codicillis, licet talem praerogatiuam nostrae iussionis meruerint, ut quod non egerint uideantur egisse, in criminalibus causis magnificaе tuae sedis et illustrissimae urbicariae pree- 30 fectureae nec non etiam uiri magnifici magistri officiorum (quotiens tamen ad eius iudicium specialis nostrae pietatis emanauerit iussio) sententiis respondere decernimus, ita ut huius- 2a modi uiri sedendi quidem in cognitionibus dicendis minime sibi uindicent facultatem. Sciant autem ipsi quoque nec de se uel suis facultatibus iudicatueros aliquid nec probatis criminibus, 3 nisi prius ad nostram pietatem rettulerint, posse statuere. Quotiens autem uiri illustres 35 in prouincii constituti (non hi tamen, quorum cognitione ad nostram maiestatem uel ad uice nostri numinis auditurum pertineat) in querimoniam fuerint criminaleм uocati, et sedendi, cum celebratur cognitione, in secretariis iudicantium ius consequantur et iudices patefactis quoque criminibus ferendis contra huiusmodi uiros uel facultates eorum senten- 40 tiis abstineant, dum nostrae pietatis ad suas meruerint relationes responsum: suppicio uidelicet, quod accusatoribus patefacta eorum calumnia ingerendum est, nec apud prouinciales iudices, si non, sicut superius dictum est, similem dignitatem habeant, differendo.

D. CONSTANTINOPOLI.

a. 485—486?

CRM

1 a. om. S 2 illustrat C^aRM^b, illustrat. C^a: ἀπόρωμενος B 22 instantum C | notacionem R 23 ultionem R^a 27 calumniam M^a 28 inclita om. M 29 ege- 8 pietatis] partis CR | gubenandam M^a 9 pu- runt C 31 etiam] et M | eius] ius C^a | 32 ut] uel M 33 sciant autem om. C^a 36 constitutis C^a | hii M | ad uice] M^a, uice RM^b, ad iudicem C 37 nominis M | auditorum C^aM^b, auditore- 43 s. a. Contius 1562

audituri M^a, inc. C^a: ἀπόρωμενος B 22 in- 27 calumniam M^a 28 inclita om. M 29 ege- 33 sciant autem om. C^a 36 constitutis C^a | 43 s. a. Contius 1562

XXV

R IN QVIBVS CAVSIS MILITANTES FORI PRAESCRIP-
TIONE VTI NON POSSVNT R

- 1 IMP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. [Nou. Theod. 7, 1 B 7, 5, 92] Omnes omnino domesticos et agentes in rebus et quaecumque alia praetenditur militia uel dignitas sub moderatoribus prouinciarum pro functionibus publicis respondere nulla fori praescriptione ualitura sancimus, si hac qui exiguntur publica debita uti temptauerint.
- 1 Immo et in aliis priuatis actionibus occupatos uolumus respondere, qui per prouincias negotiantur uel conductorum uocabulis, cum non armata militia praediti sunt, defenduntur, siue domorum diuinuarum siue uirorum potentium seu cuiuslibet condicioneis sunt conductores, nisi forte commeatum ad rem propriam componendam unius anni industias ostenderint se 10 accepisse. Eadem forma seruanda in his etiam, qui mercandi et militandi sacra beneficia meruerunt, ut etiam ipsi rectoribus prouinciarum respondeant. D. XIII K. FEBR. CONSTAN-
TINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

XXVI

R VBI CAVSAE FISCALES VEL DIVINAE DOMVS HOMI-
NVMQVE EIVS AGANTVR R

- 1 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. DIOSCORO. Non defensae mortis quae- [B 7, 5, 93] stionem apud procuratores nostros non oportere tractari quis ignorat, nec bona fisco peti posse, quam si de crimine constiterit apud eum, cui conuictis poenam inrogare licet? plane 20 defunctis homicidii reis apud procuratores quoque causam agendam esse ratio permittit. PP. VII ID. MAI. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197
- 2 IDEM AA. ARISTAE. Non animaduertimus, cur causam ad officium procura- [B 7, 5, 94] torum nostrorum pertinentem ad proconsulis notionem aduocare uelis. nam cum hoc quae- ratur, an pater tuus mortem sibi consciuerit metu alicuius poenae ac propterea bona 25 fisco debeant uindicari, iam non de crimen aut poena mortui, sed de bonis quaerendum est. D. XII K. OCT. APRO ET MAXIMO CONSS. a. 207
- 3 IMP. ANTONINVS A. HELIODORO. Procurator meus, qui uice praesidis prouinciae non fungitur, sicut exigere poenam desertae accusationis potest, ita iudicare, ut ea inferatur 29 sententia sua, non potest. D. X K. SEPT. LAETO ET CEREALE CONSS. a. 215
- 4 IMP. ALEXANDER A. MAXIMAE. Cum uendente procuratore meo emisse te praedia dicas, 1 pretium eorum necessario soluere debes. Cum his, quibus mandantibus eadem praedia emisse te et tradidisse dicas, agente te procurator meus, si eius audientiam elegeris, cognoscet,

P (26 R 1. 20, 3...6. 26, 3. 4) L (26 R. 22, 5) CRM

2 milites *R^b*, miles *R^a* | perscriptionem *S*
 3 possent *S* 4 ualentinus *CM* 5 omni-
 modomesticos *R^a* | et om. *Nou.*: δομεστικόν καὶ
 μαγιστριανὸν *B Coisl.* | militia uel] militiae *Nou.*:
 στρατείαν ἔχοντες η ἀξίαν *B* 6 pro om. *Nou.*
 7 debita publica *Nou.* 8 malumus *Nou.* |
 prouinciam *C* 9 negotiantur *Nou.* cum *B*
 ἐπιτρεψάμενοι, otiantur *R^bM^t*, sociantur *R^aM^v*,
 sociatur *C* 10 seu] siue *M* 11 commeatu
 (alias commeatum) *Nou.*: εἰ μὲν ἄρα ἀδεῖαν
 λαβόντες εἰς τὸ διοικῆσαι τὰ καθ' ἑαυτοὺς πρὸς
 ἑναυτὸν ἀπελειφθῆσαν *B* | se om. *Nou.* 12 ser-
 uata *Nou.* | sacra] diualia *Nou.* 13 s. a.
Nou. *Hal.* | XIII] III *Hal.* | febr. (alias mai.)
Nou., om. *Hal.* 16 cause fiscalis *SM*, causa
 fiscalis *C* | diuini *M^a* | hominemque *L* 17 agun-
 tur *S* 19 oportet *C* 20 quam] quod *P*,
 aliqua (aliq. a *C^a*) quod *C* | consistenter *R* |
 cui om. *P* | coniunctis. *nel* coniunctis *C*
 21 defunctus *C* 22 s. a. *Hal.* *P* | laterno *P* |
 et ruf. cons. om. *P* 24 nationem *C* 25 me-
 talli cuius *C* 27 s. a. *Hal.* et *P ad* 24, 2 |
 et maximo om. *P* 28 impp. *P* | heliodoro *P*,
 aliodore *M* 29 potest] non potest *P* | in-
 seratur *P* 30 s. a. *Hal.*: in *P* est sub-
 scriptio c. 5 | cereali *Hal.* 31 impp. *P* |
 a. om. *R* | maximo *S* | emissa *P*, emississe *M* |
 dicis *P^a* 32 his om. *C* | praeda *M^a* 33 emi-
 sissee *R^a* | te om. *C*

- ut pecuniam quae pretii nomine tibi debetur et usuras quae fisco soluendae sunt consequi possis. PP. IIII ID. OCT. MAXIMO ET PATERNO CONSS. a. 233
- 5 IMP. CONSTANTINVS A. AD VRSVM. Ad fiscum pertinentes causas rationalis decidat, omnibus concessionibus prohibendis. D. NON. FEBR. CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS. a. 315
- 6 IDEM A.¹ AD ITALICVM. Si quis aduersus conductorem nostrum aliquid agendum crediderit, uiro illustri comiti rerum priuatarum referri oportet, ne et iudici existimationis et officio eius salutis discrimen immineat. D. K. FEBR. CONSS.²
- 7 IDEM A.³ AD BVLEPHORVM RATIONALEM SVMMAE REI. Dominicis colonis [B 7, 5, 98] 10 et patrimonialibus grauitatem tuam censuimus disceptatricem esse debere. duces enim et praepositos limitum et castrorum et rectores prouinciarum euocandis et arcessendis colonis abstinere oportet. D. XVI K. MART. LIMENIO ET CATVLLINO CONSS. a. 349
- 8 IDEM A.⁴ AD TAVRVM PP. Cum aliquid colonus aut seruus rei priuatae [B 7, 5, 97] 15 nostraræ contra disciplinam publicam adseratur perpetrare, ad iudicium rectoris prouinciae unire cogendus est, sic uidelicet, ut praesente rationali uel procuratore domus nostraræ inter eum et accusatorem causa tractetur et, si facinus fuerit adprobatum, iuris seueritas exseratur. D. V NON. MART. SIRMI DATIANO ET CEREALE CONSS. a. 358
- 9 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD PHILIPPVM VICA- [Th. 10, 4, 1 mut. B 7, 5, 98] 20 RIVM. Vniuersi fiduciam gerant, ut, cum quis eorum ab actore⁵ rerum priuatarum nostra- rum siue a procuratore fuerit uexatus iniuriis, super eius contumeliis uel depraedationibus deferre querimoniam sinceritati tuae uel rectori prouinciae non dubitet et ad publicæ sententiam uindictæ sine aliqua trepidatione conuolare. quae res cum fuerit certis probationibus declarata, sancimus et edicimus, ut, si in prouinciale hanc audaciam quisquam moliri fuerit ausus, publice uiuus concremetur. D. III NON. IVL. HERACLIAE VALENTI- 25 NIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
- 10 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD POLEMIVM PP. [B 7, 5, 99] 29 Nullum ex officio rationalis, qui exactioni uel chartis inseruat, in alio iudicio adduci oportet, nisi forte cuiuspam caput accusatio legibus instituta pulsauerit. D. III K. MAI. 29 ARCADIO ET BAVTONE CONSS. a. 385
- 11 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ARTAXI PRAEPOSITO SACRI CVBI- [B 7, 5, 100] 29 CVLI. Hac lege sancimus, ut, siue agat domorum nostrarum colonus aut inquilinus aut P (26, 4. 6...9) CRM

¹ impp. Constantius et Constans AA. ² ex 11, 75, 1 d. VIII K. Febr. Bononiae Placido et Romulo cons. (= a. 343) restituit Herrmann ³ AA. ⁴ scribi debuit imp. Constantius A. ⁵ Si quis ab actore incipit Th.

1 sunt] C, sint PRM 2 s. a. Hal. 4 s. a. Hal. et P ad c. 3 | constantino a. iu et licinio cons. P, constantinop. feliciano et titiano Hal. 6 itaricum M | agendum] esse agendum Pa 7 inlustri M | ne] nec C | extimationis PR 8 s. a. Hal.: in P est subscriptio c. 7 10 idem a.] impp. const. a. P | bulepherum Pa, pulepherum Pa, boleforum M | rationalem summae rei om. S 11 enim] etenim P 12 militum PCRM^b | et uocandis et P 13 s. a. Hal. P et P ad c. 6 | mart.] febr. P hoc loco | limenio et catulio (call' P hoc loco) P, om. Hal, sed in addendis suppl. licinio 14 a.] aa. C 16 si uidelicet Pa, si uidelicet Pa? 18 exoratur R | s. a. Hal. P | dacianus et cereale P, arbitrio et lolliano (= a. 355) Hal. 19 impp. ualent. et ualer. (ualentinus et ualerius M) aa. CM, imp. ual. a. P | ad phil. uic. (uic. om. M) sumptum est ex Th. 10, 4, 1, cui inscribitur

imp. constantinus a. ad philippum uicarium urbis, anni scilicet 313 20 cum] si Th., om. P | priuatorum PaR^c 22 differre R^a | querimonia C | et om. PC | publicam PCRM 23 scientiam PM | cum] si P 24 edisicimus Ma | prouintia P, prouintia** R^a | quisquis P 25 concrementur C | s. a. Hal.: in P est subscriptio c. 11 | heracliae uidetur additum ex subscriptione Th. 10, 4, 1 (d. III non. mart. heracleae constantino a. III et licinio III consa.), cum Valentinianus hoc die Mediolani, Valens Caesareae constituerit 27 impp. C | grat. | grat. et R, om. S | ualentinus et theod. M, theod. et ualentinianus S | aa. SC | polynium S, polimum R 28 abduci C 29 s. a. Hal. 31 ualentinus M | aa.] a. S | arcaxi S, artaxati R | praeposito] pp. SM | sacri p cubic. R^a 32 hanc legem R, om. C, inc. Ma | nostrorum CR^a

seruus seu pulsetur ab aliquo super criminali uel ciuili negotio, non alibi quam tui culminis ac uiri spectabilis comitis domorum petatur examen: nullius allegatione super fori praescriptione penitus admittenda. D. v id. APRIL. EUDOXIO ET DIOSCORO CONSS.

a. 442

XXVII

**R QVANDO LICEAT SINE IVDICE VNICVIQVE VINDICARE ,
SE VEL PUBLICAM DEVOTIONEM R**

- 1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD PRO- [Th. 9, 14, 2 B 60, 39, 16] VINCIALES. Liberam resistendi cunctis tribuimus facultatem, ut quicunque militum uel priuatorum ad agros nocturnus populator intrauerit aut itinera frequentata insidiis ad- gressionis obsederit, permissa cuicunque licentia dignus illico supplicio subiugetur ac mor- 10 tem quam minabatur excipiat et id quod intendebat incurrat. melius enim est occurere 1 in tempore, quam post exitum vindicare¹. Vestram igitur uobis permittimus ultionem et, quod serum est punire iudicio, subiugamus edicto: nullus parcat militi, cui obuiare telo oporteat ut latroni. D. k. IVL. TATIANO ET SYMMACHO CONSS. a. 391
- 2 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. HADRIANO PP. Opprimendorum 15 desertorum facultatem prouincialibus iure permittimus. qui si resistere ausi fuerint, in his uelox ubicumque iubemus esse supplicium. cuncti etenim aduersus latrones publicos deser- toresque militiae ius sibi sciant pro quiete communi exercendae publicae ultionis indultum. D. v NON. OCT. THEODOSIO A. ET RVMORIDO CONSS. a. 403

XXVIII

20

R DE INOFFCIOSO TESTAMENTO R

- 1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. VICTORINO. Cum de inofficio matris suae [B 39, 1, 34] testamento filius dicere uelit aduersus eum, qui ex causa fideicommissi hereditatem tenet, non est iniquum hoc ei accommodari, ut perinde fideicommissarius tenetur, ac si pro he- 24 rede aut pro possessore possideret. PP. v k. IVL. FALCONE ET CLARO CONSS. a. 193
- 2 IDEM AA. LVCRETIO. Quamuis de inofficio testamento acturum te bono- [B 39, 1, 35] rum possessionem acceperis proponas, tamen scriptis heredibus auferre possessionem inciuisti est. D. IIII k. DEC. DEXTRO II ET PRISCO CONSS. a. 196
- 3 IDEM AA. LANVARIO. Si mater filiis duobus institutis tertio post testa- [B 39, 1, 36] mentum suscepto², cum mutare idem testamentum potuisset, hoc facere neglexisset, 30
- A^{et} (28 R) P (27. 28) L (27. 28) CRM

¹ uindicari Th. contra B: ἐπιχεῖται ἵστω τὴν ἔκδηκσιν ² fit nato (u. i.)

1 alibi ab alio M^a 3 admittenda sit M | s. a. Hal. et P ad c. 9 | eudoxio et dioscoro conss.] P, om. Hal. 5 quando] SM, ubi uel quando PLCR | licet C | unicuique sine iudice C 6 se uel] set PL, uel P^b, se uel sea R^a | deuotio L 7 impp. LCR | uale- tinus M | et theod. et P, a. et theod. et L | aa. C 9 adj uel ad C | nocturnos L^aC^a | aggressionis L^a 10 cuiquam PL^b, cui** C^a, cuique C^b | dignus] PLM Th., dignis. C^a, dignos P^b, digne C^bR | subiungetur PL^aC 11 minebatur R 12 permittimus ultionem uobis L 13 serum] saeuum PL^b, ser. C^a | subiungamus C | obuiari Th. | telo om. L^a 14 s. a. Th. Hal. PL | iul.] iun. PL 15 impp. arc. hon. et theod. aa. C, imppp. arc. et hon. et theod. aaa. PL, impr. (imppp. M) hon. arch. et theod. aaa. SM, impp. arch. et theod. augusti R | hadriano] ad adriano S 16 permittimus R^a 17 desertosque P 19 s. a. Hal. PL | rumoridae PL, rumoridio Hal. 21 de inofficiis testamentis A 23 uelim R^a 24 proinde libri 25 s. a. Hal. PL | pp.] p. PL | falcedone et cloro PL 26 aa.] a. S 27 auferre] ἀφαρέσθαι B (x. n.) 28 s. a. Hal. PL | d. IIII] pp. iii PL | ii om. Hal. 29 aa.] a. S | duobus filiis M | institutis] i. heredibus PLR^b 30 suscepto] τὸ ἀρχαιὸν ὅπτον τῆς διατάξεως τεχθέντος μνήμην εἰχεν μετὰ την διαθήκην σήμερον δὲ ἀφηρέσθη τὸ τεχθέντος καὶ ἐγένετο συλληφθέντος BΣ (Thalelaeus) | cum mut.] commut. R^a | hoc] et hoc L^bC^aM, inc. C^a

- merito utpote non iustis rationibus neglectus de inofficio querellam instituere poterat.
- 1 Sed cum eam in puerperio uita cessisse proponas, repentina casus iniquitas per conjecturam maternae pietatis emendanda est. quare filio tuo, cui nihil praeter maternum fatum imputari potest, perinde uirile portionem tribuendam esse censemus, ac si omnes filios
2 heredes instituisset. Sin autem heredes scripti extranei erant, tunc de inofficio testamento actionem instituere non prohibetur. PP. VIII k. IVL. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197
- 4 IDEM AA. SOTERICO ET ALIIS. Cum ex causa fideicommissi secundum decretum praetoris in libertate morati sitis, filios etiam suscepitis, quamvis postea domini uestri testamentum inofficiosum sit pronuntiatum agente filio, non est aequum fieri uobis libertatis 9 quaestionem. PP. VI ID. MART. ANTONINO III ET GETA II CONSS. a. 208
- 5 IMP. ANTONINVS A. AELIO. Si pater tuus post litem contestatam uel post- [B 39, 1, 37] quam propositum habuisset inofficiosum fratri testamentum dicere te herede relicto decessit, causam coeptam uel quocumque modo illi placitam exequi non prohiberis. PP. PRID. NON. OCT. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211
- 6 IDEM A. INGENVO. Cum quaeritur, an filii de inofficio patris testamento possint dicere, si quartam bonorum mortis tempore testator reliquit, inspicitur. PP. VII k. IVL. ROMAE DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212
- 7 IDEM A. SECUNDINO. Neptem defuncti actione de inofficio testamento, [B 39, 1, 39] quamvis pater eius emancipatus fuerat defunctus, experiri posse ignorare non debes. PP. 19 VI k. IVL. ROMAE LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215
- 8 IDEM A. FLORENTINO³. Parentibus arbitrium diuidendae hereditatis inter [BΣ 23, 1, 45] liberos adimendum non est, dum non minus, qui pietatis sibi conscientia est, partis quae 1 intestato defuncto potuit ad eum pertinere quarta ex iudicio parentis obtineat. Qui autem agnouit iudicium defuncti eo, quod debitum paternum pro hereditaria parte persoluit uel alio legitimo modo, etiamsi minus quam ei debebatur relictum est, si is maior uiginti quinque annis est, accusare ut inofficiosam uoluntatem patris quam probauit non potest. PP. VII ID. FEBR. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
- 9 IDEM A. ROMANAЕ. De inofficio testamento militis uel iure militari uel ciuili facto uel centurionis uel tribuni numeri nec filios posse queri ius certum est. PP. ID. MAI. 29 MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
- 10 IDEM A. QVINTILIANO. Si heredum Quintiani, quem patrem tuum esse [B 39, 1, 40] dicis, aduersus quos de inofficio testamento acturus eras, iure successionis bona ad fiscum pertinent, uel ipsius Quintiani bona utpote uacantia fiscus tenet, causam apud procuratorem meum agere potes. PP. II ID. AVG. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

P (28, 3...5. 7. 8. [6 post 29, 3 p]) L (28, 3...5. 7. 6 post 29, 3) CRM

¹ fortasse iungenda est Greg. 3, 1, 1: Imp. Antoninus A. Aurelio Pontio Ingenuo. Fructus ante litem contestatam perceptos malae fidei possessores restituere placuit. PP. XII k. Iul. Romae duobus Aspris conss. ² iunge 6, 30, 2 ³ imp. Alexander A. Flor. militi 6, 30, 2

1 potuerat R, poterit M^b 2 casus] causas R^a 3 paterne P^aL^a, del. P^b | aut propraeter aut propter C^a | factum P^aL^a 4 imputari L^a | proinde libri 6 s. a. Hal. PL | latero PL 7 as.] a. S | sotherico S, sotherio M | causis R | secundum decr. praet. om. C^aR^a 8 libertatem C uel C^bM | commorati M 9 inofficio L^a | liberatis M^a 10 s. a. Hal. PL | pp.] p. PL | III] II Hal., et geta II om. PL 11 imp. anastasius a. S, id. as. M 12 te herede relicto] C^bR^bM^b cum b: μετὰ ταῦτα τελευτὴν, παραπέμψει αὐτὴν εἰς τοὺς χλωρούμους, nec derelicto PL^a? R^aM^a? 13 s. a. Hal. PL | prid.] II Hal. 14 quintiano P 15 idem a. (aa. M) ingenuo (ingenio CM)] imp. ant. a. aelio (ex c. 5) pL | filii de i. patris] fratres de i. fratrī pL^a? contra B BΣ 16 si quartam] quartam p, quartam L^a | mor-

tis] quae m. pL^aM^a | s. a. Hal. 17 duobus] duobus et Hal. 18 a.] aa. M | actionem PLCRM uel M^b 19 fuerit PLR | experiri M^a | s. a. Hal. PL 20 II om. Hal. | cereali Hal. 21 a.] aa. M | florentio SC, secundino PL | arbitrium om. M^a 22 pietatis bis P^a? | sibi] meritis sibi P^aL^aC 23 intestamento L^aC^a | defuncti L^a | quartam PR^a? M^a, id est quartam L | obtineant M^a 24 agnorauit M^a | debitum] deessebitum P^a 25 modo] m. uel PL^a? R^a? M^b | debeatur PL 26 inofficium C^bR^a? | patris uolunt. PL | s. a. Hal. PL 27 VII] VI 6, 30, 2 28 a.] aa. M 29 filos R^a | certum est om. M^a | s. a. Hal. 31 a.] aa. M | quintiani] CM^b, quintiniani R, quintianum M^a?, Kouvtivou BΣ (x.π.) | quam R^a 33 quintianii] CRM, Kouvtivou BΣ (x.π.) 34 potest C^a | s. a. Hal.

- 11 IDEM A. INGENVO. In harenam non damnato, sed sua sponte harenario constituto legitimae successiones integrae sunt, sicuti ciuitas et libertas manet. sed si testamentum parens eius fecit, neque de inofficio testamento accusatio neque bonorum possessio ei competit: nam talem filium merito quis indignum sua successione iudicat, nisi et ipse similis condicionis est. PP. III K. IAN. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224
- 12 IDEM A. LICINIANO ET DIOGENIANO. Si pater puellae, cuius uos curatores [B 39, 1, 41] esse dicitis, filio ex semisse, ipsa autem ex triente et uxore ex reliquo sextante scriptis heredibus, fidei filiorum commisit, ut, si quis eorum intra uiginti quinque annos aetatis decederet, superstitibus portionem suam restitueret, praeterea uxori, ut id, quod ex causa hereditatis ad eam peruenisset, filii post mortem suam restitueret, fideicommissit, calumniam inofficiis actionem aduersus iustum iudicium testatoris instituere non debetis, cum ex huiusmodi fideicommissaria restitutione tam matris quam fratri eius portio ad eam poterat peruenire. PP. NON. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229
- 13 IMP. GORDIANVS A. PRISCIANO. Cum duobus heredibus institutis, uno ex quinque, altero ex septem unciiis, aduersus eum qui ex septem unciiis heres scriptus fuerat iusta querella contendisse, ab altero autem uictum fuisse adlegas, pro ea parte, qua resolutum est testamentum, cum iure intestati qui obtinuit succedat, neque legata neque fideicommissa debentur, quamuis libertates et directae competant et fideicommissariae praestari debeant. PP. III K. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239
- 14 IDEM A. PRISCO. Eum, qui inofficiis querellam delatam non tenuit, a falsi [B 39, 1, 42] accusatione non submoueri placuit. idem obseruatur et si e contrario falsi crimen instituto uictus postea de inofficio actionem exercere maluerit. PP. VI K. DEC. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239
- 15 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. APHRODISIAE.¹ Filiam praeteritam a [B 39, 1, 43] matre ad successionem eius citra inofficiis querellam adspirare non posse explorati iuris est. PP. V K. AVG. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245
- 16 IMP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS NOB. C. THEODOTAE. Contra maiores uiginti quinque annorum duplēcē actionem inferentes, primam, quasi testamentum non iure sit perfectum, alteram, quasi inofficiosum, licet iure perfectum, praescriptio ex prioris iudicij mora quinquennalis temporis non nascitur, quac officere non cessantibus non potest. PP. ID. AVG. TVSCO ET BASSO CONSS. a. 258
- 17 IMP. CARINVS ET NVMERIANVS AA. FLORAE. Cum filium tuum te praeterita sororem heredem instituisse proponas, inofficiis querellam apud praesidem prouinciae persequi potes. PP. PRID. ID. FEBR. CARINO II ET NVMERIANO AA. CONSS. a. 284
- 18 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. FAUSTINAE. Cum te pietatis [B 39, 1, 46] religionem non uiolasse, sed mariti coniugium quod fueras sortita distrahere noluisse ac
- A^a (c. 17) P (c. 12. 14...18) L (ut P) D (ad c. 13) CRM

¹ iunge 2, 40, 2

1 a.] aa. M | harena M 2 integrae] *te-
gres M^a | sicut R 3 eius om. M^a | fecit]
non fecit C^a 4 sua om. R^a 5 s. a. Hal.
6 a.] aa. M | liciano M, iuliano C | curatores
uos M 7 ex emissae M^a | sextante] ex-
sestante C^a 9 decederit PL | praeterea ...
10 restitueret bis L^a 10 restituere C^a
11 actionem] calumpniam actionem P^a | ad-
uersum M 13 s. a. Hal.: in PL est sub-
scriptio c. 13 14 imp. D 15 auctis uel
uiciis R^a | aduersus ... unciiis (uiciis R^a)
heres] herer*** M^a | scriptis M^a | iustum
querelam C^a, iustum quaerella M^a 17 iure]
iure qui M^a | fideicommissa ... 18 competant
et om. M^a 18 defendantur D^a | competent D^a
19 s. a. Hal. D et PL ad c. 12 | pp.] pp.
a. Pa 20 a.] augusti R | crispo C | que-

rela delata PL^b | a. om. PL 21 e] ex R
22 uinctus M^a s. a. Hal. PL | vii] uiii PL |
a. om. PL 24 imp. R | a. et philippus c.]
a. ad filippum c. PL, cesar R^a, a. M | astro-
disiae C, afrodisiae R^a 26 s. a. Hal. PL |
aug.] ap. PL | taciano cc. ss. P, taciano cc.
conss. L 27 ualerius M | et om. L | gal-
lius M | aa. om. S | et ual. om. M, et om. L |
nob. c.] nouies uiiii S, nob' cum PL, nobilis
c. CR, om. M 28 annis C^a 29 iure
non PL 31 s. a. Hal. PL | tusco] iusto PL
32 carinus] carus carinus C | numerius M |
praeteritam C^a 33 sorore PL^a 34 con-
sequi PL, praesequi R^a | potest PL^a C^a |
s. a. Hal. PL | prid.] ii Hal. | ii om. PL |
aa. om. PL 35 imp. R | aa.] SR^a, aa. et cc.
PLCR^bM 36 coniungum R | noluisses C^a

propterea offensum atque iratum patrem ad exheredationis notam prolapsum esse dicas, inofficiosi testamenti querellam inferre non ueteraberis. PP. NICOMEDIAE XVI K. MART.

MAXIMO II ET AQVILINO CONSS.

a. 286

19 IDEM AA. APOLLINARI. Si filia tua turpiter et cum flagitiosa foeditate uiuit, ut a successione tua eam excludendam putes, si non inconsulto calore, sed ex meritis eius ad 5 id odium incitatus es, postremi iudicij liberum arbitrium habebis. D xv k. IVL. SIRMI IPSIS V ET IIII AA. CONSS.¹

a. 293

20 ² IDEM AA. ET CC. SABINIANO. Filia in orbitate patris relictum cum marito, [B 39, 1, 47] cui matre uolente nupsit, colens concordiam iustas offensionis post eiusdem matris paenitentiam causas non praestat nec ex momentariis uoluntatibus matris nupta atque uidea 10 esse iure compellitur. D. NON. IAN. SIRMI CC. CONSS.

a. 294

21 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Fratris uel sororis filii, patrui uel auunculi, amitae etiam et materterae testamentum inofficiosum frustra dicunt, cum nemo eorum qui ex transuersa linea ueniunt exceptis fratre et sorore ad inofficiosi querellam admittatur. 14 de falso sane per accusationem criminis queri non prohibentur. D. VI ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

22 IDEM AA. ET CC. STATILLAE. Si maritus tuus facto testamento te quidem ex asse scripsit heredem, filia autem quam habuit in potestate exheredata facta minime probetur nihilque ei relictum est neque iustas causas offensae praestitisse conuincatur, eam de inofficioso testamento patris querentem totam hereditatem obtinere posse non ambigitur.

1 Quod si iam obtinuit uel postea uincat, quodcumque maritus mortis suae tempore debuisse 20 tibi perhibetur, idem ab ea reddi oportet. D. ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

23 IDEM AA. ET CC. PHILIPPAE. Testamenti factionem per testationem uos inter- [B 39, 1, 49] dixisse matri profitentes iustitiam offensae manifeste testamini. D. V ID. SEPT. CC. CONSS. a. 294

24 IDEM AA. ET CC. SVCCESO. Testamentum militis filii familias in castrensi peculio factum neque a patre neque a liberis eius per inofficiosi querellam rescindi potest. D. III 25 NON. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS.

a. 294

25 IDEM AA. ET CC. MENODOTO. Filiis matrem, quae de mariti moribus secus [B 39, 1, 50] suspicetur, ita posse consulere iure compertum est, ut eos sub hac condicione instituat heredes, si a patre emancipati fuerint, atque eo pacto secundum tabulas bonorum possessionem patrem cum re accipere non uideri, qui condicione minime obtemperauit, neque ei 30 nomine filiorum inofficiosi eo modo actionem posse competere, quibus nullam iniuriam fecerit mater, sed potius putauerit prouidendum, restituere debet³. D. III NON. IVL.

a. 301

ANTIOCHIAE TITIANO ET NEPOTIANO CONSS.

A⁴ (c. 19. 21. 23) P (c. 18. 20. 19. 21. 22. 23 [25 p]) L (c. 18. 20. 19. 21. 22. 23. 25) CRM

¹ d. xv k. Ian. Sirmi ipsis III et III AA. conss. (= a. 290: Mommsen)? ² iunge 5, 12, 17
³ restituere debet del.

1 patrum C^a? | exheredationis R 2 s. a. Hal. PL | pp. nicom. xii k. mar. ma. et aquili. conss. PL, s. kal. maii. maximo II et aquilino coss. Hal. 4 aa.] a. SA, aa. et cc. C | apollinari SR | si] ti M^a | turpiter] eo quod turpiter PL | cum om. P 5 eam om. R | putes] potest A^a | inconsuetu A | meritis (mentis A) eius] me M^a 6 id] ** M^a, om. PL | postremis iudiciis PL^a | liberarum R^a | s. a. Hal. PL | d.] pp. PL 7 v et III] et III PL, om. Hal. 8 idem] impr. dioclit. et maxim. S | aa. et cc.] aa. S, aa. et co. P | sabinianae PL, saluiano R, sabiane M 9 nupserit M | iustum offensionis ... 10 causam P, iusta offensionem ... causas L^a 10 non om. M^a | commentariis PL^a 11 s. a. Hal.: in PL est subscriptio c. 21 12 aa. et cc.] a. S | alexandro] tactile (cf. ad u. 16) S transpositis c. 22. 21. 20 | filiis L^a | auunculis M^a 14 qui] quae C | tranuersa A^a, trauersa P, tranuersa C^a | uenit AM^a 15 s. a. Hal. PL

et PL ad c. 20 | d.] pp. PL ad c. 20 | vi id. febr. om. Hal. 16 aa. et cc.] a. S | tatillae PL, tactile S ad u. 12 CM, alexandro S h. l. 17 potestatem PLRM^a | exheredatam factam RM^a 18 iustum causam PL, causas om. C^a 20 tantam C^a? 20 quod] qui P^a | uindicat PL^aR | maritos R^a 21 prohibetur PC| reduit R^a | s. a. Hal. PL | d.] s. PL 22 aa. et cc.] a. S, augusti cesare R, et cc. M^a | philippo SP 23 matris M^a | s. a. Hal. PL | d. v] s. ui PL 24 aa. et cc.] augustus S | successio M, om. S | castrensis R 25 a patre neque om. C^a | s. a. Hal. 27 aa. et cc.] a. S | menedoto C, menedote SR, medato pL^b, medoto M, serapioni suo salutem medato L^b | filius L^a 29 emancipati R 30 qui] cum pL | minime] minime filiorum R^a | obtemperabit pLCR^a?M 31 filiorum nomine C 32 s. a. Hal. pL | III] iii L 33 antiochiae ... conss. om. pL

- 26 IDEM AA. ET CC. SERAPIONI SVO SALVTEM. Ex tribus unciis herede insti- B 30, 1, 51
tuto filio intra pubertatis annos directam non inutiliter a patre fieri substitutionem certum
est. D. V K. SEPT. NICOMEDIAE DIOCLETIANO VIII ET MAXIMIANO VIII AA. CONSS. a. 304
- 27 IMP. CONSTANTINVS A. AD LVCRIVM VERINVM. Fratres uel [Th. 2, 19, 1 mut. B 30, 1, 52]
sorores uterini ab inofficiosi actione contra testamentum fratris uel sororis penitus arcean- 5
tur: consanguinei autem durante uel non agnatione contra testamentum fratris sui uel
sororis de inofficioso quaestionem mouere possunt, si scripti heredes infamiae uel turpitu-
dinis uel leuis notae macula adsparguntur uel liberti, qui perperam et [Th. 2, 19, 3 mut.]
non bene merentes¹ maximisque beneficiis suum patronum adsecuti instituti sunt, excepto
seruo necessario herede instituto. D. ID. APRIL. SIRMIO CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. 10
CONSS. a. 319
- 28 IDEM A. AD CLAVDIVM PRAESIDEM DACIAE. Liberi de inofficioso querellam [Th. 2, 19, 2]
contra testamentum parentum mouentes probationes debent praestare, quod obsequium
debitum iugiter, prout ipsius naturae religio flagitabat, parentibus adhibuerunt, nisi scripti
1 heredes ostendere maluerint ingratos liberos contra parentes extitisse. Sin autem mater 15
contra filii testamentum inofficiosi actionem instituat, inquire diligenter iubemus, utrum
filius nulla ex iusta causa laesus matrem nouissima laeserit uoluntate nec luctuosam ei et²
2 legitimam reliquerit portionem, ut testamento remoto matri successio deferatur³. Si tamen
mater dishonestis factis atque indecentibus machinationibus⁴ filium forte obsedit insidiisque
eum uel clandestinis uel manifestis appetit uel inimicis eius suas amicitias copulauit atque 20
in aliis sic uersata est, ut inimica eius potius quam mater crederetur, ut hoc probato inuita
etiam adquiescat filii uoluntati. D. VIII ID. FEBR. SERDICAES CRISPO II ET CONSTANTINO II
CC. CONSS. a. 321
- 29 ⁵IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Quoniam nouella constitutio diui Leonis⁶ [B 30, 1, 53]
ante nuptias donationem a filio conferri ad similitudinem dotis quae a filia confertur pree- 25
1 cepit, etiam ante nuptias donationem filio in quartam praecipimus imputari. Eodemque
modo cum mater pro filia dotem uel pro filio ante nuptias donationem uel auus paternus
aut maternus uel auia paterna aut materna pro sua nepte uel pro suo nepote uel proauus
tudem uel proauia paterna aut materna pro sua pronepte uel pro suo pronepote dederit,
A^{u1} (c. 27. 28) PLCRM

¹ meritis (*Mommsen*)? ² et] nec Th. ³ si tamen defuncto consanguinei agnati non sunt
superstites *ins.* Th. ⁴ uotis Th. ⁵ iunge 5, 3, 18 ⁶ 6, 20, 17

1 aa. et cc.] a. S | sarapioni S, serapionio C |
suo sal. om. M | salute S | tribuis uitii R^a
3 s. a. Hal. PL | diocletiano ... aa.] cc.
Hal. | max. viii] max. P, max. L | 4 con-
stantio A | ad lucrimum uerinum] Th., ad
uerianum S, ad uerinum PL, ad uerinum Ma,
uerino ACR 5 ab PaL^a | inofficioso Ma,
6 durantes A | agnatione] ad agnationem A,
cognitione Pa, cognatione L, agnitio R |
fratris om. A 7 de inofficiosi A^a, deinde
officiosi A^a 8 lenis A | nota macule PL^aR^a |
asperguntur A^aC, aspargantur M^b 10 seruo
om. A | s. a. Th. Hal. PL | april.] aug. Hal. |
sirmii Hal. sir. PL | constant. a v et lic. c.]
Th. 2, 19, 1 Hal. in addendis (*ex Sichardo*),
crispo et const. PL, crispo II et constantino
caes. II Hal. hoc loco: cum libri in
die et loco consentiant cum Th., in consul-
libus dissensio non potest inde orta esse,
quod compilatores subscriptionem mutau-
erint ex alia Constantini constitutione, quam
praeter Th. 2, 19, 1. 3 ad hoc caput concin-
nandum adhibuerint: quo casu etiam tempo-

ris ordinem turbassent: immo subesse uidetur
error archetypi communis librorum PL et
Egnatiani [2 a.] aa. A | claudium om. M |
daciae] SAM Th., prouinciae PLCR | inofficiosi AC^a 14 naturae ipsius Th | adhibue-
rint M 15 heredes] heredes sese A 17 iusta
om. Pa | matrem om. A | nouissima] A Th.,
in nouissima PLCRM | lesit M | nec eo quod
nec PL^a, eo nec M^b | lectuosam Pa | et]
*e Ma 19 indecedentibus Ma, indice**ti-
bus Pa | machinationibus om. A | abscedit R^a
21 sic] si sic A | est om. A | probato] pro-
uoto A 22 uoluntatem A, uoluntate L |
s. a. Th. Hal. PL | viii] Th., ui PL, iii Hal. |
serdicae om. PL | prisco P, crispo c. Th. |
ii cc] ii c. Th., caes. ii Hal., om. PL
24 a om. PL | pp. om. PL 25 quae ad
filiam R^a 26 in om. R^a 28 paterna uel
materna L, materna aut paterna C | sua
om. La | nepote] pronepote L^a 29 itidem]
sit idem PL | paterna uel materna P, paterni
aut materni C^aM^a? | nepte C | pronepote]
nepote C, pronepte uel pro suo nepote Ma

non tantum eandem dotem uel donationem conferri, uerum etiam in quartam partem ad excludendam inofficiosi querellam tam dotem datam quam ante nuptias donationem preefato modo uolumus imputari, si ex substantia eius profecta sit cuius de hereditate agitur.

D. K. MAI. IPSO A. II CONS.

a. 479

30 ¹IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Omnimodo testatorum uoluntatibus prospicientes 5 magnam et inumerabilem occasionem subuertendae eorum dispositionis amputare censemus et in certis casibus, in quibus de inofficiosis defunctorum testamentis uel alio modo subuertendis moueri solebat actio, certa et statuta lege tam mortuis consulere quam liberis eorum uel aliis personis, quibus eadem actio competere poterat: ut, siue adiciatur testamento de implenda legitima portione siue non, firmum quidem testamentum sit, licet uero 10 his personis, quae testamentum quasi inofficium uel alio modo subuertendum queri poterant, id quod minus portione legitima sibi relictum est ad implendam eam sine ullo grauamine uel mora exigere, si tamen non ingrati legitimis modis arguantur, cum eos scilicet ingratis circa se fuisse testator edixit: nam si nullam eorum quasi ingratorum fecerit mentionem, non licebit eius heredibus ingratis eos nominare et huiusmodi quaestionem intro- 15 ducent. et haec quidem de his personis statuimus, quarum mentionem testantes fecerint et aliquam eis quantitatatem in hereditate uel legato uel fideicommisso, licet minorem legi- 1 tima portione, reliquerint. Sin uero uel praeterierint aliquam eorum personam iam natam uel ante testamentum quidem conceptam, adbuc uero in uentre constitutam, uel exhereditatione uel alia eorum mentione facta nihil eis penitus reliquerint, tunc uetera iura locum 20 habere sancimus, nullam ex praesenti promulgatione nouationem uel permutationem accep- 2 tura. Imputari uero filiis aliisque personis, quae dudum ad inofficiosi testamenti querellam uocabantur, in legitimam portionem et illa uolumus, quae occasione militiae ex pecuniis mortui eisdem personis adquisitae posse lucrari eas manifestum est, eo quod talis sit militia, ut uendatur uel mortuo militante certa pecunia ad eius heredes perueniat, ita tamen, 25 ut ille gradus eiusdem militiae inspiciatur, quem morte testatoris militans obtinet, ut tanta ei pecunia in legitimam portionem computetur, quantam dari statutum est, si in eo gradu 3 mortuus esset is, qui militiam ex pecuniis testatoris adeptus est. Exceptis solis uiris spectabilibus silentiariis sacri nostri palatii, quibus praestita iam specialia beneficia tam de aliis capitulis quam de pecuniis super memorata militia a parentibus eorum datis, ne in 30 legitimam portionem eis computentur, rata esse praecipimus: in ceteris uero personis praedictam obseruationem tenere uolumus. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

31 ²IDEA A. MENAE PP. Quae nuper ad testamenta conseruanda nec facile retractanda sanximus³, ut ratione Falcidiae minime illis personis derelicta, quae ad inofficiosi testamenti querellam ex prioribus uocabantur legibus, non periclitentur testamenta, sed quod 35 deest legitimae portioni, id est quartae parti ab intestato successionis, tantum repleatur, exceptis illis quibus nihil in testamento derelictum est, in quibus prisca iura illibata seruauimus, etiam ad testamenta sine scriptis facienda locum habere sancimus. D. III ID.

DEC. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. II CONS.

a. 528

PLCRM

¹ iunge 6, 23, 24. 6, 41, 1 ² iunge 6, 23, 26 ³ c. 30 h. t.

1 uearum R 3 ex] haec R^a | profecto C^a | de om. M^a 4 s. a. Hal.: in PL est sub- scriptio c. 30 5 testamentorum L^a | pro- ficientis R^a 6 magnam] maga *incepit*, nox emend. P 7 et in] et in his M^a 8 certa bis Pa? | statura R^a 11 quasi om. PL^aR^bM^a | poterat R^a 12 est om. PL^a | eam om. Pa^a 13 ingrati leg. modis non CR | agrauantur R^a 14 testor M^a | dixit C 16 haec] hoc LC^a 17 hereditatem R | legitimam portionem C^a 18 relinquenter R 19 conceptum Pa^a | uente L^a 20 mentionem C^a | eis] ei PLM | relinquenter R 21 praesentis M^a | uel permutatio- nem om. R^a 22 ad om. PL | testamento L^a

23 illas Pa^aL^aC^a? illam R^a?M^a 24 mor- tuis R^a | hisdem L^bCM^a. *(e?)isdem L^a | ad- quisita R^a | malicia Pa^a 25 uendetetur P 26 morte] in morte C | militantis M^a? 27 ei om. C 28 ademptus PL 30 memoratam miliciam PL | ne] non PLR^b, non e R^a? 31 computetur PLM 32 s. a. Hal. PL et PL ad c. 29 | a.] aa. PL ad c. 29 | concess. PL utroque loco 33 idem] impr. iustinianus S | meniae Pa^a | retracda Ma^a 34 sanctimus L^a? sancimus C^a | officiosi Pa^a 35 quod] quidem R^a 36 quarta pars PLC^aM 37 in testamento ni- chil LR 38 s. a. Hal. PL | iii] ii Hal. | id. om. P 39 dn.] dec. PL | pp. om. Hal | concess. PL

32 IDEM A. MENAE PP. Quoniam in prioribus sanctionibus¹ illud statuimus, [B 39, 1, 54] ut, si quid minus legitima portione his derelictum sit, qui ex antiquis legibus de inofficio testamento actionem mouere poterant, hoc repleatur nec occasione minoris quantitatis testamentum rescindatur, hoc in praesenti addendum esse censemus, ut, si condicionibus quibusdam uel dilationibus aut aliqua dispositione moram uel modum uel aliud grauamen 5 introducente eorum iura, qui ad memoratam actionem uocabantur, minuta esse uideantur, ipsa condicio uel dilatio uel alia dispositio moram uel quodcumque onus introducens tollatur et ita res procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset. D. II² K. APRIL.

CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS.

a. 529

33 ³IDEA A. DEMOSTHENI PP. Si quis suo testamento maximam quidem portionem libero derelinquit, minusculam autem alii uel aliis de sua stirpe progenitis, ipsam tamen legitimam siue in hereditate uel in legato uel in fideicomisso, ut non possit locus de inofficio testamenti querellae fieri, et ille quidem, qui ex paruulo genitoris sui consequitur substantiam, eam suspicere maluerit, qui autem ex maiore parte eam amplexus est, siue unus uel si plures sint, non statim et sine contentioso proposito uel ulla mora 15 eam restituere uoluerit, sed expectato iudiciorum strepitu et multis uariisque certaminibus habitis post longum tempus ex sententia iudicis uix eam reddiderit, crudelitatem eius competenti poena adgredimur, ut, si haec fuerint subsecuta, non tantum in quod testator uoluit cum restituere condemnetur, sed etiam aliam tertiam partem quantitatis, quae fuerat in testamento derelicta, modis omnibus reddere, ut anaritia eius legitimis ictibus feriatur: aliis 20 omnibus, quae in eodem testamento uel elogio scripta sunt, pro sui tenore ad effectum perducendis. Legis autem ueteris iniuriam tollentes, ut non diutius erubescat posita, quam Iulius Paulus in suis scrispsit quaestionibus, hanc piissimam adgredimur sanctionem. cum enim infantem suum non posse ingratum a matre sua uocari scrispsit neque propter 25 hoc ab ultima sua matris hereditate repelli, nisi hoc odio sui fecerit mariti, ex quo infans progenitus est, hoc iniquum iudicantes, ut alieno odio alias praeagrauetur, penitus delendum esse sancimus et huiusmodi causam liberis non tantum infantibus, sed etiam quamcumque aetatem agentibus opponi minime concedimus, cum possit sub condicione emancipationis hereditatem suam mater filio derelinquens et patris odium punire et iuri filii sui minime nocere nec suam naturam fallere. satis enim crudele nobis esse uidetur eum qui 30 non sentit ingratum existimari. D. XV K. OCT. CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

34 IDEM A. IOHANNI PP. Si quis filium suum exheredatum fecerit alio scripto [B 39, 1, 56] herede, reliquerit autem ex eo nepotem uel uiuum uel in uentre nurus suae constitutum, deliberante uero scripto herede filius decesserit, nulla hereditatis petitione ex nomine de inofficio constituta uel praeparata omne adiutorium nepotem dereliquit. nec enim 35 pater nepoti aliquod ius, cum decesserit, contra patris sui testamentum dereliquit, quia

PLCRM

¹ c. 30. 31 h. t. ² II fortasse delendum est (Zeitschrift für Rechtsgesch. 11 p. 174) ³ iunge 5, 9, 10

1 idem] impr. iustinianus S | 2 legitimam portionem C^a | 3 nec] C^a cum B (x.π.): xai tva μη, ne PLCRM | 4 hoc] hoc et C contra B | 5 moraram Pa | uel aliud] aliud C^a | 6 introducentes Pa, intraducente Ma | uocabuntur M | 7 ipsa] et ipsa PL^a contra B | 8 procederet PL^a?RM, προφητη praecedente αναπεθη B (x.π.) | esse Ra | s. a. Hal. PL | 11 prid. PL | 9 constant. om. Hal. | uc. om. PL | 10 idem] impr. iustinianus S | demonstrati L^a, domestini M, moene S | pp. om. PL | 11 alii] alio C, aliis M^a? | 12 siue om. M | hereditatem C^a | in fid.] fid. RaM | 13 de inofficio testamento RM^b | querela PL^c | et om. C^a? | qui] quid Ra | 15 siue] si RM, inc. C^a | uel si] CRM, uel ipsi PL | non om. PaL | praeposito M | ulla mora]

clamore C. mora M | 16 noluerit PL | inspecto PLR^b, inspecto** R^a | 17 sentenciis PR, entitentia Ma | redigerit Ma | 18 in quod P^aL^c, in id quod C^aM, in (hoc ins. P^b) quo P^aL^cR, inc. C^a | 19 eum om. C | fuerit M | 20 aliis] liis Ma | 21 scripte Ma | pro om. Ra | 22 tollentem Ra | 23 agredimur piissimam L | 24 suum om. CM | 25 ehditate P^b, inc. Pa | sui fecerit] id fecerit Pa, fecerit sui PaL | 27 et] RM, ut PLC | causa PL | 29 iuri] uiri C^a, inc. L^aR^a | 30 nec om. Pa | 31 s. a. Hal. PL | xv] PL, XII Hal. | chalcedone om. Hal. | cons. PL | 32 idem] impr. iustinianus S | exhereditatum R | 33 uel om. C^aR | uinum Ra | uentrem C^aR | deliberande L | 34 pecione Pa | 35 nepoti PaL^aM^b? | derelinquit PL | neque C^aM, *** C^a | 36 qua L^a

postea et adita est ab extraneo hereditas et superuixit auo pater eius, ut neque ex lege Vellaea possit in locum patris sui succedere et rescindere testamentum. et hoc nonnulli 1 iuris consulti in medio proponentes inhumane reliquerunt. Sed nos, qui omnes subiectos nostros et filios et nepotes habere existimamus affectione paterna et imitatione, secundum quod possibile est omnium commodo prospicentes iubemus in tali specie eadem iura nepoti 5 dari, quae filius habebat, et nisi praeparatio facta est ad inofficiosi querellam instituendam, tamen posse nepotem eandem causam proponere: et si non heres apertissimis probacionibus ostenderit ingratum patrem nepotis circa testatorem fuisse, testamento remoto ab intestato eum uocari, nisi certa quantitas patri eius minor parte legitima relictam est: tunc etenim secundum nouellam nostri numinis constitutionem¹ repletio quartae partis nepoti superest, 10 si qua patri eius competebat: et perfruatur nostro beneficio a uetustate quidem neglectus, a nostro autem uigore recreatus, nisi pater adhuc superstes uel repudiauit querellam uel quinquennium tacuit, scilicet post aditam hereditatem. D. III² K. AVG. CONSTANTINOPOLI
POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC.

a. 531

35 ³IDEM A. IOHANNI PP. Si quando talis concessio imperialis processerit, per [B 39, 1, 57] 15 quam libera testamenti factio conceditur, nihil aliud uideri principem concedere, nisi ut habeat consuetam et legitimam testamenti factionem. neque enim credendum est Romanum principem qui iura tuerit huiusmodi uerbo totam obseruationem testamentorum multis 1 uigiliis excogitatam atque inuentam uelle euerti. Illud etiam sancimus, ut, si quis a patre certas res uel pecunias accepisset et pactus fuisset, quatenus de inofficiosi querella ad- 20 uersus testamentum paternum minime ab eo moueretur, et post obitum patris filius cognito paterno testamento non agnouerit eius iudicium, sed oppugnandum putauerit, ueteri iurgio explosu huiusmodi pacto filium minime grauari secundum Papiniani responsum, in quo definiuit meritis magis filios ad paterna obsequia prouocandos quam pactionibus adstrin- 1a gendos. Sed hoc ita admittimus, nisi transactiones ad heredes paternos filius celebrauerit, 25 2 in quibus apertissime iudicium patris agnouerit. Et generaliter definimus, quando pater minus legitima portione filio reliquerit uel aliquid dederit uel mortis causa donatione uel inter uiuos sub ea condicione, ut haec inter uiuos donatio in quartam ei computetur, si filius post obitum patris hoc quod relictum uel datum est simpliciter agnouerit, forte et securitatem heredibus fecerit quod ei relictum est accepisse, non adiciens nullam sibi 30 superesse de replectione quaestionem, nullum filium sibi facere praeiudicium, sed legitimam partem repleri, nisi hoc specialiter siue in apocha siue in transactione scripscerit uel pactus fuerit, quod contentus reicta uel data parte de eo quod deest nullam habet quaestionem: 3 tunc etenim omni exclusa querella paternum amplecti compellitur iudicium. Quae omnis sanctio suas radices extendat non solum ad filium uel filiam, sed etiam ad omnes personas, 35 quae de inofficio querellam contra mortuorum ultima elegia possunt mouere. D. K. SEPT.
CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC.

a. 531

*A^ut (c. 35 pr.) PLCRM*¹ c. 30 h. t. ² III (Zeitschrift für Rechtsgesch. 11 p. 179)? ³ iunge c. 36 et 6, 28, 4

1 pater auo *PL* 2 uellaea] *L^bR^b*, nouella *PLR^a*, uelleia *R^cM^b*, inc. *L^dC^aM^a* | nonnulli iuris consulti hoc *PL* 3 praepontentes *C^a* | reliquerunt *P*, reliquerint *L^a* 5 omnium de omnium *R*, de his omnium *C* | commoda *PLC^bM^b* | perspicientes *PLCRM^a*? | iura] iura ab ultima patris sui hereditate *P^aL^a*? 6 habeat *PL^a* | ad] ad de *P* 9 enim *M* 10 nominis *libri* | nepotis *M^a* 11 pater *R^a* 13 quinquennio *C^bM^b* | s. a. *Hal.* *PL* | 11] ii *P*, prid. *L* | const. om. *Hal.* 14 post cons. lamp. ii et horeste (hor. *L*) cons. (om. uu. cc.) *PL*, lampadio et oreste coss. *Hal.* 15 inscriptionem om. *A* | idem] impr. iustinianus *S* | a.] augusti *R* | concessio *A^a*, concessio *A^u*, concessio *M^a* 16 concedatur *PLR^b* | cedere *R^a* | nisi] ni *A^a*, om. *A^u* 17 testa-

mentis *A^a* ex emend. *A^u* | romanorum *PL* 19 exognitam *A* | euertere *R^a*, inc. *C^a* 20 inofficiosi] *PLCM^a*, inofficiosi *C^bRM^b* 22 ue- teri *C* 23 explosu] *W^a*, expulso *PLCRM* | huiusmo^ν *L^a* | in quo id quod *C^a*? 24 mer- itis om. *P^aL^a*, merit^{ss}. *C^a* | magis om. *C^bRM* | uocandis *P^bL^b*, uocandis *L^a* | quam pact. ad- stringendos om. *L^a* 25 hoc] hec *P^bLR^b* | trans- actionis *R^a* 28 ut haec] ut hoc *P^a*, et *M^a* | quarta *CR* 29 forte] et forte *M* 31 prae- diudicium *R^a* 32 apochas *P^aL^a* | transaccio- nem *PLM* 33 conuentus *L^a* | habeat *RM* 34 enim *C* | exclusus *CRM*: πασης ἀπολει- μένης μεμφεως *B* | complellitur *R^a* 35 uel] uel ad *M* 36 s. a. *Hal.* *PL* 37 constant. ... uu. cc.] cp. (cap. *P*) lamp. et horeste (hor. *L*) uu. cc. *PL*, lampadio et oreste coss. *Hal.*

36 ¹IDEM A. IOHANNI PP. Scimus ante constitutionem² fecisse, qua cautum [B 39, 1, 58] est, si pater minorem debita portionem filio suo reliquisset, omnimodo, etsi non adiciatur 1 uiri boni arbitratu repleri filio, attamen ipso iure inesse eandem repletionem. Quaerebatur itaque, si quis rem donatam uel inter uiuos uel mortis causa uel in testamento relicta agnouerit et pro parte sua habuerit, deinde eadem res euicta uel tota uel pro parte 5 fuerit, an debeat ex nostra constitutione pars legitima post euictionem suppleri: uel si ex lege Falcidia minuantur legata uel fideicomissa uel mortis causa donationes, debet tamen ex hoc casu supplementum introduci: ne, dum totam Falcidiam accipere heres 1a nititur, etiam totum commodum hereditatis amittat. Sancimus itaque in omnibus istis casibus, siue in totum euictio subsequatur siue in partem, emendari uitium et uel aliam 10 rem uel pecunias restitui uel repletionem fieri, nulla Falcidia interueniente, ut, siue ab initio minus fuerit derelictum siue extrinsecus qualiscumque causa interueniens aliquod grauamen imponat uel in quantitate uel in tempore, hoc modis omnibus repleri et nostrum 1b iuuamen purum filiis inferri. Repletionem autem fieri ex ipsa substantia patris, non si quid ex aliis causis filius lucratus est uel ex substitutione uel ex iure ad crescendi, puta 15 usus fructus: humanitatis etenim gratia sancimus ea quidem omnia quasi iure aduentio eum lucrari, repletionem autem ex rebus substantiae fieri. Cum autem quis extra- 1c (1) neo herede instituto filio suo restituere eum hereditatem suam, cum moriatur, disposuerit, uel in tempus certum restitutionem distulerit, quia nostra constitutio³, quae antea posita est, omnem dilationem omnem moram censuit esse abstrahendam, ut quarta pars pura et 20 mox filio restituatur, in huiusmodi specie quid faciendum sit, dubitabatur. Sancimus itaque quartae quidem partis *restitutionem* iam nunc celebrari non expectata nec morte here- 1d dis nec temporis interuallo, reliquum autem, quod post legitimam portionem restat, tunc 1e restitui, quando testator disposuit. Sic etenim filius suam habebit portionem integrum et qualem leges et nostra constitutio definuit, et scriptus heres commodum quod ei testator 25 dereliquit cum legitimo moderamine sentiet. Illud praeterea sancimus, ut tempora de in- officisi querellae ab adita hereditate secundum Vlpiani opinionem currant, Herennii Mo- destini sententia recusata, qui a morte testatoris illico cursum de inofficio querellae tem- poribus dabat, ut non liceat heredi quando uoluerit adire, ne per huiusmodi tramitem iterum 2a filius defraudetur debito naturali. Sancimus itaque, ubi testator decesserit alio scripto 30 herede et speratur de inofficio querella, necessitatem habere scriptum heredem, si quidem praesto est in eadem commanens prouincia, intra sex mensuum spatium, sin autem seorsum utraque pars in diuersis prouinciis degit, tunc intra annale tantummodo spatium simili modo per continuum a morte testatoris numerandum omnimodo adire huiusmodi heredita- 2b tem, uel manifestare suam sententiam, quod hereditatem minime admittit: expeditus etenim 35 ita tractatus inducit filio memoratam mouere querellam: sin uero scriptus heres intra statuta tempora minime adierit, per officium quidem iudicis scriptum compelli hoc facere.

2b In medio tamen, id est a morte quidem testatoris, ante aditam autem hereditatem, etsi

PLCRM

¹ iunge c. 35 et 6, 28, 4 ² c. 30 h. t. ³ c. 31 h. t.

1 idem] impr. iustinianus S | fecisse] CRM^a? , fuisse relatam (relicta P^a) PLM^b, fecisse relatam L^a 2 debitam R^a, om M^a | adiciatur M^a 3 eadem repletione PL 5 uicta C 6 fuerint M^a | debeant M^a 7 facidia L^a 8 tamen] tantum P^a 9 in om. PL^a | istis om. P^a 10 parte C | emendare M | et om. PL 11 replicationem C^a 14 filius M^a | non] nam PL^a? , n. M^a 15 quid] quidem P^a? L | lucra- tur est filius PL | acrescedis P^a, accrescen- dis P^aL^a | putat P^a, ut puta M^b 16 humani- tas L^a | auentio M^a 17 repletionem R | quis] si quis PL^aR^aM^a, inc. C^a: si quis fortasse uerum est, ut qui legem composuit scribere uoluerit cum autem, si quis ..., dubitabatur: sancimus quartae (similiter B) 18 morie-

tur C 19 certum tempus M | ante R | com- posita PL 20 omnemque moram L, inc. R^a | abstahendam M^a 21 dubitatur C^a 22 resti- tutionem] dett. cum B ἀποκαθίστασθαι, esti- nationem PLCRM | mortis PL^t 23 nec ... restat om. P^t | temporibus L | qui L^a | post] CRM^a, praeter P^aLM^b? | legitima por- tionem PL 24 etenim] enim et M, etiam et C | suam om. C 25 legem C^a | definuit] dis- posuit C | scriptus L^a 27 querela PLCRM 30 defrudetur R^a, inc. C^a 31 scriptum habere M 32 commanens in eadem C | mensium CM^b, mensum M^a 33 annalem M^a 34 omnimodo om. PL 35 uel manifestare om. P^a | praesentiam PL^t 36 ita contrac- tus PL^t, tractatus ita C 38 in ne in M^a

decesserit filius, huiusmodi querellam, licet non se praeparauerit, ad suam posteritatem transmittet, ad extraneos uero heredes tunc tantummodo, quando antiquis libris insertam faciat praeparationem. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC.

a. 531

- 37 ¹ IDEM A. IOHANNI PP. Cum antiquis legibus declaratum est, ut militaria [B 39, 1, 59] testamenta de inofficio querellam evadant, multi alii casus emergunt, in quibus dubitationes exortas sopiri necesse est. In castrenibus etenim peculiis introducta est et alia subdivisio et peculiis triplex innenitur causa. uel enim pagarum est peculum uel castrense uel quod medietatem inter utrumque obtinet, quod quasi castrense nuncupatur. In tali igitur peculio, quod quasi castrense appellatur, quibusdam personis licentia conceditur condere quidem testamenta, sed non quasi militibus [Tract. de peculiis (Heimbach Anecd. 2 p. 257)] quo uoluerint modo, sed communi et licto et consueto ordine obseruando, quemadmodum constitutum fuerat in consulibus et praefectis legionum et praesidibus prouinciarum et omnibus generaliter, qui in diuersis dignitatibus uel administrationibus positi a nostra 1a consequuntur manu uel ex publicis salariis quasdam largitates. Sed haec quidem personae 15 testamenti faciendi habent potestatem in ipsis tamen tantummodo peculiis, quae iam enumerata sunt, id est quasi castrenis. Sed et ueterani, qui tempore quidem militiae sibi peculum adquisierunt, militiam autem deposuerunt, testari (licito tamen modo) 1c non prohibentur. In his itaque omnibus quasi castrenis peculiis dubitabatur, si contra 1d huiusmodi testamenta de inofficio querellam extendi oportet. ²Sed prior quaestio erat, 20 si omnes qui quasi castrense peculum habent testari in hoc possint, quia non omnibus passim, sed quibusdam personis hoc priuilegii loco concessum est: quia³ militibus quidem et ueteranis testamenta facere in castrensi peculio undique concessum fuerat, sed militibus quidem in expeditione constitutis iure suo, ueteranis autem iure communi: de aliis autem personis omnibus, quae non per speciale priuilegium hoc acceperunt, si possint testari, 25 dubitatum fuerat, ut puta uiris disertissimis patronis causarum uirisque deuotissimis memorialibus et agentibus in rebus nec non magistris studiorum liberalium, archiatis 1f (1) quoque et omnibus omnino, qui salario uel stipendia percipiunt publica. In his itaque omnibus sancimus, quia ad imitationem peculiis castrensis quasi castrense peculum superuenit, omnibus⁴, qui tale peculum possident, super ipsis tantummodo rebus, quae quasi 30 castrensis peculi sunt, ultima condere (secundum leges tamen) posse elegia: hoc [(Tract.)] nihil minus ei addito priuilegio, ut neque eorum testamenta de inofficio querella ex 1g pugnentur. Si enim patronus aduersus res, quas libertus eius ex castris quae siuit sui iuris indubitanter constitutus, praeteritus fuerit ab ingrato liberto, tamen contra eiusmodi peculium contra tabulas bonorum possessionem non habet secundum ueterum legum 35 sanctionem, quemadmodum oportet praefata peculia, quae ad instar castrensis peculi introducta sunt, de inofficio querelle esse supposita? Sed haec obtainere oportet, donec in 2 ducta sunt, de inofficio querelle esse supposita? Sed haec obtainere oportet, donec in sacris parentum suorum constituti sunt hi qui quasi castrense peculum possident. si enim sui iuris efficiantur, procul dubio est eorum testamenta et pro ipsis rebus, quas antea ex quasi castrensi peculio habebant, posse de inofficio querellam sustinere, cum neque nomen 40

P (c. 36) L (c. 36) CRM

¹ iungit 1, 3, 49. 1, 5, 22 ² § 1e...2a epitomantur in 6, 22, 12 ³ requiritur nam ⁴ requiritur omnes

1 parauerit M^a 2 liberis R^a 3 s. a. Hal.: in PL est subscriptio 29, 4 5 idem] impr. iustinianus S 6 inofficii R | alii om. R^a 7 sopori R^a | in castrenibus ... est om. R^a 8 etenim R 9 nuncupatur ... 10 castrense om. R^a 10 castrensi M^a 12 uoluerunt M | et licto] licto M^a 13 in om. C | praef. leg.] ὑπάρχων λιγεώνων Tract. (x.r.) | praes.] in praes. M 14 uel] atque M 15 plubicis M^a | hee M 16 numerata R 17 qui] quod in (in add. R^b?) R 18 tamen] tantum R 20 de

inofficii R^b, deinceps (de?)fficiosi R^a 21 non] non in R 24 expeditionem C 25 possunt C 28 omnino om. R | percipiunt om. R^a | plublica M 29 quia] quibus R^a 32 de inofficiosi RM^a 33 si seqq.] εἰ γὰρ ὁ πάτρων κατὰ τὸν κτηθέντων τῷ απελευθέρῳ διοκτήτων πεκουλίων οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναπίστων B 34 praeteritus] et p. M^a, etsi p. M^b 35 peculia M 37 inofficii R 38 parentium M^a | possidet M^a 39 eorum] et eorum M | ante C 40 inofficii R

peculii permanet, sed aliis rebus confunditur et similem fortunam recipit, quemadmodum et ceterae res eorum, et unum congregatur ex omnibus patrimonium. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC.

a. 531

XXVIII

R DE INOFFICIOSIS DONATIONIBVS R

- 1 IMP. PHILIPPVS A. NICANORI ET PAPINIANAE. Si, ut adlegatis, mater uestra ad deludendam inofficiosi querellam paene uniuersas facultates suas, dum ageret in rebus humanis, factis donationibus siue in quosdam liberos siue in extraneos exhaustis ac postea uos ex duabus uncis fecit heredes easque legatis et fideicommissis exinanire gestiuit, non iniuria iuxta formam super inofficiose testamento constitutorum subueniri uobis utpote quartam ¹⁰ partem non habentibus desideratis. PP. XIII K. SEPT. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245
- 2 IMP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. AETIAE. Pater si omne patrimonium [B 41, 4, 3] suum impetu quodam immensae liberalitatis in filium effudit, aut in potestate is permanisit, et arbitrii familiae erciscundae officio congruit, ut tibi quartam debitae ab intestato portionis praestet incolumem, aut emancipatus fuerit, et, quia donatio non indiget alieno ¹⁵ miniculo, sed suis viribus nititur, iuxta constitutiones is qui prouinciam regit ad similitudinem inofficiosi querellae auxilium tibi aequitatis impertiet. PP. VI K. AVG. MAXIMO II ET GLABRIONE CONSS. a. 256
- 3 IDEM AA. AELIANO. Precibus quidem tuis proposita rescripta eos parentes [B 41, 4, 4] denotant, qui, cum testamento facto uiui patrimonium suum immensis donationibus exina- ²⁰ nissent, inane nomen heredum liberis reliquissent. sed ad intestatos quoque eadem ratio aequitatis extenditur. PP. XI K. NOV. IPSIS III ET III AA. CONSS. a. 257
- 4 ¹IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CALPYRNIAE ARISTAENETAZ. Si [Vat. 282] filius tuus immoderatea liberalitatis effusione patrimonium suum exhaustis, praesidis prouinciae auxilio uestris, qui discussa fide ueri, si in integrum restitutionem ex filii persona competere ²⁵ tibi ob improbabilem donationis enormitatem animaduerterit, in remouendis his quae per- ^(Vat.) peram gesta sunt tibi subueniet. ideoque non est tibi necessarium aduersus immo- ²dicas donationes auxilium ad instar inofficiosi testamenti. PP. III ID. FEBR. MEDOLANI ² MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 266
- 5 IDEM AA. COTTABEO. Si totas facultates tuas per donationes uacuefecisti, [B 41, 4, 5] ³⁰ quas in emancipatos filios contulisti, id, quod ad submuendas inofficiosi testamenti que-

A^u (29 R 2, 3) P (29) L (29 R 1...3, 25, 6, 29, 4, 5) CRM

¹ iunge 8, 53, 6 ² Nicomediae (Mommsen)?

2 eorum et] *Bamb. D I 3*, eorum ** *M^a*, eorum ad *M^b*, eorum et ad *R*, et eorum ad *C* | congregantur *RM* | s. a. *Hal.* 3 post cons. ... uu. cc.] lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal.*, sed in addendis emendauit post cons. ... uu. cc. anno secundo: ad annum 531 *hanc const. pertinere constat ei proprius diem* (cf. *Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 p. 185) et *quia citatur in* 6, 22, 12, *quae eiusdem diei est* 6 et papianae *R*, om. *P^a* | ad] a *M^a* | excludendam *C* 8 siue om. *C* | in extr.] extr. *PLR^a* 9 uiciis *R* | et] uel *CR* 10 super] de *R* | officioso *PL* 11 s. a. *Hal.* *PL* | pp.] p. *P* | xiiii *PL* | taciano *PL* | cons. om. *PL* 12 galianus *M* | actiae] *APLR*, actiae *C*, atiae *M*, anthiae *S* | omni *L^a* 13 libertatis *C^a* | filio *R^a* | potestatem *C^a* | is] *ACR^a*, eius *PL^a*, eius is *L^bR^bM* 14 et om. *CR* | arbitrii *L^a* | intestatu *P^a* 15 aut]

aut si ante *P^a*, aut si *P^bR^bM^b*, aut*** *L^a* | indiet *P^a*, diget *M^a* 16 iuxta] iux *M^a* | prouincias *A* 17 de inofficiose *C* | s. a. *Hal.* *PL* | k. aug.] id. ian. *PL* | ii et glabrione] et glauiore *PL* 19 aa.] a. *SA'* | adiano *R* 21 inane] *W^a*, et inane *APLCRM* heredim *L^a* | sed] sed et *R* 22 s. a. *Hal.* *PL* pp.] p. *L* | ipsi... cons. om. *PL* 23 aa.] aa. et cc. *C* | calpyrniae aristaeetae] *Vat.*, aristaeetae *SPLCRM* 24 liberalitis *P^a* | praesides *L^a* 25 utaris *Vat.* | ueri fide *C* | in integrum] integrum *C^aR^aM^a*, integri *Vat.* | compere *P^a* 26 qui *R* 27 tibi] si tibi *P^a* 28 testamenta *M^a* | s. a. *Vat.* *Hal.* et *PL* ad 28, 36 | pp. iii] *Vat.*, d. vi *Hal.*, ui *PL* | mediol. om. *Hal.* *PL* | ii om. *Vat.* 30 aa.] aa. et cc. *C* | quotabeo *M* | uacui fecisti *L^a*, uacuas fecisti *CM^a* 31 quasi in *M^a* | submuendam i. t. querelam *CM*

rella non ingratia liberis relinquiri necesse est, ex factis donationibus detractum, ut filii uel nepotes, qui postea ex quocumque legitimo matrimonio nati sunt, debitum bonorum subsidium consequantur, ad patrimonium tuum reuertetur. D. II K. MART. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS.

a. 286

6 IDEM AA. DEMETRIANAE. Cum donationibus in fratrem tuum collatis facultates patris tui exhaustas esse eundemque patrem uestrum ea quae superfuerant codicillis inter uos diuisisse proponas, si uoluntatem eius non agnouisti nec beneficio aetatis aduersus haec iuuari poteris nec tantum dos a patre data et fideicommissum continent, quantum ad submouendam querellam sufficiat, de enormitate donationum ad exemplum inofficiosi testamenti praeses prouinciae iurisdictionis suaue partes exhibebit. PP. VI K. MAI. CONSS. VT SVPRA.

a. 286

7 IDEM AA. AVRELIO AMMIANO. Si mater tua ita patrimonium suum profunda liberalitate in fratrem tuum euisceratis opibus suis exhausit, ut quartae partis dimidium, quod ad excludendam inofficiosi testamenti querellam aduersus te sufficeret, in his donationibus quas tibi largita est non habeas, quod immoderate gestum est reuocabitur. PP. V ID. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS.

a. 286

8 IDEM AA. AVXANONI. Si liqueat matrem tuam interuertendae quaestio in officiosi causa patrimonium suum donationibus in unum filium collatis exhausisse, cum aduersus eorum cogitationes, qui consiliis supremum iudicium anticipare contendunt et actiones filiorum exhauiunt, aditum querellae ratio depositat, quod donatum est pro ratione quartae ad instar inofficiosi testamenti conuicti diminuetur. Nam quod uxor a marito in se matrimonii tempore donationis causa collatum emancipato filio communi consentiente domino donauit, uelut ex bonis patris, de cuius substantia prohibente matrimonio non potuit exire, datum accipi rationis est: in cuius bonis si idem consilium et euentus comprehendatur, lex, quam patrimonio matris ediximus, obseruabitur. PP. III ID. SEPT. CC. CONSS.

a. 294

9 IMP. CONSTANTIVS A. OLYBRI. Non conuenit dubitari³, quod immodicarum donationum omnis querella ad similitudinem inofficiosi testamenti legibus fuerit introducta et sit in hoc actionis utriusque uel una causa uel similis aestimanda uel idem et temporibus et moribus. D. XIII K. IVN. TAVRO ET FLORENTIO CONSS.

a. 361

XXX

R DE INOFFICIOSIS DOTIBVS R

1 IMP. CONSTANTIVS A. AD MAXIMVM PRAESIDEM CILICIAE. Cum omnia bona a matre tua dote dicantur exhausta⁴, concordare legibus promptum est, ut ad P (29) L (29) CRM

¹ iunge Th. 2, 19, 4 ² et C. addit Th. ³ illud omnino dubitari non conuenit Th. ⁴ cum omnis hereditas dote dicatur exhausta Th.

1 detractatum Ma^a 3 reuertetur] C, reuertitur PLRM^b | s. a. Hal. PL | d. II] pp. prid. PL 5 dimitrie S, demetrie M 6 patris] patres Pa^a 7 uos] PL | diuidisse Pa^aC^aR, diuisse Ma^a | poponas Ra^a 8 hoc PLR^b | iuuare Ma^a | dos] modo PL^bt | et om. Pa^a | fideicommissam La^a | contineat CR^b 10 s. a. Hal. PL | vi om. Hal. | cons. ut supra om. PL 12 aurelio] Vat., om. libri] ammiano] SCRM, mammiano PL, anniano Vat. 14 dimidiad Vat., dimidiadum La^a | quod] patris quod Ra^a, quam Vat. | ad om. C | querela Ma^a | sufficere constat Vat. 15 immoderate Cu, immoderat Ra^a 16 s. a. Hal. PL: in Vat. legitur dat. nicomediae v. non. mart. augustis III et II conss. | id. mai] m. aaai. PL | maximo II (II om. PL) ... conss.] coss. ut

supra Hal. 17 anxanoni PL, auxoni C| tuam] uestram M 18 donis Pa^a 19 antipare La^a | et act. filiorum om. R^a 20 datum PL 21 diminuitur PLR 22 matri-moii P | consent.] non consent. Pa^a 24 potuerit L | comprehenditur PL, comprendatur M 25 diximus CM | s. a. Hal. PL | pp. . . . sept.] ui. id. x. PL 27 const. PLC, constantinus SRM 28 immocarum Pa^a, immodicarum Ra^a | omnis] CMa Th., omnibus PLRM^b | similitudine L 29 fuerat Ra^a | inducta Th. 30 idem] eadem C | et temp.] temp. Th. | et moribus om. Pa^a | s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio 31, 3 iun.] Th., iul. Hal. 33 constantinus S | d max. pr. cicilie bis Ma^a | sicilie SC, cicilie M 34 dote] CMa Th., in dote RM^b

exemplum inofficiosi testamenti aduersus dotem immodicae exercendae actionis copia tribuatur et filiis conquerentibus emolumenta debita deferantur. D. XIII K. IAN. SIRMIUM DATIANO ET CEREALE CONSS.

a. 358

XXXI

R DE PETITIONE HEREDITATIS R

- 1 IMP. TITVS AELIVS¹ ANTONINVS A. AVGVRINO PROCONSULI AFRICAE. Senatus consultum auctore diuo Hadriano auo meo factum², quo cautum est, quid et ex quo tempore evicta hereditate restitui debeat, non solum ad fisci causas, sed etiam ad priuatos hereditatis petidores pertinet. Vsuras uero pecuniarum ante litis contestationem ex die uenditionis hereditariarum rerum ab eo factae qui antea possidebat collectas nec non etiam fructus bonae fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores extiterunt. Post item autem contestatam tam fructus non uendarum rerum, non solum quos perceperunt, sed etiam quos percipere poterant, quam usuras pretii rerum ante litis contestationem uendarum ex die contestationis computandas omnimodo reddere compellantur. PP. VI K. FEBR. CLARO ET CETHEGO CONSS. a. 170
- 2 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MARCELLO MILITI. Si post motam controvrsiam Menecratis bonorum partem dimidiad Musaeus ab herede scripto quaestione illatae non ignarus comparauit, tam ipse quasi malae fidei possessor quam heredes eius fructus restituere coguntur. Si uero uenctionem lite antiquorem esse liquido probaretur, ex eo die fructus restituuntur, ex quo lis in iudicium deducta est. fructibus enim augetur hereditas, cum ab eo possidetur, a quo peti potest. Emptor autem, qui proprio titulo possessionis munitus non est, etiam singularum rerum iure conuenitur. D. K. IVL. SEVERO ET VICTORINO CONSS. a. 200
- 3 IDEM AA. EPICTAE. Hereditas materterae petita non infringit alterius hereditatis petitionem, quae uenit ex alia successione. sed et si quaestione titulus prior in officiosi testamenti causam habuisset, iudicatae rei praescriptio non obstaret eandem hereditatem ex alia causa vindicanti. PP. V ID. AVG. GETA II CONS. a. 205
- 4 IMP. ANTONINVS A. VITALIANO. In restituenda hereditate compensatio eius habebitur, quod te in mortui infirmitate in sumptumque funeris bona fide ex proprio tuo patrimonio erogasse probaueris. PP. VII K. MART. ANTONINO A. III ET BALBINO CONSS. a. 213
- 5 IDEM A. POSTVMIANAE. De hereditate, quam bona fide possidebas, si contra te pronuntiatum est, in restitutione eius detraheretur, quod creditoribus eiusdem hereditatis exsoluisse te bona fide probaueris: nam repeti a creditoribus, qui suum receperint, non potest. PP. VI K. IVN. ANTONINO A. III ET BALBINO CONSS. a. 213
- 6 IMP. ALEXANDER A. FIRMINO. Si putas non iure tutores datos nepotibus tuis, quod eos dicas in potestate tua esse, petere ab his hereditatem filii tui emancipati

P (31 R 2. [3 p] 4. 5) L (31 R 2...5) CRM

¹ Titus Aelius del. ² Dig. 5, 3, 20, 6

2 s. a. Th. Hal. | d. III kal. iun. Hal. | sirmio om. Hal. 3 cereali Hal. 5 repetitione SP 6 impp. C, imppp. M | ant. et ant. M | a. aaa. SM, aa. C, om. R^a | auguriario S, agori M | proconsule S 11 extiterint R 13 poterant R^a | rerum pretii C 14 s. a. Hal. 17 menecreatis PL^a, menecreatis L^b, menegratia C | muses P^aL^a 18 mala C^a 19 item L^a antiquiores R | liquide C | probatur C, probetur R^a 20 iudicio PLCRM | est] fuerit C 21 autem om. M^a 22 non est etiam] Pa, est etiam P^bLCRM, est B: ó δε ἀγοραστής ἀπὸ ἰδικοῦ τίτλου νεμόμενος, τουτέστιν ως ἀγορακώς, τῇ περὶ τῶν καθ' ξαστα κινουμένη ἐνάγεται καὶ οὐχὶ τῇ τῶν κληρονομιανῶν ἀπαι-

τῆσαι | s. a. Hal. PL | seuero a. II Hal., a. n. PL 24 epictesidi R | hered. si p^aL | infringitur Ma 25 et om. pLRM^a | titulis Ma 27 s. a. Hal. et PL ad 29, 9: in pL hoc loco extat pp. | pp. v id. aug. ui id. iun. PL | geta ii cons. PL, geta et plautiano coss. (= a. 203) Hal. 28 antonius M | a. om. C | restuenda Pa 29 habebitur] inducitur PL, γενίσται B | in om. L^a | infirmitatem PL 30 s. a. Hal. PL | VII om. Hal. | III] iii PL 31 fide om. M^a 32 restitutio nem PLM | detrahitur PLR, detrahentur Mb, retrahuntur M^a | quod] quae M 33 bone C^a, receperunt C, perceperint M^a 34 s. a. Hal.: in PL est subscriptio c. 7 36 dicis P

non moreris, cuius commodum ad te pertinere dicis, iudice statuturo, an a praesidalibus actis discedendum sit, qui eis tutores dedit, cum in tua potestate negarentur esse. PP. x
K. IVL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS.

a. 224

- 7 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. RESTITVTAE. Hereditatis [B 42, 1, 65] petitionem, quae aduersus pro herede uel pro possessore possidentes exerceri potest, prae- 5
scriptione longi temporis non submoueri nemini incognitum est, cum mixtae personalis 1 actionis ratio hoc respondere compellat. A ceteris autem tantum specialibus in rem actionibus uindicari posse manifestum est, si non agentis intentio per usucaptionem uel longum tempus explosa sit. PP. xi k. AVG. CC. CONSS. a. 294
- 8 IDEM AA. ET CC. AVRELIO ASTERIO. Liber nec ne fuerit testator, ante [B 42, 1, 66] 10 omnia disquiri debet, cum hereditas petatur. D. III K. APRIL.² CC. CONSS. a. 294
- 9 IDEM AA. ET CC. DEMOPHILIAE. Si scripti delatam sibi successionem cognati [B 42, 1, 67] repudiauerunt et hanc honorario uel ciuili iure quaesisti, res hereditarias, quae in eadem causa durant, hereditatis petitione uindicare potes. D. III K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294
- 10 IDEM AA. ET CC. THEODOTIANO. Si filius familias delatam sibi heredita- [B 42, 1, 68] 15 tem per longum tempus detinuit, eo ipso utpote agnita hereditate patri suo eius commo-
dum adquisisse uidetur. D. XIII K. LAN. CC. CONSS. a. 294
- 11 ³IMP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AETERNALI PROCONSULI [Th. 11, 39, 12 B 42, 1, 69] ASIAE. Cogi possessorem ab eo qui expetit titulum suae possessionis edicere inciuile est
praeter eum, qui dicere cogitur, utrum pro possessore an pro herede possideat. D. XII K. 20
APRIL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO III ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396
- 12 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum hereditatis petitioni locus fuerat, [B 42, 1, 70]
exceptio adsumebatur, quae tuebatur hereditatis petitionem, ne fieret ei praeiudicium. magnitudo etenim et auctoritas centumurialis iudicij non patiebatur per alios tramites uiam 25
hereditatis petitionis infringi. Cumque multae uarietates et controvrsiae ueterum exortae sunt, eas certo fine concludentes sancimus, si quis hereditatis petitionem uel *suscepit* uel suscipere sperat uel mouere⁴, alius autem superueniens uel ex deposito uel commodato uel legato uel ex fideicommissio uel ex aliis causis inquietare uel reum uel agentem ex persona defuncti crediderit sibi esse necessarium, si quidem pro legato uel fideicommissio hoc faciat, rem expeditae quaestionis esse, cum possit scriptus heres cautione interposita non differre 30
hanc petitionem, sed recte exigi uel legatum uel fideicommissum sub cautela uel satisfactione pro qualitate personarum, quod, si non obtinuerint eius iura, restituet legatarius uel fideicommissarius ei datam pecuniam cum usuris ex quarta centesimae parte currentibus, uel agrum cum fructibus quos percepit, uel domum cum pensionibus, scilicet in utroque eorum expensis antea necessariis et utilibus deductis: uel si ipse maluerit litem quidem 35
contestari, expectare autem hereditatis petitionis euentum, hoc ei liceat facere, ut restitutio,
1a (1) si competenteret, cum legitimis augmentis legatario uel fideicommissario accedat. Sin autem

P (31, 7...11 et 6 post 36, 17) L (31, 7...11) CRM

¹ iunge 6, 59, 4. 7, 16, 27 Consult. 6, 18 ² Sirmio ins. Cons. ³ iunge 6, 23, 17 ⁴ mouverit (u. i.)?

1 statuto P | a om. C 2 discendendum Ma |
easse om. Ma | s. a. Hal. 3 et] II et Hal.
4 imp. M | et cc. om. PM | restituta Ma |
heritatis L^a seditatis L^a 5 uel pro] uel C
8 si non] sine Pa 9 exclusa CM^a? | s. a.
Hal. PL et PL ad c. 5 | cc. consss. om. PL
utroque loco 10 aurelio] Consult. 6, 18,
om. libri | astrario P^b L, sterio M^b, stesio Ma |
nec] ne L^a 11 cum] antequam C contra B |
petantur Ma | s. a. Hal. PL | d. om. PL consss.
om. PL 12 demophole S 13 repudiauerint R^a | uel ciuili] ut ciuile Ma | quesiste Ma |
14 s. a. Hal. PL | nicomediae cc. om. PL
15 theudacione S, theodosiano PLRM 16 eius
om. PL^a, commodum eius L^b 17 uideatur Ma | s. a. Hal. PL | XIII] ui PL | cc.
consss. om. PL 18 proconsule L^a 19 asiae]

asiae africæ PL, om. S | edicere] C Th., di-
cere PLRM 20 edicere Th. | s. a. Th. Hal.:
in PL est subscriptio c. 12 21 III et h.
III aa.] Th., et h. aa. III et III Hal. 23 ei
om. Ra 24 enim R | centumurialis Ra
26 fini CR^b M^a | qui C | uel suscep. ... 27 mouere] dett., uel suscep. om. CRM: η ὑπεδέξατο
ηδη τὸν ἀγωγὴν ... η ἐλπίζει ἐνάγεσθαι αὐτῇ η
ἐνάγη περὶ αὐτῆς B, quae uidentur legisse
mouerit: sane cum, qui heredem se esse
putat, hereditate nondum petita omnimodo
teneri uix iustum est 28 ex fideic. uel
ex] RM, fideic. uel C 29 si quidem] sibi C^a
31 sub] sub ea M 34 perceperit R, per-
cipit Ma 35 ante R | ipse] ipse id est (ipse
idem C) legatarius uel fideicommissarius CM^a
36 expect.] et expect. C

ex contractibus defuncti agatur contra possessorem hereditatis uel eius rei de qua agitur, si quidem res sint uel depositae uel commodatae uel pignori datae uel aliae quae extant, non differri sub praetextu hereditatis petitionis memoratum iudicium, quemadmodum, si pro fenerata pecunia uel alia personali actione agatur contra possessorem uel petitorem, non 1b debet iudicium differri, sed exitum suum accipere. Postquam etenim hereditatis petitionis 5 iudicium finem accipiat, tunc inter petitorem hereditatis et possessorem rationibus contractis non aliter possessor, si uictus fuerit, hereditatem restituere compellitur, nisi pro omnibus 1c quae rite ab eo gesta sunt petitor ei satisfaciat. Quod si petitor fuerit uictus, simili modo a possessore iudicis officio ei satisfiat uel, si hoc fuerit praetermissum, negotiorum gesto- 10 rum uel ex lege condicione. Sin autem libertates uel a possessore uel a petitore fidei- 15 commissariae petantur uel directae ipso iure dicantur competere, annale tantummodo spa- 2a tum expectetur a morte testatoris numerandum. Et si quidem hereditatis petitionis iudi- 2b cium intra id spatium terminum accipiat, secundum euentum iudicii et libertates uel effectum habeant uel euanescent. Sin autem tempus annale emanauerit, tunc libertatis fauore et 25 humanitatis intuitu competent quidem directae libertates, ex fideicommissariis autem in libertatem serui eripiantur, ita tamen, si non falsum testamentum approbetur: sub ea sci- 3 licet condicione, ut, si actores sint uel alias ratiociniis suppositi, et postquam perueniant in libertatem, necessitas eis imponatur res hereditarias et rationes reddere: iure patronatus uidelicet competente ei, qui ex legibus ad id possit uocari. Illo, ne in posterum dubitetur, obseruando, ut et ipsa hereditatis petitio omnimodo bonae fidei iudicis connumeretur. D. 20
K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSULATVM LAMPADI ET ORESTAE VV. CC.

a. 531

XXXII

R DE REI VINDICATIONE R

- 1 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. CAECILIAE. Etiam per alienum seruum B 15, 1, 81
bona fide possessum ex re eius qui eam possidet uel ex operis servi adquiri dominium uel 25
obligationem placuit. quare tu quoque si bona fide possedisti eundem seruum et ex num-
mis tuis mancipia eo tempore comparauit, potes secundum iuris formam uti defensionibus
tuis. Mancipium autem alienum mala fide possidenti nihil potest adquirere, sed qui tenet
non tantum ipsum, sed etiam operas eius nec non ancillarum partum et animalium fetus 29
reddere cogitur. PP. III NON. MAI. EBORACI FAVSTINO ET RVFO CONSS. a. 210
- 2 IDEM AA.' ARISTARENTO. Si inferiorem partem aedificii, quae solum con- B 15, 1, 82
tingit, ad te pertinere probare potes, eam, quam uicinus imposuit, accessisse dominio tuo
non ambigitur. Sed et id, quod in solo tuo aedificatum est, quoad in eadem causa manet,
iure ad te pertinet. si uero fuerit dissolutum, materia eius ad pristinum dominium redit,
A^{et} (32 R 2) P (32 R 1 [2 p]) L (32) CRM

¹ requiritur imp. Antoninus A.

2 uel sint C | commendatae R 6 finem ...
12 iudicium om. R^a, supplevit manus coacta
7 erit C | restituere hereditatem C | compel-
letur C, compellatur R^b, ἀναγκάζεται B 9 a
possessore ... satisfiat] C, possessor (a pos-
sessore M^a) ... satisfaciat R^bM | uel] quod R^b
10 condicione R^b, conditionem M^a 11 di-
recto R^b 12 spectetur R^bM; numeratum R^bM^a
13 intra] in M^a | terminum M^a 14 autem]
statim M^a 15 ex] et C^a | fideicommissariis M^a
17 aliis CM^a | peruerenter C 18 ei C | res
hered. om. R^a 20 et om. M | s. a. Hal. et
PL ad c. 11 21 post ... un. cc.] lampadio
et oreste coss. Hal., lamp. PL: anno 530
Iohannes nondum pp. fuit 23 rel] re P^a

24 caeciliae om. P^a 25 operibus R: ex re
uel ex operis Latine BΣ 26 si tu quoque
PL: ὅθεν καὶ σὺ εἰ BΣ (x.π.) 28 male R
29 acillarum M^a 30 s. a. Hal. PL | etboraci
fausto conss. (om. et rufo) PL 31 aa.] a. S |
aristeno S, aristene A, arestoneto C, aristi-
neto R | contigit M^a 32 accisse R^a 33 sed
et] A cum BΣ (x.π.) ἀλλὰ καὶ, sed pLCRM |
solo tuo] soluto L^a | quoad] C^aR^bM, quod
ApLR^a, inc. C^a: ἵψον BΣ (x.π.) 34 iure] R^bM^a cum BΣ (x.π.) κατὰ γόνον, et iure
ApL^a?C, ex iure L^b, ** iure M^a | ad] a L^a |
pertinet] petima M^a | dominum C^aR: πρὸς τὴν
ἀρχαῖαν διεποτεῖαν BΣ (x.π.)

- sive bona fide sive mala fide aedificium extrectum sit, si non donandi animo aedificia alieno solo imposita sint. PP. XII K. NOV. ANTONINO A. III ET BALBINO CONSS. a. 213
- 3 IMP. ALEXANDER A. DOMINAE. Mater tua uel maritus fundum tuum inuita [B 15, 1, 83] uel ignorante te uendere iure non potuit, sed rem tuam a possessore vindicare etiam non oblatio pretio poteris. Sin autem postea de ea uenditione consensiati uel alio modo proprietatem eius amisiisti, aduersus emptorem quidem nullam habes actionem, aduersus uenditricem uero de pretio negotiorum gestorum exercere non prohiberis. PP. III K. NOV. ALEXANDRO A. CONSS. a. 222
- 4 IMP. GORDIANVS A. MVNIANO MILITI. Aduersus eos, qui a malae fidei [B 15, 1, 84] possessoribus fundum bona fide comparauerunt, ita tibi actio competit, si prius, quam usu- 10 capionem implerent uel longae possessionis praescriptionem adipiscerentur, dominium ad te peruererit. PP. XII K. NOV. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
- 5 IDEM A. HERASIANO. Domum, quam ex matris successione ad te pertinere [B 15, 1, 85] et ab aduersa parte iniuria occupatam esse ostenderis, praeses prouinciae cum pensionibus 15 quas percepit aut percipere poterat et omni causa damni dati restitu iubebit. Eius autem quod impedit rationem haberi non posse merito rescriptum est, cum malae fidei posses- sores eius quod in rem alienam impendunt, non eorum negotium gerentes quorum res est, nullam habeant repetitionem, nisi necessarios sumptus fecerint: sin autem utiles, licentia 19 eis permittitur sine laesione prioris status rei eos auferre. PP. II ID. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239
- 6 IDEM A. ASTRONIO MILITI. Si ea pecunia quam deposueras is apud [B 15, 1, 86] quem collocata fuerat sibi possessiones comparauit ipsique traditae sunt, tibi uel omnes tradi uel quasdam compensationis causa ab inuito eo in te conferri iniuriosum est. PP. V ID. IVL. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239
- 7 IMP. PHILLIPVS A. ET PHILLIPVS C. AVRELIO ANTONIO. Partum [Greg. 3, 2, 3 B 15, 1, 87] 25 ancillae matris sequi condicione nec statum in hac specie patris considerari explorati iuris est. PP. XIII K. NOV. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245
- 8 IDEM A. ET C. PHILIPPO MILITI. Si, ut proponis, pars diuersa pecunia tua [B 15, 1, 88] quaedam nomine suo comparauit, praeses prouinciae utilem uindicationem obtenu militiae tibi eo nomine impertiri desideranti partes aequitatis non negabit. idem mandati quoque 30 seu negotiorum gestorum actionem inferenti tibi iurisdictionem preebebit. PP. II NON. MART. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246
- 9 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. ANTONIO. Doce ancillam, de [B 15, 1, 89] 34 qua supplicas, dotalem fuisse in notione praesidis: quo patefacto indubium erit uindicari ab uxore tua nequiuisse. PP. III K. MART. CARO ET CARINO AA. CONSS. a. 283

A^{et} (c. 2. 7) P (c. [2 p] 3...7. 9) L (c. 2...7. 9) CRM

¹ iunge 2, 52, 3 ² iunge 4, 34, 3

1 male R^a | instructum M 2 sunt A^a?R^a |
 s. a. Hal.: in pL adest pp. 3 dominiae] M,
 domine S, dominiae PL, domnae C, domi-
 niae R 4 te om. R 5 alio] alio p M^a
 6 quidem emptorem C 7 s. a. Hal. PL
 8 a. cons.] cons. PL, a. II et marcello coss.
 (= a. 226) Hal. 9 gordianus om. M^a | mu-
 niano] SR, miniano P, miliano L, mucrano C,
 mucrano 2, 52, 3, om. M | qui a] qui PL^a,
 qua M^a | mala C 11 implerent M^a | ad
 te om. M 12 s. a. Hal. PL | XII] xi PL, VIII
 2, 52, 3 14 aduersa] alia P^aL^a 15 damni
 dati] dampnitatis PR^a, dampnita L^a 16 ha-
 bere R^a | mala fide C 17 negotio M^a 18 re-
 petitionem P^a | utiles sumptus fecerit L
 19 eis] esse C, ei M | priore R^a | s. a. Hal. PL
 II] prid. PL 21 austronio mil.) 4, 34, 3,
 austronio S, ~~x~~strenio PL, austronomio C,

ustronio M, ustrioniosse R | ea] ex ea C^aM^b
 cum B ἐξ τῶν ... νομούσιων, om. P^aL^a 22 col-
 lata PLC | possessionis L^a | ipseque P^a | tra-
 diti M^a 23 quasdam] quasdam ex his LM^a |
 s. a. Hal. PL | pp. vi] d. 4, 34, 3 24 gori-
 diano ... cons. om. PL 25 imp. phil. a.
 et phil. c] Greg., imp. philippo A, idem a.
 et c. (cc. CRM) PLCRM, idem a. S | aure-
 lios] Greg., om. libri | antonio om. C 26 sta-
 tum] tantum P^a | consid.] consid. placet PL^a
 27 s. a. Greg. Hal. PL | XIII] Greg., XIII
 Hal, x PL | philippo a. om. PL | taciano PL
 28 c.] cc. CM 31 praestabit C | s. a. Hal.
 33 impp. PLCR | carinus et numerius et car-
 menius M | numerianus] nojano PL | aaa.]
 aaa. et c. S, aa. C | anthoni S, antonino PLR
 34 ntione P^a | indubium] indubium non PLCR,
 dubium non M 35 s. a. Hal. PL | III] ui PL

- 10 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. IANVARIO. Cum super uernis [B 15, 1, 90] mancipiis nulla instrumenta te habere adseueres, in iudicio, in quo negotium coeptum esse proponitur, id quod in prece contulisti postulare debuisti. iudex enim non ignorat seruorum dominia etiam citra instrumentorum exhibitionem aliis probationibus uel ipsorum 4 interrogatione posse ostendi. PP. VIII ID. FEBR. IPSIS III ET III AA. CONSS. a. 290
- 11 IDEM AA. ET CC. GAIANO. Si quis sciens agrum alienum semit uel plantas [B 15, 1, 91] imposuit, postquam eae radicibus terram fuerint amplexae, solo cedere rationis est. domini enim magis segetem uel plantas, quam per huiusmodi factum solum suum facit. Sane eum, qui bona fide possidens haec fecerit, per doli mali exceptionem contra uindicantem dominium seruare sumptus iuris auctoritate significatum est. D. III K. MART. SIRMI AA. 10 CONSS. a. 293
- 12 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Inciuile atque inusitatum est quod postulas, ut mancipium, quod tradidisti et hoc modo dominium eius transtulisti, inuitio eo ex nostro rescripto tibi adsignetur. unde intellegis semel ancilla emptoris facta filios etiam postea natos eius dominium sequi, cuius mater eorum eo tempore fuit. sane de pretio, si 15 non te hoc probatum fuerit recepisse, conueni aduersarium tuum. D. VI ID. APRIL. AA. CONSS. a. 293
- 13 IDEM AA. ET CC. EUTYCHIO. Ordinarii iuris est, ut mancipiorum orta quaestione prius exhibitis mancipiis de possessione iudicetur ac tunc demum proprietatis causa 19 ab eodem iudice decidatur. D. ID. APRIL. AA. CONSS. a. 293
- 14 IDEM AA. ET CC. SEPTIMAE. Cum a matre domum filii te sciente comparassemus, aduersus eum dominium uindicantem, si matri non successit, nulla te exceptione tueri potes. quod si uenditicis obtinet hereditatem, doli mali exceptione, pro qua portione ad eum hereditas pertinet, uti non prohiberis. D. III K. IVL. AA. CONSS. a. 293
- 15 IDEM AA. ET CC. AVRELIO PROCVLINO. Quotiens duobus in solidum prae- [B 15, 1, 95] dium iure distrahitur, manifesti iuris est eum cui priori traditum est in detinendo dominio 1 esse potiorem. Si igitur antecedenti tempore possessionem emisse ac pretium exsoluisse apud praesidem prouinciae probaueris, obtentu non datorum instrumentorum expelli te posse 2 sessione non patietur. Erit sane in arbitrio tuo pretium quod dedisti cum usuris recipere, ita tamen, ut perceptorum fructum et sumptuum ratio habeatur: cum et si [cf. Vat. 315] 30 ex causa donationis utique dominium rei uindicetis, eum, cui priori possessio soli tradita est, haberi potiorem conuenit¹. D. XV K. OCT. AA. CONSS. a. 293
- 16 IDEM AA. ET CC. IANVARIO. Si in area communi domum aliquis extruxit, [B 15, 1, 96] hanc uobis communem iuris fecit ratio. cuius portionem ab eo, qui bona fide possidens A^{et} (c. 15) P (c. 10. 12...16) L (ut P) CRM

¹ Idem Vlpiae Rufinae. Cum ex causa donationis uterque dominium rei tributariae uindicetis, eum, cui priori possessio uel soli tradita est, haberi potiorem conuenit. Dat. XII kal. Mart. Dorocortoro Tiberiano et Dione conss. (a. 291) Vat.

1 aa.] aa. et cc. C, om. R | uernis] C^oM^r, uniuersis PLRM^r, inc. C^o 2 asseueras P| iudicium PL 3 prece R 4 approbationibus M^a 5 s. a. Hal. PL | pp. om., sed in addendis suppl. Hal. | ipsis om. PL | conss. om. PL 6 aa. et cc.] c. S, a. et cc. C| galano S, caiano C | seruit CRM^r | uel] aut C 7 eae] he R^a | domino CRM^r 8 segetes C 9 iudicantem R 10 s. a. Hal. 12 aa. et cc.] a. S | alexi C 14 tibi om. Pa | intellegenter M^a | ancillae e. factae M^a, inc. R^a 16 te hoc] CM^r, hoc Pa, hoc ante Pa LR^a M^a. te R^a | fuit C | conuenit Pa | s. a. Hal. PL | d. vi] G Hal. | april. aa. conss. om. PL 18 aa. et cc.] a. S | eutychio] M, eutocio C, entichiano S, cythithio PL, eutythio R 19 exitis PL C^o CRM: χρη πρίτερον παραστῆναι τὰ

ἀνδράκοδα B | dmum L^a 20 s. a. Hal. PL 21 aa. et cc.] a. S | septimiae PLM 22 aduersum PL 23 poteris R 24 portione] proportione M^a | permanet R | s. a. Hal. PL | d. om. PL 25 aa. et cc.] a. S | aurelio] C, aureli APLR, om. SM | proculini R | quoties M 26 eum] ei L^a 27 potiore] priorem PL | tempore] tempore te PL, te non agnoscant BΣ (κ.π.) | possessionem M^a 28 prouinciae om. A contra BΣ (κ.π.) | non] man R^a | possessionem A^a L^a 29 non om. Pa 30 ut] u. L^a | cum om. A contra BΣ (κ.π.) | et om. M^a 31 trad. soli A^a, soli om. BΣ (κ.π.) 32 haberi pot.] habere pot. causam R, βελτίων εἰναι BΣ (κ.π.) | s. a. A Hal. PL | xv] A, ii Hal., xii PL | oct. aa. conss.] aug. A 34 fecerit PLC^a R^a M, ἐποιησεν BΣ (κ.π.)

- aedificauit, si uelis vindicare, sumptus offerre debes, ne doli mali possis exceptione submoueri. D. ID. NOV. SIRMI AA. CONSS. a. 293
- 17 IDEM AA. ET CC. SABINO. Si fundum uestrum, uobis per denuntiationem [B 15, 1, 97] admonentibus uolentem ad emptionem accedere, quod distraheritis non fuerit, non recte 5 is contra quem preces funditis comparauit uel alio modo mala fide contraxit, tam fundum uestrum constitutum probantibus quam fructus, quos eum mala fide perceperisse fuerit probatum, aditus praeses prouinciae restitu iubebit. D. XII K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293
- 18 IDEM AA. ET CC. CLARO. Re tua apud aliquem manente proprietatis error [B 15, 1, 98] nihil tibi nocere potuit, nisi alia contra te causa interuenerit. D. VIII K. IAN. AA. CONSS. a. 293
- 19 IDEM AA. ET CC. CALLISTRATO. Indicia cetera, quae iure non respuuntur, [B 15, 1, 99] 10 non minorem probationis quam instrumenta continent fidem: quo iure, si de proprietate domus ambigis negotiumque integrum est, uti non prohiberis. VIII K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293
- 20 IDEM AA. ET CC. QVARTILLAE. Non seruum, quem res tuas detinere ad- [B 15, 1, 100] seueras, sed eius dominum de rebus repetendis conueniendum esse perspicis. VI K. MART. 15 CC. CONSS. a. 294
- 21 IDEM AA. ET CC. HERODI. A possidentibus vindicata mancipia, quorum [B 15, 1, 101] dominium ad uos pertinere intenditis, si, posteaquam impleueritis intentionem, haec² non restituuntur, iuris iurandi sollemnitate secuta condemnatio procedere debet. D. VI ID. OCT. 19 CC. CONSS. a. 294
- 22 IDEM AA. ET CC. DIODOTO. Certum est mala fide possessores omnes fructus solere cum ipsa re praestare, bona fide uero extantes, post litis autem contestationem uniueros. D. III K. NOV. CC. CONSS. a. 294
- 23 IDEM AA. ET CC. MAGNIFERO. Si mancipium tuum per uim uel furtum [B 15, 1, 103] ablatum alii ex nulla iusta causa distraxerunt, vindicanti tibi dominium soluendi pretii nulla 25 necessitas inrogatur. D. XVI K. DEC. CC. CONSS. a. 294
- 24 IDEM AA. ET CC. IVLIANO. Nullo iusto titulo praecedente possidentes ratio [B 15, 1, 104] iuris quaerere prohibet dominium. idcirco cum etiam usucapio cesseret, intentio dominii non assumitur: unde hoc casu postliminio reuerso citra beneficium actionis rescissoriae 29 directa permanet integra vindicatio. D. XVI K. DEC. CC. CONSS. a. 294
- 25 IDEM AA. ET CC. EVGNOMIO. Sollemnibus pensionibus rei pro alio satis- [B 15, 1, 105] facientem non interueniente uenditione solutionis causa minime dominum facit. D. XVI K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294
- 26 IDEM AA. ET CC. HELIODORO. Morae litis causam possessoris non in- [B 15, 1, 106] struunt ad inducendam longae possessionis praescriptionem, quae post litem contestatam 35 in praeteritum aestimatur. D. X ID.⁴ DEC. CC. CONSS. a. 294

A^u (c. 22) P (c. 16...25 [26 p]) LCRM

¹ fortasse 8, 43, 2 iungenda est ² confirmat BΣ(ν.π.): haec del. (Mommsen) ³ cf. 7, 33, 15 aut numerus mutandus est aut x k. scr.

1 malis P^a 2 s. a. Hal. PL | d. om. PL
4 amouentibus P^a 5 precem PL^bR | fundistis C, funditus R^a 7 s. a. Hal. PL | XII
xiiii PL | dec. ... cons. om. PL 9 alia] aliqua L^a | s. a. Hal. PL | d. VIII] ghi Hal.,
d. viii P, d. xiiii L 10 certa P^cL^a, c***
(coepita?) P^a | qua M^a 12 que om. L^a |
s. a. Hal. PL | VIII] vii PL 14 aa. om. PL |
herodi quartillae L^a | adseueres M 15 re-
petentis repetit M^a | percipis R | s. a. Hal. PL
16 cc.] aa. PL 17 herodi] PL, yrodeae S,
gerocli C, ierocli R, georodi M 18 con-
tenditis C | postquam C 19 condemnatio-
nem facere debet C contra BΣ(ν.π.) | s. a.
Hal. PL | d.] petita Hal. 20 cc. cons.
om. PL 21 diocletae uel diodetae P, dioce-
tae L 22 soluere PLR^a? , inc. M^a 23 uni-

uersis A | s. a. Hal. PL | III] ui PL 24 aa.
om. M^a | manifero R | uim] uim rerum C^a |
frurum R^a 25 iusta om. P^a | pretium C
26 irrogetur CRM | s. a. Hal. PL | d. XVI] x
Hal. | cc. om. PL 27 praecedente titulo CRM
28 prohibebis M^a | cessit M^a, p*** ccessit R^a
29 assumitur P, assumitur L^a, adsumitur M |
rescissoriae] res***ssoriae P^a 30 perti-
net C | s. a. Hal. PL | d. XVI] G. X Hal. |
dec. cc. om. L, k. dec. cc. om. P 31 eugo-
nio S, eugnomano P^a, eugnomono P^bL,
eugnomonio R, eunomio M | sollempni P^a |
alii M | satisfacierte PLCR^a 32 domi-
nium PLCR^aM^a | s. a. Hal. PL | XVI om. L^a
33 cc. cons. om. PL 34 helieodoro R,
eliodonro M^a 36 s. a. Hal.

- 27 IDEM AA. ET CC. PHILADELPHO. Serum emptor non traditum sibi praesentem vindicare non potest. D. xviii k. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. [B 15, 1, 107] a. 294
- 28 ¹IDEA AA. ET CC. SOPATRO. Res alienas possidens, licet iustum causam [B 15, 1, 108] nullam habeat tenendi, non nisi suam intentionem impleti restituere cogitur. D. viii² k. 4 IAN. CC. CONSS. a. 294

XXXIII

R DE VSV FRVCTV ET HABITATIONE ET MINISTERIO SERVORVM R

- 1 IMP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. POSIDONIO. Si usus fructus omnium [B 16, 8, 24] bonorum testamento uxoris marito relictus est, quamvis cautionem a te prohibuerat exigit, ¹⁰ tamen non aliter a debitoribus solutam pecuniam accipere poteris quam oblata secundum formam senatus consulti cautione. PP. vi k. OCT. ANVILLINO ET FRONTONE CONSS. a. 199
- 2 IDEM AA. FELICI. Verbis testamenti, quae precibus inservisti, usum fructum legatum tibi animaduertimus. quae res non impedit proprietatis dominum obligare creditori proprietatem, manente scilicet integro usu fructu tui iuris. PP. vi id. MAI. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. a. 205
- 3 IMP. ANTONINVS A. ANTONIANO. Si patri tuo usus fructus legatus est, de- [B 16, 8, 26] functo eo nihil ad te pertinet, cum morte eius, cui fuerat legatus usus fructus ^{uel} ^{alio} modo adquisitus, ad proprietatem regredi solet. ³Vsufructuario autem superstite [cf. Vat. 42] licet dominus proprietatis rebus humanis eximatur, ius utendi fruendi non tollitur. PP. III ²⁰ K. AVG. ANTONINO A. III ET BALBINO CONSS. a. 213
- 4 IMP. ALEXANDER A. VERBICIO. Vsu fructu constituto consequens est, ut [B 16, 8, 27] satisdatio boni uiri arbitrio praebeatur ab eo apud quem id commodum peruenit, quod nullam laesionem ex usu proprietati adferat. nec interest, siue ex testamento siue ex uoluntario contractu usus fructus constitutus est. PP. VI ID. MART. ALEXANDRO A. II ²⁵ ET MARCELLO CONSS. a. 226
- 5 IDEM A. EVOCATO ET ALIIS. Si pater usum fructum praediorum in [B 16, 8, 28] tempus uestrae pubertatis matri uestrae reliquit, finito usu fructu postquam uestis adoleuistis, posterioris temporis fructus perceptos ab ea repetere potestis, quos nulla ratione sciens de ²⁰ alieno percepit. PP. k. APRIL. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226
- 6 IDEM A. STRATONICAE. Interest, usum fructum solum maritus tuus in dotem [B 16, 8, 29] acceperit, an proprietas quidem doti data sit, uerum pactum intercessit, ut moriente eo tibi eadem possessio redderetur. nam usufructarius quidem proprietatem pignorare non potuit: qui autem proprietatem aestimatam in dotem accepit, non ideo minus obligare eam
- A⁴ (32, 27. 33 R) P (om. 33, 6) L (om. 33, 6) CRM*

¹ iunge 6, 59, 9 ² xv (6, 59, 9)? ³ Aurelio Loreo cui et Enucentrio. Fructuario superstitie licet ... tollitur. Subscripta v id. Febr. Sirmi AA. v et IIII conss. (a. 293) Vat.

i philadelpho PL, philadelphae C | praesentem om. L^a 2 s. a. Hal. PL | d. xviii] G. XII Hal. | nicom. cc. conss. om. PL 3 et cc. om. L | sopatre M 4 impleti M^a | s. a. Hal. P: in L extat d. | viii] x non P 7 habitationem et ministerium S 9 aa.] aa. et c. S | possidoni PR 10 relictos M^a | prohibuerit L | exigi] testamento exigi PL^a contra B (n.r.) 11 oblatam ... 12 cautionem praebueris (praeb. om. M^a) L^a?M | secundum formam om. R^a 12 s. a. Hal. PL pp.] p. PL | anullino . . . conss. om. PL 13 aa.] aa. et cc. PL | felicis P | usus R 14 tibi om. M^a | dominum M^a 15 s. a.

Hal. PL | id. . . . 16 conss.] aa. PL 17 a. om. C | atoniano R, antonio C 18 nihil om. M^a | fuerit PL | usu C 19 ususfructuario R 20 s. a. Hal. PL 22 beruicio C | constito M^a 25 voluntario M^a | usu PC | s. a. Hal.: in PL est subscriptio c. 6 | idib. Hal. 27 a.] a. et c. (cc. L) PL | aduocato C | et aliis om. S | pater] pater uester C, papter M^a? 28 tempore PLC^a | posteaquam CRM 29 posterioris temporis] posteriores PL^a | fructos R | perceptos om. M^a 30 s. a. Hal. 31 interest] inter R^a | usus R^a 32 accepit RM^b 33 ususfr. R | pignorari C 34 existimatam R

- potuit, quoniam soluto matrimonio restituenda tibi aestimatio eius fuit. PP. K. IVL. AGRI-
COLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230
- 7 IMP. GORDIANVS A. VLPIANO MILITI. Eum, ad quem usus fructus pertinet, [B 16, 8, 30] sarta tecta suis sumptibus praestare debere explorati iuris est. proinde si quid ultra quam impendi debeat erogatum potes docere, sollemniter reposces. PP. K. FEVR. ARRIANO ET 5 PAPO CONSS. a. 243
- 8 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HIERONI. Neque fructua- [B 16, 8, 31] rum ad obtainendam proprietatem rerum, quarum usum fructum habet, neque successores eius ulla temporis ex ea causa tenentes praescriptio munit. VI K. IVL. AA. CONSS. a. 293
- 9 IDEM AA. ET CC. AVXANVSAE. Vsu fructu matri tuae praediorum et man- [B 16, 8, 32] cipiorum relicto tam alienatio quam manumissio interdicta est. sane mancipia, quorum testamento ministerium matri relictum est, cum in his dominium non habet, nec tradendo cuiquam nec manumittendo ad testatoris heredem pertinentia quicquam facit. D. K. DEC. AA. CONSS. a. 293
- 10 IDEM AA. ET CC. POMPONIO. Si domina proprietatis uxori tuae usum [B 16, 8, 33] 15 fructum locauit sub certa annua praestatione, morte conductricis ei quae locauit etiam utendi fruendi causa non est deneganda. D. XIII K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293
- 11 IDEM AA. ET CC. CLAVDIO THEODOTO. Habitatio morte finitur: nec [Vat. 43 B 16, 8, 34] proprietatem qui habitationem habuit legando dominii vindicationem excludit. SVASCRIPTA 19 III K. OCT. VIMINACI CO. CONSS. a. 294
- 12 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Ambiguitatem antiqui iuris incidentes [B 16, 8, 35] sancimus, siue quis uxori suae siue alii cuicunque usum fructum reliquerit sub certo tem-
pore, in quo uel filius eius uel quisquam aliis peruererit, stare usum fructum in annos, 20 in quos testator statuit, siue persona, de cuius aetate compositum est, ad eam peruererit siue non: neque enim ad uitam hominis respxit, sed ad certa curricula: nisi ipse cui 25 usus fructus legatus sit ab hac luce subtractus: tunc etenim ad posteritatem usum fructum transmitti non est possibile, cum morte usum fructum penitus extingui iuris in-
dubitati sit. Sin autem talis fuerit incerta condicio, 'donec in furore filius uel alias quis-
quam remanserit', uel in aliis similibus casibus, quorum eventus in incerto sit, si quidem resipuerit filius uel alias, pro quo hoc dictum est, uel condicio extiterit, usum fructum 30 finiri: sin autem adhuc in furore is constitutus decesserit, tunc quasi in usufructuarii uitam eo relichto manere usum fructum apud eum. cum enim possibile erat usque ad omne uitae tempus usufructuarii non ad suam mentem uenire furentem uel condicionem impleri, hu-
manissimum est ad uitam eorum uenum fructum extendi. quemadmodum etenim, si deces-
serit usufructuarius ante completam condicionem uel furorem finitus, extinguitur usus fruc- 35 tus, ita humanum est extendi eum in usufructuarii uitam, eti antea decesserit furiosus uel alia condicio defecert. D. K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. OC. CONSS. a. 530
- 13 IDEM A. IVLIANO PP. Cum antiquitas dubitabat usu fructu habitationis legato, [B 16, 8, 36] et primo quidem cui similis est, utrumne usui uel usui fructui an neutri eorum, sed ius proprium et speciale naturam sortita est habitatio, postea autem si possit is cui habitatio 40 legata est eandem locare uel dominium sibi vindicare, auctorum iurgium incidentes com-

A*us* (c. 7) P (c. 7...11) L (ut P) CRM

1 quoniam] cum M^a? | existimatio R | s. a.
Hal. et PL ad c. 4 2 clemente] PL, clementino Hal. 4 exprobrati A | est] et A | quid om. A 5 debet R | reposci AP^rL^v, repos(s?)ses Pa | s. a. Hal. PL | arriano et papo om. PL 7 et cc. (c. S) om. M | hie-
ronine S, geroni CM, ethieroni R 8 quo-
rum L^e | usu R | fructum om. P 9 s. a.
PL Miraeus 10 susanuse PLM, auxa-
nisce C 11 manumisso M^a 13 herendum
PL?R^a?, heredes M | s. a. Hal.: in PL est
subscriptio c. 10 15 pompilio R, pomp. PL |
uxori tuae om. M^a? 16 sub] su M^a 17 fru-
endi om. Pa | s. a. Hal. et PL ad c. 9 | d.

om. Hal. | xii PL | aa. om. PL 18 claudio]
Val., om. libri | theodote PL, theodoro RM
19 qui] ea quea Vat. | s. a. Vat.: in PL
est subscriptio c. 17 21 imp.] mpp. R^a
22 uxoris M^a | usus R 23 perspexit RM
26 usu C 27 est] T, est penitus CRM|
usu fructum morte M | penitus om. M^a
dubitati R^a 28 sit] est RM^b | si C 31 si M
is om. C | constitutus M^a | ususfructuarii R
uita CM^a 32 usus R, usu C | fructum M^a
33 ususfructuarii R (item u. 35 et 36) 35 con-
tationem R^a 36 est] et M | extendi R^a 37 s. a.
Hal. 39 usufructui CRM 40 si possit is]
supositis M^a

1 pendioso responso omnem huiusmodi dubitationem resecamus. Et si quidem habitationem
 reliquerit, ad humaniores declinare sententiam nobis uisum est et dare legatario etiam
 locationis licentiam. quid enim distat, siue ipse legatarius maneat siue alii cedat, ut merce-
 2 dem accipiat? Et multo magis, si habitationis usum fructum reliquerit, cum et nimiae
 3 subtilitati satisfactum uideatur etiam nomine usus fructus addito. In tantum etenim ualere 5
 habitationem uolumus, ut non antecellat usum fructum nec dominium habitationis speret
 legatarius, nisi specialiter euidentissimis probationibus ipse legatarius possit ostendere et
 dominium ei domus esse relictum: tunc enim uoluntati testatoris per omnia oboediendum
 4 est. Quam decisionem locum habere censemus in omnibus modis, quibus habitatio consti-
 tui potest. D. xviii¹ k. Oct. LAMPADIO ET ORESTE vv. CC. CONSS. a. 530

14 IDEM A. IVLLIANO PP. Antiquitas dubitabat, si quis fundum uel aliam rem [B 16, 8, 37]
 cuidam testamento reliquerit, quatenus usus fructus apud heredem maneat, si huiusmodi
 1 constat legatum. Et cum quidam inutile legatum esse existimabant, quia usus fructus num-
 quam ad suam redit proprietatem, sed semper apud heredem remanet, et forsitan hoc existi-
 mabant, quia et secundus heres et deinceps successores unus esse uidentur et non potest 15
 huiusmodi usus fructus secundum ueterem distinctionem solitis modis extingui, alii autem
 huiusmodi legatum non esse respuendum existimauerunt: tales altercationes decidentes cen-
 semus et huiusmodi legatum firmum esse et talem usum fructum una cum herede finiri et
 illo moriente uel aliis legitimis modis eum amittente expirare. quare enim iste usus fructus
 sibi tale vindicat priuilegium, ut generali interemptione usus fructus ipse solus excipiatur? 20
 2 quod ex nulla induci rationabili sententia manifestissimum est. Et propter hoc et usum
 fructum finiri et ad proprietatem suam redire et utile esse legatum sancientes huiusmodi
 paucissimis uerbis totam eorum ambiguitatem deleuimus. D. xv² k. Oct. LAMPADIO ET
 ORESTE vv. CC. CONSS. a. 530

15 IDEM A. IVLLIANO PP. Inter antiquam prudentiam dissensio incidit, si per [B 16, 8, 38 25]
 seruum usus fructus domino fuerit adquisitus et ex quibusdam casibus (multi enim rebus
 incident mortalibus) pars huiusmodi serui in alium peruererit, utrum omnis usus fructus, qui
 ante per seruum ad aliquem peruererit, apud eum remaneat an totus tollatur uel ex parte
 1 diminuatur, ex parte autem apud eum resideat? Et super huiusmodi dubitatione tres sen-
 tentiae uertebantur, una, quae dicebat ex particulari alienatione serui totum usum fructum 30
 demini, alia in tantum usum fructum demini, in quantum et seruos alienatur, tertia,
 quae definiebat partem quidem serui posse alienari, usum fructum autem totum apud eum
 remanere, qui ante seruum in solidum habebat. et in nouissimam sententiam et summum
 2 auctorem iuris scientiae Saluim Iulianum esse³ inuenimus. Nobis autem haec decidenti-
 bus placuit Saluui Iuliani admitti sententiam et aliorum qui in eadem fuerunt opinione, 35
 quibus humanius uisum est non interemptionem usus fructus studiosam esse, sed magis
 retentionem, quatenus, etsi pars serui alienetur, tamen nec pars usus fructus depereat, sed
 maneat secundum snam naturam integer atque incorruptus et, quemadmodum et ab initio
 fixus est, ita conseruetur ex huiusmodi casu nullo deterioratus modo. D. x⁴ k. Oct. 39
 LAMPADIO ET ORESTE vv. CC. CONSS. a. 530

16 IDEM A. IVLLIANO PP. Corruptionem usus fructus multiplicem esse ueteribus [B 16, 8, 39]
 placuit, uel morte usufructuarii uel capitis deminutione uel non utendo uel aliis quibusdam
 CRM

¹ xviii del. (Zeitschr. für Rechtsgesch. 11 p. 178) ² xv del. (cf. not. 1) ³ isse? ⁴ x del. (cf. not. 1)

2 reclinare RM | usum M^a | dari M 4 usus R
 5 tanto M 7 nisi ... legatarius om. R |
 euidentibus M 8 ei om. R | esse domus R
 10 s. a. Hal. 11 idem] impr. iustinianus
 nus S 13 legatum inutile R 14 permanet C
 15 unius W: non tam mendum subesse quam
 minus apte significatum uidetur heredis he-
 redem appellatione heridis contineri | uide-
 tur RM^b 18 et huiusmodi] huiusmodi M
 20 tale sibi M | usu fructus C 21 mani-
 festissimus R^a, manifestum M | hoc et] hoc C

22 proprietatem] propri R^a 23 s. a. Hal.
 25 idem] impr. iustinianus S | iulia M
 27 utrum ... 28 peruererit om. M^a 28 per-
 maneat C | ex et alia ex M^a, om. C 31 usus R |
 et om. R 32 usus R 33 nouissima senten-
 tia M 34 saluum R^aM^a | esse iulianum R |
 autem om. C 35 placui M^a | fuerint R
 36 quibus] quibus i R^a | humanum RM^b, hu-
 manum s M^a | usu CRM 37 usu M 39 s. a.
 Hal. 41 idem] impr. iustinianus S | usu M

non ignotis modis. sed de usu fructu quidem hoc indubitatum fuerat: de personali autem actione, quae super usu fructu nascitur, siue in stipulationem usus fructus deductus siue ex testamento relictus est, dubitabatur, morte quidem usufructuarii et capitis deminutione et eam tolli omnibus concedentibus, non utendo autem, si per annum uel per biennium forsitan eundem usum fructum non petierit usufructuarius, si personalis actio tollitur, altercantibus. 5

1 Sed nos haec decidentes sancimus non solum actionem quae pro usu fructu nascitur, sed nec ipsum usum fructum non utendo cadere, nisi tantummodo morte usufructuarii et ipsius rei interitu, sed usum fructum, quem sibi aliquis adquisivit, hunc habeat, dum uiuit, intactum, cum multae et innumerabiles causae rebus incident mortalibus, per quas homines iugiter detinere quod habent non possunt, et est satis durum per huiusmodi difficultates 10 amittere quod semel possessum est, nisi talis exceptio usufructuario opponetur, quae, etiam 2 si dominium vindicabat, poterat eum praesentem uel absentem excludere. Sed nec per omnem capitis deminutionem huiusmodi detrimentum imminentis nostris patimur subiectis. quare enim, si filius familias fuerit qui usum fructum habet, forte ex castrensi peculio, ubi nec usus fructus adquiritur ei¹, possessum, per emancipationem eum amittat? sed 15 secundum quod definitum est tunc eum tantummodo desinere, cum usufructuarius uel res pereat, et tantummodo eum cum anima uel rei substantia expirare, nisi praedictae exceptionis uigor reclamauerit. Excepta uidelicet tali capitis deminutione, quae uel libertatem uel ciuitatem Romanam possit adimere: et² tunc enim usus fructus omnimodo eruptus ad suam 19 reuertatur proprietatem. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

17 IDEM A. IOHANNI PP. Ex libris Sabinianis quaestio nobis relata est, per [B 16, 8, 40] quam dubitabatur, si usus fructus per seruum adquisitus uel per filium familias capitis deminutione filii magna uel media uel morte uel emancipatione uel serui quacumque alienatione uel morte uel manumissione potest adhuc remanere. Et ideo sancimus in huiusmodi casibus neque, si seruus uel filius familias in praefatis casus inciderit, interrumpi patri uel 25 domino usum fructum qui per eos adquisitus est, sed manere intactum, neque, si pater capit's deminutionem magnam uel medium passus fuerit uel morte ab hac luce fuerit exemptus, usum fructum perire, sed apud filium remanere, etiamsi heres a patre non relinquatur.

2 Vsum fructum enim per eum adquisitum apud eum remanere et post patris calamitatem oportet, cum plerumque uerisimile est testatorem contemplatione filii quam patris usum 30 fructum ei reliquisse. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

XXXIV

R DE SERVITVTIBVS ET DE AQVA R

1 IMP. ANTONINVS A. CALPVRIAIE. Si quas actiones aduersus eum, qui [Synopsis p. 269b] 35 aedificium contra ueterem formam extruxit, ut luminibus tuis officeret, competere tibi existimas, more solito exercere non prohiberis. is, qui iudex erit, longi temporis consuetudi-

A¹ (34 R 1) P (33, 17, 34) L (ut P) CRM

¹ in cuius potestate est ins. (Mommsen) ² et del. (Mommsen)

1 sed om. M^a | usus R | 2 usu] usus R | qui quod C^a 27 ab] ex C 28 usus R | usu M | 4 et eam] C^bM^a | uel per] R, manere PL, deficit Pa | non om. Pa | relinquetur PL 29 usus R | manere PL | calamitates R 30 opotet L^a | est] est et PLR | contemplatione] PaM^a, magis superscripsit Pa, magis cont. LR, cont. magis C, pocius post filii inserit M^b 31 s. a. Hal. et PL ad c. 11 | lampadii ... 32 cc.] lampadio (lamp. L) et or. uu. PL 34 et de] APLC, et SRM 35 antonius M, om. A | carphoniae S, calphurnae R^a, sealpuriae M | si aquae sanctiones A 36 ut] uel C^a | limi- 24 manumissione] emancipatione manumis- nibus A | officisset PL^a? efficeret R^a | com- pere Pa | aestimas A, extimas PLR

nem uicem seruitutis obtinere sciet, modo si is qui pulsatur nec ui nec clam nec precario possidet. PP. III ID. NOV. GENTIANO ET BASSO CONSS.

a. 211

2 IDEM A. MARTIALI. Si aquam per possessionem Martialis eo sciente duxisti, [B 58, 7, 2] seruitutem exemplo rerum immobiliū tempore quaesisti. quod si ante id spatium eius usus tibi interdictus est, frustra sumptus in ea re factos praestari tibi postulas, cum in 5 aliena possessione operis facti dominium, quoad in eadem causa manet, ad eum pertinet cuius est possessio. PP. K. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS.

a. 215

3 IDEM A.¹ RICANAE. Et in prouinciali praedio constitui seruitus aqueductus uel aliae seruitutes possunt, si ea praecesserint quae seruitutem constituant: tueri enim placita inter contrahentes debent. quare non ignorabis, si priores possessores aquam duci per praedia 10 prohibere iure non potuerunt, cum eodem onere preferendae seruitutis transire ad emptores eadem praedia posse. PP. K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS.

a. 223

4 IDEM A. CORNELIO. Aquam quae in alieno loco oritur sine uoluntate eius, [B 58, 7, 4] ad quem usus eiusdem aquae pertinet, praetoris edictum non permittit ducere. PP. ID. 14 AVG. MAXIMO II ET AELIANO CONSS.

a. 223

5 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. LVCIANO MILITI. Si quid pars aduersa contra seruitutem aedibus tuis debitam iniuriouse extruxit, praeses prouinciae reuocare ad pristinam formam, damni etiam ratione habita, pro sua grauitate curabit. PP. K. FEBR. PRAESENTE ET ALBINO CONSS.

a. 246

6 IMP. CLAVDIVS A. PRISCO. Praeses prouinciae usu aquae, quam ex fonte iuris tui profluere adlegas, contra statutam consuetudinis formam carere te non permittet, cum sit durum et crudelitati proximum ex tuis praediis aquae agmen ortum sitientibus agris tuis ad aliorum usum uicinorum iniuria propagari. PP. VII K. MAI. CLAVDIO A. ET PATERNO CONSS.

a. 269

7 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. IVLIANO. Si manifeste doceri [B 58, 7, 5] possit ius aquae ex ueteri more atque obseruatione per certa loca profluentis utilitatem certis fundis irrigandi causa exhibere, procurator noster, ne quid contra ueterem formam atque sollemnem morem innouetur, prouidebit. PP. III NON. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS.

a. 266

8 IDEM AA. ET CC. ANICETO. Altius quidem aedifica tollere, si domus seruitutem non debeat, dominus eius minime prohibetur. in pariete uero tuo si fenestram Iulianus ui uel clam fecisse conuinatur, sumptibus suis opus tollere et integrum parietem restituere compellitur. D. K. LAN. SIRMI AA. CONSS.

a. 293

9 IDEM AA. ET CC. ZOSIMO. Si in aedibus uicini tibi debita seruitute parietem altius aedificauit Heraclius, nouum opus suis sumptibus per praesidem prouinciae tollere com- 35 pellitur. sed si te seruitutem habuisse non probetur, tollendi altius aedificium uicino non est interdictum. PP. V K. IVL.² SIRMI AA. CONSS.

a. 293

A^{ui} (c. 2. 4) PLCRM

¹ scribi debuit imp. Alexander A. ² Ian. (Mommsen)?

1 ui] uin uel um M^a | nec clam] clam R^a
 2 s. a. Hal. PL | gentino PL 3 a.] aa. P|
 martialis A, marcessi R^a | deduxisti R
 4 mobilium A^aPLM^a, nobilium A^a, emobi-
 lium R^a 5 praestare R^a 6 possesseone P^a |
 quod APLM^a | eadem] ea A | permanet R
 7 s. a. Hal. PL | iul.] iiiin PL | ii om Hal.
 8 ricine M^a | seruitutis M^a 10 ducti R^a
 11 prohiberi PL, prohiberi M^a | potuerint
 M^a | honore P^a | preferendae PL | transisse
 CRM 12 s. a. Hal.: in PL est subscriptio
 c. 7 13 idem] ee id. A 14 s. a. Hal. PL
 16 impp. PLC | a. om. PL | et phil. c. om. M^a |
 c. luciano] claudiano PL, cesar conclu-
 tiano R | diuera CRM 17 seruitutem om. M^a
 18 s. a. Hal. PL | praesente ... 19 conss.
 om. PL 20 claudianus R, glaudius M | a.

om. PC | aquae usu (usum C^b) C 21 statu-
 tae C, statuti M^a | permittit PLCR^a 22 agmen
 aque M | scientibus L^a 23 s. a. Hal. PL |
 a. et paterno] aa. PL 25 imp. R | aa. |
 aa. et cc. C | iulio C, iul. PL | docere M^a
 26 per cepta P^a | perfluentis R 27 cer-
 tos fundos P^aL^a | irrigandi R^a | formam
 om. C 28 atque bis L^a | s. a. Hal. PL et
 PL ad c. 3 | III non.] iii non. L hoc loco,
 ui k. PL ad c. 3 | ii om. PL hoc loco
 30 anicito C, niceto S, agniceto PL, ani-
 gero R 31 debeant P^a, debet C 32 cam P^a
 33 compellitur restit. PL, restit. compelle-
 tur C | s. a. Hal. PL 34 aa. om. PL
 35 aedificauit M^a | compelletur C 36 uicini
 PL^a, om. R^a? 37 s. a. Hal.: in PL est
 subscriptio c. 10

- 10 IDEM AA. ET CC. NYMPHIDIO. Si tibi seruitutem aquae deberi praeses animaduerterit nec hactenus non utentem spatio temporis amisisse perspexerit, uti te iure proprio prouidebit. nam si hoc minime probetur, loco proprio facto opere dominus fundi continere aquam et facere, quominus ager tuus rigari possit, non prohibetur. PP. XI K. FEBR. SIRMI 4 CC. CONSS. a. 294
- 11 IDEM AA. ET CC. AVRELIO. Per agrum quidem alienum, qui seruitutem non debet, ire uel agere uicino minime licet: uti autem uia publica nemo recte prohibetur. D. XI K. NOV. SIRMI¹ CC. CONSS. a. 294
- 12 IDEM AA. ET CC. VALERIAE. Non modus praediorum, sed [B 58, 7, 10 Synopsis p. 269c] 9 seruitutis aquae ducentae terminum facit. PP. III K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294
- 13 ²IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Sicut usum fructum, qui non utendo [B 58, 7, 10] per biennium in soli rebus, per annale autem tempus in mobilibus uel se mouentibus deminuebatur, non passi sumus huiusmodi sustinere compendiosum interitum, sed et ei decennii uel uiginti annorum dedimus spatium³, ita et in ceteris seruitutibus obtainendum esse censuimus, ut omnes seruitutes non utendo amittantur non biennio, quia tantummodo soli 15 rebus adnexae sunt, sed decennio contra praesentes uel uiginti annorum spatio contra absentes, ut sit in omnibus huiusmodi rebus causa similis differentiis explosis. D. XV K. Nov. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531
- 14 IDEM A. IOHANNI PP. Cum talis quaestio in libris Sabinianis uertebatur: [B 58, 7, 11] quidam etenim pactus est cum suo uicino, ut liceat ei uel per se uel per suos homines 20 per agrum uicini transitum facere iterque habere uno tantummodo per quinquennium die, quatenus ei licentia sit in suam siluam inde transire et arbores excidere uel facere, quidquid ei fuerit uisum, et quaerebatur, quando huiusmodi seruitus non utendo amittitur, et quidam putauerunt, si in primo uel secundo quinquennio per eam uiam non itum est, eandem seruitutem penitus tolli quasi per biennium ea non utendo deperdita, singulo die quin- 25 quennii pro anno numerando, aliis aliam sententiam eligentibus, nobis placuit ita causam dirimere, ut, quia iam per legem latam a nobis⁴ prospectum est, ne seruitutes per biennium non utendo depereant, sed per decem uel uiginti annorum curricula, et in proposita specie, si per quattuor quinquennia nec uno die uel ipse uel homines eius eadem seruitute uisi sunt, tunc eam penitus amittat uiginti annorum desidia. qui enim in tam longo prolixo- 30 que spatio suum ius minime consecutus⁵ est, sera paenitentia ad pristinam seruitutem reuerti desiderat. Cum autem apertissimi iuris est fructus aridos conculcatione quae in area fit suam naturam et utilitatem ostendere, aliquis uicinum suum uetabat ita aedificium extollere iuxta suam aream, ut uentus excluderetur et paleae ex huiusmodi obstaculo secerni a frugibus non possent, quasi uento suam uim per omnem locum inferre ex huiusmodi aedi- 35 ficatione uetito, cum secundum regionis situm et auxilium uenti aream accedit. sancimus

A^u (c. 10...13) P (c. 10 suppl. p) LC (c. 10 collocat post c. 13) RM

¹ requiritur Durostori (Mommsen) ² iunge 7, 31, 1 ³ 3, 33, 16 ⁴ c. 13 h. t. ⁵ exsecutus (Mommsen)?

1 idem] impp. diocl. et max. C | nymphidio) SA^a, nymphidio pL, simpnidio C, namphidio R, nifidio M, om. A^a | debere AR^a 2 non] te non C, om. A | utente AL^bM^c, utententes pL^a? | amisse L^a | perspexerit A^aC, aspexerit R, perspexeris M^a | uti te] A^aC, uti re A^a, ut iterum p, iterum L, uti ...terum R^a, uti iterum R^b, uti te iterum M^a, inc. M^a | iuri pLM^b | prouidebit] iubebit C 3 loco] in loco R 4 irrigari CM | s. a. Hal. et PL ad c. 9 | pp. d. PL 6 aurelio] SCRM, auri A, aureliano PL 7 s. a. Hal. PL 8 cc. om. PL 9 ualeriane PL, aureliae M 10 faciat PL^a? | s. a. Hal. PL | pp. III k.] d. x PL | nicomediae om. Hal. 11 iustianus M | usus R 12 tempus] spa-

cium PL | in] im A^aR^a 13 ei] in A 15 censemus PL | qua M^a 16 uel om. R 17 s. a. Hal. PL | d. | uel *** P 18 post ... cc. om. PL 19 idem] impr. iustinianus SC | a.] augusti R | sabianis M 21 uno] in uno LR 23 seruitutes L^a | amittitur M 27 ut] et R | prospectum R^bM, *perspectum R^a 28 per- eant C^a, depereunt R | posita Pa 30 ea M | amittant PLCM^a, amitti R, amittatur M^b | etenim CRM | in om. Pa 31 est om. C^a | poe- nitentiam Pa | reuertere R^a 32 oridos L^a | aream CM 33 fit] sit R | aedificium] he- dicium suum PLR^b 34 recluderetur C | ex om. C 35 possint PLR | ueto M^a 36 cum om. M^a | et om. M

itaque nemini licere sic aedificare uel alio modo uersari, ut idoneum uentum et sufficientem ad praefatum opus infringat et inutilem domino aream et fructuum inutilitatem faciat.

D. xi k. Nov. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC.¹ a. 531

XXXV

R DE LEGE AQVILIA R

5

- 1 IMP. ALEXANDER A. GLYCONIDI. Damnum per iniuriam datum immissio in [B 60, 3, 58] siluam igne uel excisa ea, si probari potest, actione legis Aquilae utere. PP. vii id. Nov. a. 222
ALEXANDRO A. CONS.
- 2 IMP. GORDIANVS A. MCVIANO. Legis Aquilae actione expertus aduersus [B 60, 3, 59] eum, quem domum tuam deposuisse uel incendio concremasse damnoque te adfixisse proponis, ut id damnum sarcitur, competentis iudicis auctoritate consequeris. quin etiam, si aqua per iniuriam alio deriuata est, ut in priorem statum restituatur, eiusdem iudicis cura impetrabis. PP. viii id. Nov. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239
- 3 IDEM A. DOLENTI. Ex morte ancillae, quam caesam conquestus es, tam [B 60, 3, 60] legis Aquilae damni sarcendi gratia actionem quam criminalē accusationem aduersus obnoxium competere posse non ambigitur. PP. v k. APRIL. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241
- 4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ZOILO. Contra negantem [B 60, 3, 61] ex lege Aquilia, si damnum per iniuriam dedisse probetur, dupli procedit condemnatio. 19
D. xv k. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293
- 5 IDEM AA. ET CC. CLAVDIO. De pecoribus tuis, quae per iniuriam inclusa [B 60, 3, 62] fame necata sunt uel interfecta, legis Aquilae actione in duplum agere potes. D. xv k. a. 293
Nov. AA. CONSS.
- 6 IDEM AA. ET CC. PLINIO. De his, quae per iniuriam depasta contendis, ex [B 60, 3, 63] sententia legis Aquilae agere minime prohiberis. PP. xv k. Nov. CC. CONSS. a. 294

XXXVI

R FAMILIAE ERCISCVNDAE R

- 1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MARCIANO. Si non omnem paternam [B 42, 3, 57] hereditatem ex consensu diuististi² nec super ea re sententia dicta uel transactio subsecuta est, iudicio familiae erciscundae potes experiri. PP. viii k. OCT. LATERANO ET RVFINO 30
CONSS. a. 197

A^u (35 R 1...5) PLCRM

¹ D. xv k. Nou. Const. post cons. Lamp. et Or. uu. cc. anno secundo (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 p. 180)? ² diuistitis (*MommSEN cum B:* ἐὰν ... δεῖλοντο τίνες)?

1 nemine M^a | seruari P^a | uti R 2 utilitatem C | facit R^a 3 s. a. Hal. 6 liconidi SM, gluconidi A, ciconidi C, clyconidio R | per iniuriam P, per iniuriam M^a 7 silua C | igni A | probare potes PLM^b | s. a. Hal. PL | viii PL | nou. non. P 8 alexandro a. cons.] a. cons. P, * *** L, alexandro a. II et marcello coss. (= a. 226) Hal.: alexandro in PL aberrauit in inscriptionem c. 2 9 luciano A, alexandro PL (ex subscr. c. 1) | legis aqu. actionem apertius A, si legis aqu. actione expertus es (ea om. R^b) PL^aR^b contra BΣ (x.π.) 10 diposuisse R | damnaque R | adfluxisse R^a 11 auctoritatem A | consequere A, consequeri M^a 12 alio] alueo A, alia L^a, ἀλλαχοῦ BΣ (x.π.) | diruata PLR | recipiatur C 13 impetrabitis C^a | s. a. Hal. PL | id. om. PL | a. et auiola om. PL 14 dolentio PL | morte] more C, morte quam M^a | es] est L^a 15 di- sarciendi A 16 s. a. Hal.: in PL est sub- scriptio c. 4 16 et cc. om. SPM 19 per iuriam L^a, per uniuiriam M^a? | prohibitur A 20 s. a. Hal. et PL ad c. 3 | heraciani PL | aa. cons. om. PL 21 aa. et cc.] a. S | per iuriam L^a, per uniuiriam M^a, iniuria A¹ 22 actionem PL | potest R^a | s. a. Hal. 23 sententia P^a | s. a. PL Miracus | xv] P, u L Mir. 27 de familia herciscunde iudi- cium S, de familiae (—lia M^a) herc. CM^a 30 iudicio M^a | hercundae P^a | s. a. Hal.: Q laterano pro aultiano scripsit in inscr. c. 2: in PL est subscriptio c. 7

- 2 IMP. ANTONIVS A. AVITIANO. Vxor tua si mortuo patre tuo, cui dotem [B 42, 3, 58] numerauerat, cum heres ei extiteris, adhuc in matrimonio tuo fuit, familiae erciscundae actionem ad exsequendam dotem secundum iuris pridem placitum aduersus coheredes tuos nactus es eamque retines, etiam si postea, dum tibi nupta est, decessit. PP. H ID. FEBR.
- 3 IDEM A. RVFO. Aduersus coheredes diuidendae hereditatis iudicio secundum [B 42, 3, 59] 5 iuris formam experire. iudex datus, si quid a coherede etiam tuae portionis ex hereditate sublatum fuerit probatum, adiudicationibus factis secundum iuris formam eum tibi condemnabit. expilatae enim hereditatis crimen frustra coheredi intenditur, cum iudicio familiae erciscundae indemnitate prospiciatur. PP. VII . . . Nov.
- 4 IMP. ALEXANDER A. ANTONIO. Si filius familias fuisti et res mobiles uel [B 42, 3, 60] 10 se mouentes, quae castrensis peculii esse possunt, donatae tibi a patre sunt, eas quoque in cetero peculio castrensi non communes cum fratribus tuis habes. praedia autem, licet eunti tibi in castra filio pater donauerit, peculii castrensis non sunt. diuerso iure ea praedia habentur, quae ex occasione militiae filiis familias obueniunt: haec enim castrensi peculio cedunt.
- 5 IDEM A. STATILIAE. In ipsius mariti tui fuit potestate mutare, quod iratus [B 42, 3, 61] 15 in seruos suos testamento cauerat, ut unus quidem in perpetuis uinculis moraretur, alter uero exportandus uenundaretur. proinde si offensam istam clementia flexit (quod, licet scriptura nos probetur, uel aliis tamen rationibus doceri nihil impedit, praesertim cum posteriora eorum talia merita deprehenduntur, ut ira domini potuerit mitigari), nouissimam eius uoluntatem arbiter familiae erciscundae sequetur.
- 6 IMP. GORDIANVS A. POMPEIO MILITI. Ea quae in nominibus sunt non recipiunt diuisionem, cum ipso iure in portiones hereditarias ex lege duodecim tabularum diuisa sunt. PP.
- 7 IDEM A. AELIANO. Si qua fideicommissorum petitio inter coheredes consistat, praetor uel praeses prouinciae eius rei disceptator constitutus uel iudex familiae erciscundae iudicio aditus, ut uoluntas testatrix seruetur, suas partes debet accommodare. PP. X. SEPT. GORDIANO . . . CONSS. [B 42, 3, 63] 25 a. 239 uel 241
- 8 IDEM A. TELESPHORO. Bona, quaecumque sunt tibi communia cum fratre [B 42, 3, 64] 30 tuo ex hereditaria successione patris uel matris, cum eodem familiae erciscundae iudicio experiens, ut diuidantur, impetrabis. PP. VI NON. . . . ARRANO ET PAPO CONSS. a. 243
- 9 IDEM A. NERVIAE. Non est ambiguum, cum familiae erciscundae titulus [B 42, 3, 65] 35 inter bonae fidei iudicia numeretur, portionem hereditatis, si qua ad te pertinet, incremento fructuum augeri.
- 10 IDEM A. PHILOTERAE. Quotiens inter omnes heredes testator successionem [B 42, 3, 66] 35 diuidit ac singulos certis possessionibus cum mancipliis, quae in isdem sunt constituta, iubet esse contentos, uoluntati eius salua legis Falcidiae auctoritate obtemperandum esse manifestum est: nec mutat, quod in sequentibus uerbis mancipia sua uniuersa nulla facta eorum

P (c. 8. 3. [6. 7 p]) L (c. 6...8. 3) CRM (c. 9 collocat post c. 13)

1 antonius RM | uitiano RM 2 numeraueras R^aM^a 3 ad om. M^a | coheres M^a 4 nanc-tus C^a | s. a. Hal. 5 idem] imp. ant. PL | coheredes tuos M^a | diuidendae om. L^a 7 approbatum iudicationibus C^a 8 dintenditur P^a? 9 indemnitat[i] P^a, indemnitati eius P^aLCRM | prospicitur PL | s. a. PL 10 antonino M 11 se] sese C| eos M^a 14 ex occasione] occasionem R, ex casione M^a 16 stratille M | iratus (iratus es C^a) in seruos suos] CR^b, in seruos suos R^a, in seruos suos iratus M: ὄργανθας χατὰ τῶν ἀδικῶν οἰκεῖτῶν B (x.x.) 17 moretur C^a, moreretur R 18 si om. R^a | offendit R | cum] si C 20 poterit CM

22 pompeiano M | omnibus M^a 23 in portiones hereditarias] edd. cum B πρὸς τὰ κληρονομία μέση, in portione hereditaria pLM, in portionem hereditariam CR 24 diuissa R | s. a. PL 26 uel om. pL^a | discept. const. rei M 27 addictus CCRM^b, adductus C^a, a. dictus M^a | debebunt pL 28 s. a. PL ad c. 1: in pL hoc loco extat pp. | k.] aa. k. PL 29 a.] aa. PL | talesphoro PLR, telephoro M | cum fratre tuo om. PaRaM 30 iudicio om. C 31 experieris P | impre-traberis L^a | s. a. PL | apriano PL 32 a.] augusti R, aa. M | ambiguus M^a 34 augere M^a 35 philophetae R 36 possessionibus M^a 37 uoluntatis M^a

discretione commendanda putauit heredibus, cum utique his ea uideatur insinuasse, quibus etiam testamento relinquenda esse decreuit.

- 11 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. ANTONIAE. Inter filios ac filias bona [B 42, 3, 67] intestatorum parentium pro uirilibus portionibus aequo iure diuidi oportere explorati iuris est. PP. XVI K. MART. CONSS. 5
- 12 IMP. GALLVS ET VOLVSIANVS AA. RVFO. Non ideo diuisio inter te ac [B 42, 3, 68] fratrem tuum, ut proponis, facta irrita habenda est, quod eam scriptura secuta non est, cum fides rei gestae ratam diuisionem satis adfirmet. PP. PRID. ID. MART. GALLO A. II ET VOLVSIANO CONSS. a. 252
- 13 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SATVRNINO. Certum est libe- [B 42, 3, 69] 10 rorum peculia post mortem patris in hereditate diuidenda ad communionem esse reuocanda. frater autem et coheres tuus ob contractus, quibus uiuente patre etiam ignorantie ipso obligatus fuit, conuenire te et alterum fratrem tuum coheredem uestrum ultra non potest, quam ut de peculio suo recipiat tantam quantitatem, in quantam condemnatus est his, cum quibus ipse contraxit. 15
- 14 IDEM AA. HERMIANO. Si familiae erciscundae iudicio, quo bona paterna [B 42, 3, 70] inter te ac fratrem tuum aequo iure diuisa sunt, nihil super euictione rerum singulis adiudicatarum specialiter inter uos conuenit, id est ut unusquisque euentum rei suscipiat, recte possessionis exictae detrimentum fratrem tuum et coheredem pro parte agnoscere praeses prouinciae per actionem praescriptis verbis compellat. 20
- 15 IDEM AA. ET CC. THEOPHILAE. Si diuisionem conuentione factam etiam pos- [B 42, 3, 71] sessio consensu secuta dominium pro solidi rerum, quas pertinere ad patrem tuum placuit, ei firmauit, earum uindicationem habere potes, si patri tuo successisti. si uero placitum diuisionis usque ad pactum stetit, arbiter familiae erciscundae iudicio nobis datus communio- 24 nem inter uos finiri prouidebit. a. 293
- 16 IDEM AA. ET CC. HERACLIANO. Filii patris testamentum rescindendi, si hoc [B 42, 3, 72] inofficium probare non possunt, nullam habent facultatem. sed si tam circa testamentum quam etiam codicillos iudicium eius deficiat, uerum quibuscumque verbis uoluntas eius declarata sit, licet intestato ei fuerit successum, ex senatus consulto retentionis modo seruato familiae erciscundae iudicium aditum iudicem sequi uoluntatem oportere iuris auctoritate significatur. D. VIII K. SEPT. AA. CONSS. a. 293
- 17 IDEM AA. ET CC. COMMODIANO. Coheredibus diuisionem inter se facientibus [B 42, 3, 73] iuri absentis et ignorantis minime derogari ac pro indiuiso portionem eum, quae initio ipsius fuit, in omnibus communibus rebus retinere certissimum est. unde portionem tuam cum redditibus arbitrio familiae erciscundae percipere potes, ex facta inter coheredes diuisione nullum praeiudicium timens. D. VII K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

P (36, 11...15 [18 p] 17, 31, 6) L (36, 11...17) CRM

3 impp. R | a. et phil. c.] a. et c. phil. S, c. PL, a. M | 4 parentum CM | uiribus Pa 5 s. a. PL: possit tamen ad c. 13 pertinere | xiii PL | 6 impp. (imp. R) gallus (gallus P) et u. aa. (aa. om. P) imp. euilsonianus a. C | rufino S | ac] et CRM | eas R^a 8 s. a. PL | gallo n. et lusiano cons. PL | 10 aa. saturnino PL, aa. et cc. saturnino C, saturnino augusti R | 11 hereditatem diuidendam PLR | 12 coheredes Pa | patre om. L^a | 13 fuerit R | 14 ut om. Pa | 15 de sub- scriptione c. 13 u. ad u. 5 | 16 aa.] aa. et cc. C | herminio PL, hermiane M | familiae] malie M^a | 17 ac] et C | uictione M^a | 18 ad- indicaturum C^a | euentum M^a | 19 et (et h M^a) coheredem tuum (t. R^a) CRM | 20 subscriptio, quam c. 14 adscribitur PL Miraeus, solita transpositione ex c. 16 huc aberrasse uidetur: nam ad h. c. non perti- nere docet omissio Caesarum in inscriptione

21 diuisionem conuentione (—nem P^a) fac- tam (factam om. L^a)] PLR^aM^a, diuisione conuentione facta C | 22 consensum CM uel M^a | ad patrem tuum pertinere CRM | 23 eorum C | 24 ad] ap uel apud Pa | iudicij PLC^a?M^a | 26 aa.] a. p | commo- diano eraciano (cf. u. 32) S, hereliano C | testamenti CM^a | 27 probare non bis M^a | possint p | sed] M cum B (u. x.), sed et PLCR | circa testamentum q. e. codicillos] eius testament q. e. codicillis pL: τοῦτο μὲν περὶ διαδίκης τοῦτο δὲ περὶ κωδικῆλου B (u. x.) | 30 addictum CRM | iudicem om. pa | 31 s. a. PL ad c. 14: in L hoc loco extat a. | cons. om. PL | 32 commodiano] lysigrati S (cf. u. 26 et p. 287, 8) | 33 iuris R^a | pro in- diuisione M^a | sum] eam P^aL^aR^b | in initio CM^a, in inicio uel in inicio Pa | 34 ipsius] eius C | 35 familae arbitrio M | coherede Pa | 36 ti- mensmens P^a, times L^a | s. a. PL Miraeus

- 18 IDEM AA. ET CC. DOMNAE. Filiae, cuius pater nomine res comparauit, si [B 42, 3, 74] non post contrarium eius iudicium probetur, per arbitrium diuidendae hereditatis praecipuas adiudicari saepe rescriptum est. his itaque, si patri successisti, quem nomine tuo quaedam comparasse dicis, aduersus sororem tuam apud praesidem prouinciae, si res integra 5 est, uti potes. In communi autem hereditate quin sumptus ab uno facti bona fide familiae erciscundae iudicio uel negotiorum gestorum actione seruari possint, non est ambiguum. D. XVIII K. IAN. AA. CONSS. a. 293
- 19 IDEM AA. ET CC. LYSICRATIAE. Incerti iuris non est in familiae erciscundae iudicio earum etiam rerum, quas ex coheredibus quidam de communibus absumperunt uel deteriores fecerunt, rationem habendam eiusque rei ceteris praestandam indemnitatem. D. XVIII K. 10 IAN. AA. CONSS. a. 293
- 20 IDEM AA. ET CC. PACTVMETIAE. In familiae erciscundae iudicio ab uno pro [B 42, 3, 75] solido rei ueluti communis uenumdatae pretium non uenit, sed mandati, si praecessit, coheres uenditoris agere potest uel negotiorum gestorum, si ratam fecerit uenditionem. nam si uelut propriam unus distraxit ac pretium possideat, hereditas ab eo petenda est. 15 III . . . FEBR. CC. CONSS. a. 294
- 21 IDEM AA. ET CC. FORTVNATO. Si cogitatione futurae successionis officium [B 42, 3, 76] arbitri diuidendae hereditatis praeueniendo pater communis iudicio suo qualicumque indicio suam declarauit uoluntatem, inter eos qui successerunt exemplo Falcidiae retentionis habita ratione familiae diuidendae causa datus arbiter (uirili praeterea portione eorum, quae 20 nulli specialiter uel generaliter adsignauit, facta diuisione) in adiudicando patris sequetur uoluntatem. VI K. DEC. CC. CONSS. a. 294
- 22 IDEM AA. ET CC. DIONYSIO. Serum communem non consentientibus cohe- [B 42, 3, 77] redibus, sed per errorem ad eum qui possidet pertinere creditibus tenens, cum omnis 25 uerus titulus deficiat, suum non facit, sed in eo portiones hereditarias adsignatas penes singulos successores remanere manifestum est. a. 294
- 23 IDEM AA. ET CC. HERMOGENI. Licet pacto diuisionis aduersus singulos [B 42, 3, 78] actio pro hereditariis portionibus creditor parata mutari non possit, tamen ad exhibendam fidem his quae conuerterant, stipulationis et iuris adhibito remedio, qui placitum excedit urgueri potest, cum et hoc omisso, si non contrarium conuenisse probaretur, praescriptis 30 uerbis conueniri potuisset. S. a. 294
- 24 IDEM AA. ET CC. SOCRATI. Filium, quem habentem fundum portionem [B 42, 3, 79] hereditatis fratribus et quibusdam aliis sub condicione uerbis precariis restituere sanxit testator, post eius euentum, hereditaria parte praedii in quartae ratione retenta, compensato praeterea quod a coheredibus uice mutua percepit et, si quid deest, in supplementum 35

P (c. 18...22 [23 p]) L (c. 18...23) CRM

¹ iungo 6, 20, 16

1 idem] impp. dioc. et max. PL | aa. et cc.]
 a. S | pater bis Pa 2 probatur C | arbitrum M 5 bone fidei C? 6 posse C | ambiguum est PL 7 s. a. PL, nisi ea transposita est ex c. 19 | xiii L 8 lysicratiae] CR, pactumlelygratiae S (cf. u. 12 et 286, 32), lysigastiae PL, lisicrati M | incertis Ma 9 ex om. Pa | communionibus Ma | assumptionem 10 habendam] probatur PL | asumpserint Ma | habendum] hab. esse R, esse hab. Ma | eiusque rei eius quae Pa, quae PL, inc. Ma | praestat PL, presta... Ma | s. a. PL Miracus, cf. ad u. 7 | XVIII] XIII Pa, XVIII Mir. 12 fortunato pactumiae S (cf. u. 8, 17), pactumiae C, pactumiae R, pactumiae M 13 inuenit PaL | mandata Ma 14 fuerit Z 15 possidet Ma 16 s. a. PL Miracus 17 dio-

nysio fortunato S (cf. u. 23) 18 suo om. Ma | qualiscumque Ra 19 suam] suo RaMa | declarauerit C [qui] qui ei Ra, qui ei RbMb 21 sequatur Ma 22 s. a. PL | cc. om. PL 23 dionysio] C, hermogeni dianisio S (cf. u. 17, 27), dionisocli PL, diocnisocli La, dionisocli R, dionisocli Rb | coheredem Ra 24 tenens] ten. Pa, teneas et La | omni La 25 deficiens PL | fatiat Ma 26 permanere C | in PL additur subscriptio c. 24 27 socrati hermogeni S (cf. u. 32), hermogeniano C 28 ad] ed Ma 29 uiris Ma | qui] qui per Ma 30 contractum pL 31 conuenire L | posset M | s. habet L 32 socrati] dionysio S (cf. u. 23), socrati M 33 fratribus hereditatis fratribus Ma 34 quarta Ra | rationem C

- deducto, quod a ceteris in eo fundo soluitur supra quartam habens, reddere compelletur.
D. v K. IAN. CC. CONSS. a. 294
- 25 IDEM AA. ET CC. DIOCL. Ex causa donationis uel aliunde tibi quaesita, si [B 42, 3, 50] aui successionem respueris, conferre fratribus compelli non potes. D. ID. APRIL. TVSCO 4
ET ANVLLINO CONSS. a. 295
- 26 ¹IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM. Inter omnes dumtaxat heredes suos, qui ex quolibet uenientes gradu tamen pares uideantur esse, uel emancipatos, quos praetor ad successionem uocat, siue coeptum neque impletum testamentum uel codicillus seu epistula parentis esse memoratur siue quicumque alio modo scripturae quibuscumque uerbis uel indicis inueniantur relictæ, iudicio familiae erciscudae, licet intestato ad successionem 10 liberi uocentur, seruato senatus consulti auxilio defuncti dispositio custodiatur, etsi sollemnitate legum huiusmodi dispositio fuerit destituta. Si uero in huiusmodi uoluntate designatis liberis alia sit mixta persona, certum est eam uoluntatem quantum ad illam dumtaxat permixtam personam pro nullo haber. D. ROMAE K. CRISPO II ET CON- 14 STANTINO II CC. CONSS. a. 321

XXXVII

R COMMVNI DIVIDVNDO R

- 1 IMP. ANTONINVS A. LVCIANO. Frater tuus si solam portionem praedii ad [B 12, 2, 32] se pertinentem distraxit, uenditionem reuocari non oportet, sed aduersus eum, cum quo tibi idem praedium commune esse coepit, communi diuidendo iudicio consiste: ea actione 20 aut uniuersum praedium, si litatione uiceris, exsoluta socio parte pretii obtinebis aut pretii portionem, si aliis meliorem condicionem attulerit, consequeris. Quod si diuisio praedii sine cuiusquam iniuria commode fieri poterit, portionem suis finibus tibi adjudicatam possidebis: hoc uidelicet custodiendo, ut post litis contestationem nemo nec partem suam ceteris eiusdem rei dominis non consentientibus alienare possit. PP. K. MART. ROMAE ANTONINO 25 A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213
- 2 IMP. ALEXANDER A. AVITO MILLTI. Si probatum fuerit praesidi prouinciae [B 12, 2, 33] fratrem tuum uineas communes pignori dedisse, cum partem tuam, quam in uineis habes, creditori obligare non potuerit, praeses prouinciae restitu tibi eam iubebit cum fructibus, quos creditor de parte tua percepit. Idem praeses prouinciae de diuisione uinearum inter 30 P (36, 25, 26, 37) L (ut P) CRM

¹ argumento similis, uerbis dissimilis est Th. 2, 23, 1 data ad Verinum eodem anno uel potius a. 324 (Crispo III et Const. III CC. conss.) IIII k. Sept.

1 soluetur R | compellitur R^b M 2 s. a. Hal. et PL Miraeus ad c. 23 | d.] pp. PL Mir. | k.] 6, 20, 16, non. PL Mir. | cc. conss. om. PL Mir. 3 diocl.] PLCM, dioclitiano R, om. S 4 successiones R | repueris Pa | potest L^a. post potes BΣ (u.p.) addunt haec: ἐὰν γάρ ταῦτα ὁ σὸς πάππος εἰς οὐ ἔν τῇ αὐτοῦ ὑπερουσιτητῇ ὅνται εἰσῆγασεν, ἀβστι- νετεύοντας ἑαυτόν (σαυτόν scr.) ἀπό τῶν ἔκεινου πραγμάτων τὸν χωρισμὸν αὐτῶν μάτρην αἰτεῖς et anteia 3 tibi reddunt αὐτερουσιών ὅντι eademque redeunt in indice B: ea tamen ad- ditamentum Thalelacis esse disertis uerbis testatur scholion ὁ παραπομένος ut uidetur Theodori | s. a. Hal.: in PL est subscriptio c. 26 7 parens uideatur R^a 8 codicilos C^a | seu] siue L^b C 10 inueniatur M^a 11 sernat L^a | auxilio bis Pa | custodiatur ... 12 dispositio om. Pa | custod.] fuerit destit custod. L^a | si om. M^a 12 uolun-

tate ... 13 eam om. R^t 13 permixta C | eam] in eam uel mean M^a | illum PaL 14 dum- taxat om. M^a | permixtam om. C | s. a. Hal. et PL ad c. 25 | romae] n. PL | et const. II cc. (caea. II Hal.) conss.] const. conss. PL 17 rubricam om. Pa | communis] de com- muni SP^b LCRM] diuidendum S, diuidendo M 18 luciano] SPL, lucano CRM | solum R^a 20 cooperit R | consiste ea] consistente PL, consiste e L^b: κανεὶ τὸ κομοῦν διβίδοῦνδο· διὰ ταῦτης δὲ τῆς ἀγωγῆς BΣ (u.p.) 21 aut un.] autem un. uidetur legisse Thalelacus: διὰ ταῦ- της δὲ τῆς ἀγωγῆς ὄλοντρον τὸ κτήμα BΣ (u.p.) 23 poss possidebis M^a 24 nec om. PL^a M^b contra BΣ (u.p.) μηδὲς μηδέ 25 posset R^a | s. a. Hal. PL | ant. a. IIII] a. ui PL 27 uito CM 29 potuit C, potuerat R | eam tibi M, eam om. C, tibi om. BΣ (u.p.) 30 de diu.] diu. M^a

te et creditorem fratris tui cognoscet et iubebit eum accepta pecunia, quanti statuerit partem fratris tui ualere, eam partem quam de fratre tuo accepit tibi restituere aut¹ aestimata tua parte ad creditorem fratris tui data pecunia quanti aestimauerit eam transferre. PP.

II ID. SEPT. ALEXANDRO A. CONSS.

a. 222

- 3 IDEM A. VERECVNDIANO. Ad officium arbitri, qui inter te et fratrem tuum [B 12, 2, 34] 5 diuidendis bonis datus fuerit, ea sola pertinent, quae manent communia tibi et illi. nam ea, quorum partem is uendidit, cum emptoribus tibi communia sunt et aduersus singulos 1 arbitrum petere debes, si ab illorum quoque societate discedi placeat. Cum autem regionibus diuidi aliquis ager inter socios non potest, uel ex pluribus singuli aestimatione iusta facta unicuique sociorum adiudicantur, compensatione inuicem pretii facta eoque, cui 10 maioris res pretii obuenit, ceteris condemnato, ad lictionem nonnumquam etiam extraneo emptore admisso, maxime si se non sufficere ad iusta pretia alter ex sociis sua pecunia uincere uilius profiteatur. PP. v NON. MAI. IVLLIANO ET CRISPINO CONSS.

a. 224

- 4 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HERODAE. Si maior [B 12, 2, 35] 15 quinque et uiginti annis soror tua tecum res communes diuisit, quamuis non instrumentis, sed aliis probationibus earum diremptam communionem probetur, stare finitis conuenit.

- 1 Quod si minor fuit nec tempus in integrum restitutioni praefinitum adhuc excessit, an in integrum propter diuisionem restitui debeat, causa cognita prouinciae praeses aestimabit.

- 2 Idem eorum etiam, quae uobis permanent communia, fieri diuisionem prouidebit, tam sumptuum, si quis de uobis in res communes fecit, quam fructuum, item doli et culpae, 20 cum in communi diuidendo iudicio haec omnia uenire non ambigitur, rationem, ut in omnibus aequalitas seruetur, habiturus. D. VIII ID. FEBR. CC. CONSS.

a. 294

- 5 IDEM AA. ET CC. SECVDINO. In communionem uel societatem nemo com- [B 12, 2, 36] 24 pellitur inuitus detineri: quapropter aditus praeses prouinciae ea, quae communia tibi cum sorore perspexerit, diuidi prouidebit. D. VIII K. SEPT. CC. CONSS.

a. 294

XXXVIII

R COMMVNIA VTRIVSQVE IVDICII TAM FAMILIAE ERCISCVNDAE QVAM COMMVNVI DIVIDVNDO R

- 1 IMP. ANTONINVS A. MARCO. Diuisionem praediorum uicem emptionis obti- [B 12, 3, 1] 29 nere placuit. PP. VI K. DEC. GENTIANO ET BASSO CONSS.

a. 211

- 2 IMP. ALEXANDER A. EVPHRATAE. Etiamsi is diuisioni arbitrum dedit, cui [B 12, 3, 2] ius dandi non fuit, tamen si socii quandam diuisioni consensum dederint, quod quisque eorum secundum placita possedit, pro parte socii dominium nactus est. PP. XVI K. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS.

a. 229

S (37, 5) P (37, 2. 4. 5. 38) L (ut P) CRM

¹ te ins. (Mommsen)

1 te om. Pa | cognouisset R^a | quanta M^a, inc. R^a 2 tui om. C contra BΣ (x.π.) 3 quanta P | s. a. Hal.: in P est subscriptio c. 3, in L erasa est 4 cons.] II et marcello coss. (= a. 226) Hal. 6 tibi . . . 7 communia om. M^a 7 singulorum R^b 8 quoque om. R^b | placet M^a 9 existimatione RM 11 maiores R^b | res pretii] R, pretii M^a, pretii res CM^b 13 licitamentem CM^b | s. a. Hal. et P ad c. 2 | mai.] mui. Pa | et crisp. cons. om. P 14 herodae] SCM, et herode PL^bR, et herede L^a 15 tecum om. Bamb. D I 3 cum BΣ (x.π.) 16 sed] ἀλλὰ καὶ BΣ (x.π.) | eorum R^b | direptam libri, διαιρέσθαι BΣ (x.π.) 17 maior M^a? | fuerit C | restitutio- nis CR^b | an] tamen Pa, tamen ut P^b, *** L^a

18 praeses prou. C cum BΣ (x.π.) 20 si quis . . . fructuum om. M^a | fecit communes C 21 diuidendo R 22 aequabilitas PL^bRM: ῥ. λόγης BΣ (x.π.) | s. a. Hal. PL | d.] pp. PL 23 aa.] augtū R | secundino om. C | commune S 24 ea, quae] equa S 25 prospexerit M | prouideat S | s. a. Hal. SPL | d. . . . consa] sub die mīse. uii. S 27 comm.] de comm. C 28 diuidendum S, diuidendo R 29 anto- nius R | marto R, deficit M^a 30 s. a. Hal. PL 31 a. euphratae om. Pa, a. om. P^b | arbitrium L^aM^a | cui ius dandi] C^bR^aR^cM^b, cuius dandi C^a, cuius (cui ius P^bR^b, cui L^b) dandi licentia PLR^b? 33 placitum C | possede- rit M^a natus M^a | s. a. Hal. PL | dec.] nou. PL a. III] a. a. PL

- 3 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AVRELIAZ SE- [Consultatio 2, 6 mut. B 12, 3, 3
VERAE. Maioribus etiam, per fraudem uel dolum uel perperam sine iudicio factis diuisio-
nibus, solet subueniri, quia in bonae fidei iudicii et quod inaequaliter factum esse consti-
terit, in melius reformabitur. PP. XVII K. LV. IPSIS III ET III AA. CONSS. a. 290
- 4 IDEM AA. AD MAXIMVM. Si patruus tuus ex communibus bonis res com- [B 12, 3, 4
paruit sibi negotium gerens, non omnium bonorum socius constitutus, pro competentium
portionum modo indemnitatii tuae cōnsuli oportet: et ideo rem emptam eum communicare
contra formam iuris postulas. PP. XVI K. NOV. IPSIS III ET III AA. CONSS. a. 290
- 5 IDEM AA. ET CC. FRONTONI ET GLAFIRIONI. De instrumentis, quae com- [B 12, 3, 5
munia fratrem uestrum tenere proponitis, rector aditus prouinciae, apud quem haec collo-
cari debeat, aestimabit. PP. VI ID. FEBR. SIRMI AA. CONSS. a. 293
- 6 IDEM AA. ET CC. THESIDIANAE. Si cum patruo uestro hac condicione diui- [B 12, 3, 6
sionem fecistis, ut se nullum dolum malum adhibuisse inraret, nec fidem placitis exhibuit,
quominus res indiuisias requiratis, eorum placitum quae in diuisionem uenerunt nihil uobis 14
nocere potest. D. V K. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294
- 7 IDEM AA. ET CC. SEVERIANO ET FLAVIANO. Si fratres uestri pro indiuiso [B 12, 3, 7
commune praedium citra uestram uoluntatem obligauerunt et hoc ad uos secundum pactum
diuisionis nulla pignoris facta mentione peruenit, euictis partibus quae ante diuisionem
sociorum fuerunt, in quibus obligatio tantum constitit, ex stipulatu, si intercessit, alioquin
quanti interest praescriptis uerbis contra fratres agere potestis. nam si fundi scientes 20
obligationem dominium suscepistis, tantum euictionis promissionem sollemnitate uerborum
uel pacto promissam probantes, eos conueniendi facultatem habetis. D. II NON. DEC.
NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294
- 8 IDEM AA. ET CC. NICOMACHO. Si inter uos maiores annis uiginti quinque [B 12, 3, 8
rerum communium diuiso relicta uel translata possessione finem accepit, instaurari mutuo 25
bona fide terminata consensu minime possunt. D. NON. DEC. CC. CONSS. a. 294
- 9 IDEM AA. ET CC. DEMETRIANO. Familiae erciscundae uel communi diu- [B 12, 3, 9
dendo iudicium ita demum, si corpora maneat communia, agi potest. D. VI ID. DEC
NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294
- 10 IDEM AA. ET CC. GALLICANO. Scriptura testamenti, qua specialiter omnia [B 12, 3, 10 30
diuisa continentur, quominus¹ res quarum testator non fecit mentionem heredes inquirere
nihil impedit. SINE DIE ET CONSULE.
- 11 IMP. CONSTANTINVS A. GERVLO². Possessionum diuisiones sic fieri [Th. 2, 25, 1 B 12, 3, 11
oportet, ut integra apud successorem unumquemque seruorum uel colonorum adscripticiae
PLC (transponuntur 38, 6. 5. 7. 9. 8) RM

¹ quominus del. (Mommsen) ² rationali trium prouinciarum addit Th.

1 aa.] a. et c. S, aa. et cc. C | aureliae
seuerae] Consult., seuero W, seuero SPLCRM
4 s. a. Consult. Hal. PL | xvii] xvi Hal,
uii PL | iii et III] iii et in PL, vi et con-
stantio III Cons., om. Hal. 5 aa.] a. et c. S,
aa. et cc. M] tuus om. M^a 6 negotium tibi
(sibi P^aL^a) PL, autō τὸ πρᾶγμα BΣ (x.π.)|
non om. M^a | sicut L^a, sotus M^a | consti-
tutis M^a, constitutis R^a 7 et om. C contra
BΣ(x.π.) | eum communicare] communicari R,
τέλειον εἰς κοινὸν ἀγαγεῖν BΣ (x.π.) 8 s. a.
Hal. PL | III] u PL 9 cc. om. PLR |
frontoni et CM, frontonie S, frontini et PL,
frontino R | glafirioni] C, gallaphyroni S,
glafironi M, gaphirioni PL, gaphirioni R
10 proponis C | collectari P^a 11 s. a. Hal.
PL | pp.] d. PL | id.] id. k. L | cons.] cc.
cons. L, cc. et cc. ss. P 12 thessanae PL
13 fecisti C^a | ut] et L^a | malum om. R | palac-
citis M^a 15 s. a. Hal.: in PL est subscrip-
tio c. 7 16 aa. et cc.] a. PL | indiuisio R^a

19 fuerint PL | ex stipulatu si] extipulat
(uel —latur) R^a | intercesserit R 20 scrip-
tis P^a | contra fratres om. L^a 22 facto R^a
promissa PLR^b | s. a. Hal. PL et PL ad c. 6
d. II om. PL utroque loco 23 cc.] aa. PL.
ad c. 6 | cons. om. PL utr. l. 24 nicho-
macho SLM, nichomatio C 25 relicta om. R^a
posseasio PL^a 26 s. a. Hal. PL | cc. om. PL
27 S transponit c. 9 et 10 et omissa summa
c. 11 ad inscriptionem c. 11 alteram summan
c. 10 adponit 28 iudicio LR^a | s. a. Hal.
30 calliconio S, calligono R 31 contine-
tur M^a | inquirere] P^aM^a, inquirent C^aR^b,
inquirerit R^a, possint (possit L) inquirere P^aL,
inquirere possint C^aM^b 32 s. a. Hal. PL |
sine] f. sine L | cons. PL 33 in PL est
inscriptione c. 10, cf. S ad u. 27 | gerulo] Th.,
cyrillo S, gerilo CM, cerylo R 34 posses-
sionem R^a | diuisionem R | opotet R^a | pos-
sessorem Th.

condicionis seu inquillinorum proxima¹ agnatio uel adfinitas² permaneret. quis enim ferat liberos a parentibus, a fratribus sorores, a uiris coniuges segregari? igitur si qui dissociata in ius diuersum mancipia uel colonos³ traxerint, in unum eadem redigere cogantur. D. III K. MAI. PROCVLO⁴ ET PAVLINO CONSS.

a. 334?

12 ⁵IMP. IVSTINIANVS A. AD SENATV. Illud aequitatis uouere rationibus bene nobis apparuit. si quis etenim pro filio suo ante nuptias donationem conscriperit uel dederit uel pro filia sua dotem et hoc quod dedit iterum in eundem reuertatur uel stipulatione uel lege hoc faciente, uel et si alio dotem uel ante nuptias donationem dante stipulationis paternae tenor uel forte legis hoc induxerit, ille autem testamento condito uel filios suos uel extraneos scripserit heredes et nihil de huiusmodi rebus, quae ad eum reuersae sunt uel peruenierunt, disposuerit, inueniantur autem alii liberi eius res a paterna substantia lucrati uel per ante nuptias donationes uel dotes uel militiae causa, quas utpote testamento existente non coguntur conferre, tunc filius uel filia easdem res, quae ad patrem reuersae sunt uel peruenierunt, habeant praecipuas, ad simile tamen lucrum computandas, ut in praesenti casu tantum habeat ipsa uel ipse, quantum eius fratres ex patre sunt consecuti secundum eos modos quos supra diximus et quos conferre propter testamentum non coartantur. Sin autem nihil tale penitus in fratres eorum a patre collatum est, neque ipsos sibi praecipue hanc partem vindicare, sed, quasi paternae facta substantiae sit, inter omnes secundum institutionis tenorem diuidi. et haec quidem, si inter fratres patris elogium compositum sit. Sin autem extranei sint scripti heredes et nihil in testamento suo neque in hac parte testator dixerit, tunc omnimodo praecipuum habeat filius uel filia, quod ad patrem reuertitur uel peruenit. si tamen minus in fratres collatum est, amplius autem ex huiusmodi casu ad patrem peruenit, illo quod ad similem quantitatem concurrit excepto cetera quasi paternae substantiae facta secundum modum institutionum diuidantur: illo procul dubio obsernando, quod, si minus sit quod pater ex huiusmodi causa habuit ea quantitate quae in fratres collata est, tota huiusmodi portio ad eas personas perueniat, quarum occasione res ad patrem reuertitur. Ea igitur, quae in paterna persona diximus, obtinere uolumus etiam in auum et proauum paternum uel maternum et in matrem et in auiam uel proauiam paternam uel maternam. D. xi K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE 29 VV. CC. CONSS.

a. 530

XXXVIII

R FINIVM REGVNDORVM R

1 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. NICE- Epanagoge p. 265 B 58, 9, 14
PHOBO. Regionem certam fundi propriis finibus eius mutatis dominus eius distrahere ac residuum retinere non prohibetur. nec amplius emptor, quam quod ratione⁶ secundum uen-

A⁷ (39 R) *P* (om. 38, 12) *L* (om. 38, 12) *CRM* 35

¹ uel colonorum ... proxima *om. Th.* ² uel adfinitas *om. Th.* ³ uel colonos *om. Th.*
⁴ Optato (*I. Gothofredus*)? ⁵ iungere 2, 44, 4. 5, 4, 24. 6, 25, 6 ⁶ metatione?

1 seu] siue *C* | in lignorum *M^a*? | proxima] *C*, proximorum *PLRM* | enim *om. M^a* 2 si *om. Th.* | quis *P^a* 3 in] un *M^a* | traxerit *L*, traxerunt *Th.* 4 redigere eadem *Th.* | s. a. *Th. Hal.*, nisi forte *Hal.* subscriptionem restituerit ex *Sichardo*: in *PL* est subscrip-
tio c. 12 5 iustinianus] const. *C* 6 pro] in *M* | conscripsit *M* 7 eum *C* 8 alio] ab alio *RM^b* 9 suos uel suos seu *C* 11 per-
uenierunt] *W*, peruenierint *CRM* | liberi alii *R* 12 uel per dotes uel per ante nuptias do-
nationes *R* 13 exigente *C* | inferre *RM^b* 14 peruenierint *RM* | computandae sunt *RM^a*?

15 habeant *R^a* 18 factam *M* 19 patris *om. C* 22 reuertetur *M^a* | collectum *R^a*, col-
latus *M^a* 25 casa *M^a* 26 occasionem *M^a* 27 res *om. C* 28 et proauum] uel proauum *C* | in auiam] auiam *C* | uel proauiam ... 29 maternam *om. C* 29 s. a. *Hal.* et *PL* ad c. 11, sed in *L* d. ... constant. erasa sunt 32 finium] de f. *SC* 33 impp. d. et m.] id. *PL* | et cc. *om. M* | nicyporo *S*, hice-
phoro *PL*, nicophoro *C*, nichoforo *M* 34 pro-
prii *C* | dominum ... 35 prohibemus *PLR^b* | eius *om. C* 35 amplius *M^a* | ratione] tra-
dizione proposuit *Cuiacius*

ditionis fidem ad se peruenit, uindicare potest praetextu terminorum temporis antecedentis uenditionem. D. ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS.

a. 294

2 IDEM AA. ET CC. TATIANO. Successionum uarietas et uicinorum noui consensus, additis uel detractis agris alterutro, determinationis ueteris monumenta saepe permutant. 4 D. VIII K. LAN. NICOMEDIAE CC. CONSS.

a. 294

3 ¹IMP. CONSTANTINVS A. AD TERTVLLIANVM². Si quis super iuris sui Th. 2, 26, 1 mut. locis prior de finibus detulerit querimoniam, quae proprietatis controvrsiae cohaeret, prius super possessione quaestio finiatur et tunc agrimensor ire praecipiat ad loca, ut patefacta ueritate huiusmodi litigium terminetur. Quod si altera pars, ne huiusmodi quaestio terminetur, se subtraxerit, nihilo minus agrimensor in ipsis locis iussione rectoris prouinciae 10 una cum obseruante parte hoc ipsum faciens perueniet. D. VIII K. MART. BESSI GALLICANO ET SYMMACHO CONSS.

a. 330

4 IDEM A. AD BASSVM PP. Si constiterit eum, qui finalem detulerit Th. 2, 26, 2 B 58, 9, 18 quaestionem, priusquam aliquid sententia determinetur, rem sibi alienam usurpare uoluisse, non solum id quod male petebat amittat, sed quo magis unusquisque contentus suo rem 15 non expetat iuris alieni, qui inreptor agrorum fuerit in lite superatus, tantum agri modum, quantum adimere³ temptauit, amittat. LECTA APVD ACTA XII K. IVL. GALLICANO ET SYMMACHO CONSS.

a. 330

5 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. NEOTERIO PP.⁴ Th. 2, 26, 4 Quinque pedum praescriptione submota finalis iurgii uel locorum libera peragatur intentio. 20 PP. ALEXANDRIAE VII K. AVG. ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS.

a. 385

6 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. Th. 2, 26, 5 mut. B 58, 9, 20 Cunctis molitionibus et machinis amputatis decernimus in finali quæstione non longi temporis, sed triginta tantummodo annorum praescriptionem locum habere. D. PRID. NON. 24 NOV. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS.

a. 392

XXXX

R DE CONSORTIBVS EIVSDEM LITIS R

1 IMP. IVLIANVS A. SECUNDVO PP. Explosis atque reiectis p[re] Th. 2, 5, 1 B 12, 3, 12 scriptionibus, quas litigatores sub obtenu consortium studio protrahendae disceptationis excogitare consueuerunt, siue unius fori omnes sint siue in diuersis prouinciis uersentur, 30

A^ul (39, 5, 6) P (39, 40 [R p] 1) LCRM

¹ iunge 8, 4, 5 ² u. p. comitem dioeceseos Africæ addit Th. ³ diripere Th. ⁴ k. n. addit Th.

1 peruenit C 2 s. a. Hal. PL | d. om. PL | cc.] aa. Hal. 3 idem aa. et cc.] impr. iustiniianus a. S | ueritas M^a 4 ueteris om. P^a | monimenta P^bL^cR^dM^e, monimenta R^a 5 s. a. Hal. PL | d. VIII pp. uiii PL | cc.] aa. et Hal. 6 constantinus] contain. P | tertillianum L, tertianum M | qui C | uiris sui C, sui iuris sui L^a, sui iuris Th. 7 questionem M | quae] quae cum L^bC | proprietates L^a 8 possessionem C | agrimensor] men- sor M^a 9 terminet C, est terminetur M^a, deficit R^a 10 ipsius M^a 11 ipsum om. M^a s. a. Th. Hal. PL | viii Th., xvi Hal., ui PL | bessi] PL, ueronae Hal., om. Th. 13 a.] aa. PL | pp.] CM cum Th. dett. pu. S cum libris bonis Th., puc P, puç L, praefecto urbis R | consistenter R^a 15 repetebat C | sed et PL | quod CM^a | contentus suo]

suorum P^a, suorum contentus P^bL 16 qui ... fuerit] is qui ... fuerit Th., si qui ... fuerit C, qui ... si fuerit R^a] tanti C^bR^a 17 tetrauit P^a? | s. a. Th. Hal. PLQ | lecta apud acta] d. PL | xii (xiii Hal.) ... 18 cons. om. Q | symmacho] sirmi PL 19 impp. LCR | valentinus thodosius M | et arcadius om. L aa. C | nectario A, neotorio PL | pp. om. PL 20 prescriptio M^a | locorum om. P^a 21 s. a. Th. Hal. PL | alexandriae om. Hal. PL | vii Th., viii Hal. PL | arcadio ... cons.] Th., ap[er] PL, arc. a. ii et rufino coss. (= a. 392) Hal. 22 impp. LCR | aaa. om. AR^a, aa. C | pp. om. PL 23 machinationibus PLC^bR^d 24 s. a. Th. Hal. PL | prid.] ii Hal. 25 constant. om. Hal. | a. om. Th. 27 litis] militis S 28 iulius M | a. om. R 29 studium P^a | pertrahendae LM 30 consuerunt C^bR

- nec adiuncta praesentia consortis uel consortium agendi uel respondendi iurgantibus licentia pro parte pandatur. D. III NON. SEPT. ANTIOCHIAE MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362
- 2 IMP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. SALLVSTIO PP. Commune [Th. 2, 12, 2 B 12, 3, 13] negotium post item legitime ordinatam et quibusdam absentibus in solidum agi sine mandato potest, si praesentes rem ratam dominum habiturum cauere parati sunt, uel, si quod 5 ab his petitur, iudicatum solui satisdatione firmauerint. PP. VI ID. DEC. DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364

XXXXI

R DE NOXALIBVS ACTIONIBVS R

- 1 IMP. ALEXANDER A. MARCELLO. Si extat corpus nummorum, quos ablatos [B 60, 5, 44] 10 ex patris tui hereditate ab eo, quem liberum esse constitit, adlegas, vindicare eos uel ad exhibendum agere nou prohiberis. nam quamuis alias noxa caput sequatur et manumissus furti actione teneatur, quae in heredem non competit, cum tamen seruus a domino aliquid auferat, quamuis furtum committat, furti tamen actio non est nata neque aduersus ipsum, si postea manumissus est, locum habet, nisi furtuas res et post manumissionem contractat. 15 PP. XIII K. DEC. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
- 2 IMP. GORDIANVS A. QVINTILIANO ET ALII. Si serui uestri inscientibus [B 60, 5, 45] uobis uel etiam prohibentibus furtim arbores ceciderunt, quibus etiam propria poena iuxta legem saltui datam fuerat praestituta, frusta ueremini, ne ex persona eorum ultra noxae deditio[n]em sitis obstricti, cum ex delictis seruorum domini ignorant[er]es uel prohibentes, si 20 noxali actione conueniantur, ita condemnari debeant, ut aut noxae dedere aut condemnationem sufferre habeant in sua potestate. PP. III NON. IVN. GORDIANO ET AVIOLA CONSS. a. 239
- 3 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. EVTYCHIO. Siue seruum [B 60, 5, 46] 25 plagi paras accusare sollemniter, praesidem prouinciae adire non prohiberis, siue dominum eius sollicitati serui noxali iudicio uel furti malueris conuenire, suam tibi notionem praeses prouinciae commodabit non ignorans, quod, si dominum elegeris et eo non consentiente quod intendis commissum probaueris, uel noxae dedenda uel damni sarcendi ac poenae praestandae habeat facultatem. PP. V NON. OCT. SIRMI AA. CONSS. a. 293
- 4 IDEM AA. ET CC. SOSIO. Si seruus ignorante domino uel sciente et pro- [B 60, 5, 47] 30hibere nequeunte res tuas ui rapuit, dominum eius apud praesidem prouinciae, si needum utilis annus excessit, quadrupli, quod si hoc effluit tempus, ampli noxali iudicio conuenire potes: qui si noxae maluerit seruum dedere, nihil minus cum ipso quantum ad eum peruenit experiri non prohiberis: nam si eo conscio et prohibere ualente, detracta noxae deditio[n]e conuentus ad summam condemnationis soluendam omnimodo compellendus est.
- 1 Sane si criminis publici accusationem propter uxorem tuam a seruo raptam intendendam 35

PLCRM

1 praesententia C^a | uel resp.] et resp. M^a
 2 pandatur] quam datur R^a? | s. a. Th.
Hal. PL | antiochiae om. Hal. PL | mamer-
 tianus PL 3 imp. R | valentinus RM | ualens]
 ualerius M | aa. salustio om. R 5 quid P^aC
 6 s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio
 41, 1 | iouiniano a. et Hal. 9 noxialibus S
 10 existat PLR^bM | oblatos R^a 12 sequatur
 (consequ. M^a) capud M | manusmissus R^a
 15 furtiuas C | et om. PL | contractat M
 16 s. a. Hal. et PL ad 40, 2 | dec.] nou.
 PL 17 quintalliano R | nescientibus CM^b
 18 furto C 19 fuerit PR | praestitata P^a
 20 satis L^aR^a 21 conueniatur R^a | ut aut]
 CR^bM^a, aut PLM^a, ut R^a: ut uidentur legisse

Graeci: ίνα είς νόχαν B | condemnationes
PLCR, τήν καταδίκην B 22 offerre C | ha-
 bent L | s. a. *Hal.* PL | III] iiii P | iun. om.
 PL 23 et cc. om. SM | eutycio c. S, eutycio
 C 24 plagi paras] plagiari. P^a; plagi
 25 sollicitati P 26 prouinciae om. M | si sibi P^a | et] ex M^a | eum non con-
 sentientem PL^a 27 dedendo PL^a 28 ha-
 bet L | s. a. *Hal.* PL | pp.] d. PL | oct.]
 cc. P^a 29 a. et c. S, a. et cc. R | so-
 llio PL | seruum R^a 30 rapuerit R | apud
 praesidem] a preside M^a 32 noxiae L |
 quantum P^a 34 condemnationem C 35 pu-
 blicis R^a | propter ... raptam bis L^a | inten-
 dandum P^aLM, intendandam R^a

putaueris, non contra dominum, sed contra eum, quem facinus commisisse proponis, hanc instituere debes. PP. XVIII K. IAN. SIRMI AA. CONSS.

a. 293

- 5 IDEM AA. ET CC. MENOPHILO. Si tibi per furtum nec manifestum ancillam [B 60, 5, 48] seruus ope consilioque domini cum aliis rebus subtraxit, sum inter seruum et liberum ciuale iudicium consistere non possit, eum¹ ob hoc delictum dupli poenali actione et de 5 rebus propriis vindicatione uel condicione conuenire potes. S. V K. APRIL. CC. CONSS. a. 294

XXXXII

R AD EXHIBENDVM R

- 1 IMP. ALEXANDER A. CRESCENTI MILITI. Si dominium ancillae, de qua agis, [B 15, 4, 21] ad matrem tuam pertinuit nec iure a patre tuo uenumdata est eiusque proprietatem tibi 10 vindicare paratus es, praeses prouinciae exhiberi eam iubebit, ut apud iudicem de rei ueritate quaeratur. PP. K. MAI. ALEXANDRO A. CONS. a. 222
- 2 ²IDEA A. SYRO. Si criminis aliquius reus seruus postulatur, per ad exhibendum actionem produci a domino, non celari debet. PP. XI K. DEC. ALEXANDRO A. CONS. a. 222
- 3 IDEM A. FELICISSIMAE. Neque ad exhibendum actio neque proprietatis uindicationis, si nunc competit, propterea perempta est, quod aliquando aduersus te ad exhibendum actione alter pronuntiatum est, quia commutatione litis alia res esse incipit. PP. K. SEPT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
- 4 ³IDEA A. FLACCILLAE. Non ignorabit iudex instrumenta tui iuris, quae penes [B 15, 4, 24] diuersam partem fuisse probaueris, si ab eisdem non exhibeantur, iurisiurandi in item 20 facultatem deferri tibi oportere. PP. III K. MART. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230
- 5 IMP. GORDIANVS A. SABINIANO MILITI. Ad exhibendum actione non tantum [B 15, 4, 25] eum qui possidet, sed etiam eum teneri, qui dolo fecit, quominus exhiberet, merito tibi a non contempnendae auctoritatis iuris consulto Modestino responsum est. PP. II ID. FEBR. 24 GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239
- 6 IMP. PHILIPPVS A. POLEMONIDI. Instrumenta ad ius tuum pertinentia partem diuersam inuasisse adseuerans, si quidem crimen intendis, sollempnibus accusationibus impletis fidem adseuerationi tuae fac, sin uero ad exhibendum intendis, iudiciorum more experire. PP. II ID. MART. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244
- 7 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VITALIANO. Exhibitionis necessitate tenetur, qui facultatem habens culpam uel dolum in explendo praecepto committit, ita ut, qui rem deteriorem exhibuit, aequitas exhibitionis proficiat, ut, quamuis ad exhibendum agi non potest, in factum tamen actio contra eum detur. PP. XVI K. IVN. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286
- 8 IDEM AA. ET CC. PHOTINO. Si res tuas commodauit aut depositum is, cuius [B 15, 4, 28] 35 precibus meministi, aduersus tenentem ad exhibendum uel vindicatione uti potes. Quod

P (om. 42, 3) L (ut P) D (ad 42, 3) CRM

¹ erum (*Mommセン*)? ² iunge 9, 2, 2. 9, 35, 1 ³ iunge 2, 3, 12 ⁴ accusationis (*Cuiacius*)?

1 eum om. R | facimus C^a 2 s. a. Hal. PL | Hal. PL | clem. PL, clementino Hal. 22 sa-
pp. d. PL | ian.] PL, sept. Hal. 4 abstra-
xit M^a 5 eum] αὐτὸν τὸ δεσμότην B 6 s. a.
Hal. PL | s. d. PL 8 ad] ubi ad PL | Hal. PL | clem. PL, clementino Hal. 22 sa-
exhibendum] exhibendum actio in perso-
nam et uiuit xxx annis C 9 a. om. PR
10 tuum pertimuit R^a 11 de rei (re R^a?)
ueritate] rei ueritatem C 12 s. a. Hal. PL | Hal. PL | clem. PL, clementino Hal. 22 sa-
cons. PL 14 perduci C | s. a. Hal.: in P
est subscriptio c. 3, in L erasa est 15 feli-
cissimo M^a 17 s. a. Hal. et P ad c. 2
18 aeliano a. P 19 flauochae S, facile CM
20 probauerit R^a | hisdem RM 21 s. a.
pp. d. PL | ian.] PL, sept. Hal. 4 abstra-
xit M^a 5 eum] αὐτὸν τὸ δεσμότην B 6 s. a.
Hal. PL | s. d. PL 8 ad] ubi ad PL | Hal. PL | clem. PL, clementino Hal. 22 sa-
exhibendum] exhibendum actio in perso-
nam et uiuit xxx annis C 9 a. om. PR
10 tuum pertimuit R^a 11 de rei (re R^a?)
ueritate] rei ueritatem C 12 s. a. Hal. PL | Hal. PL | clem. PL, clementino Hal. 22 sa-
cons. PL 14 perduci C | s. a. Hal.: in P
est subscriptio c. 3, in L erasa est 15 feli-
cissimo M^a 17 s. a. Hal. et P ad c. 2
18 aeliano a. P 19 flauochae S, facile CM
20 probauerit R^a | hisdem RM 21 s. a.
non cont. auct.) non cont. auct. a R, ante
cont. auct. M^a 24 s. a. Hal. PL | II om. PL
25 gordiano om. PL 26 a. om. C | poremo-
nidi M^a 27 sollempnis L^a 28 asseueratio-
nis PLRM | fac] facito C 29 s. a. Hal. PL |
II] prid. PL | peregrino] rer. PL 30 uita-
lianis R^a?, uitorianis M^a 31 committat PL^a |
ita] »a R^a, om. M^a 33 agil cogi PL^a | facto
PL^a | s. a. Hal.: in PL est subscriptio c. 8
35 aa. et cc.] a. S | potino S, fotine M
36 meministis R^a | uti bis M^a

si pactus sit, ut tibi restituantur, si quidem ei qui depositus successisti, iure hereditario depositi actione uti non prohiberis: si uero nec ciuili nec honorario iure ad te hereditas eius pertinet, intellegis nullam te ex eius pacto contra quem supplicas actionem stricto iure habere: utilis autem tibi propter aequitatis rationem dabitur depositi actio. S. v k. 4
MAI. HERACLIAE AA. CONSS.

a. 293

9 IDEM AA. ET CC. FAVSTINO. Si ex quocumque contractu apud praesidem [B 15, 4, 28] prouinciae iure debitum cui oportuerat te reddidisse probaueris, chirographa tua, ex quibus iam nihil peti potest, et instrumenta ad eum contractum pertinentia tibi naturaliter liberationem consecuto exhiberi ac redi iubebit. S. VIII K. SEPT. CC. CONSS.

a. 294

XXXXIII

10

R DE ALEAE LVS ET ALEATORIBVS R

1 Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α. Δημοσθένει ἐπάρχῳ πραιτωρίαν. Ἡ τῶν κύβων

Alearum lusus antiqua res est et extra operas pugnantibus concessa, uerum pro tempore prodit in lacrimas, milia extranearum nominationum suscipiens. quidam enim

PLCRM: pro 43, 1 deditus uersionem Latinam ad libros Harleianum 5117 (= H) WG,
illi saeculo XII, his saeculo XIII adiectam

1 qui depositus] quidem posuit M^a 3 ex om. P^aC^b ex eius (eiusmodi Bamb. D I 3) pacto contra q. suppl. (c. q. s. om. M)] οὐδεμίαν σγωγῆν ἔχει κατὰ αὐτοῦ, καθ' οὐ ἀδείην, ἀτο τῶν τοιούτων συμφώνων B, quasi esset ex eiusmodi pacto contra eum contra quem suppl. 4 aequitates M^a | s. a. Hal. et PL ad c. 7 | s.] p. PL 5 heracl. PL | aa. om. PL 6 faustine M 9 liberatione M^a | s. a. Hal. PL | s.] pp. PL 11 in S tit. 43 collocatur post sequentem, in R rubrica et nota constitutionis graecae continuantur rubricae sequentis tituli | et] SM, et de R, uel de C 12 greg. lex graeca S, constitutio graeca R, haec constitutio graeca est M: inscriptionem restitui ex 1, 4, 25 quae gemella est h. c. § 3 | η τῶν κύβων] ita ordiri h. c. testantur Parat. ad Const. 3 et 4 13 Latina constitutionis interpretatio, quam supra proposui ad libros HWG redactam, in HW ut in permultis aliis libris ad marginem suppleta est, in G addita est in folio, quod in medio libro quinto vacuum relicturn erat, praemissis his hec const. debet esse sūprā] de relig. et sup. fu. et debet ibi legi. Imperator iustinianus iohani. pp. hanc inscriptionem, quae redit in aliis libris uelut in Paris. 4523 Veronensi 180 (in W est impr.), falsam esse ex loco gemino constat: num autem omnino spuria sit, sicut eae, quae extant ad 3, 10, 2 et ad epitomen legis Rom. Visig. (p. 248, 6), an ueniat ex c. 2 h. t., definiri neguit. dubitari tamen non poterit, quin eiusdem originis sit, cuius est interpretatio, quam non ad constitutionem ipsam, sed ad epitomen quandam factam esse tam ex loco gemino quam ex indicibus Anatolii et Thalelaei appareat, ut Graeca qui ueritatem non inuenierit in libro codicis Iustiniani, sed aut in scholiis Basiliacorum aliaue qua sylloga iuris Graeci aut in commentario aliquo codicis uelut Isidori.

index Thalelaei extat in B 60, 8, 5: Ἡ διάταξις κωλύει τὰ παίγνια καὶ πάντες ὑπεκφαρουμένων ὄρλει καὶ τὰ εἰπάτιμα κατὰ τῶν κυρευόντων, ἐπιτρέποντα καὶ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχῶν καὶ τοῖς ἐπισκόποις ζητεῖν καὶ κωλύειν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς γνωμένα συναλλάγματα ἀνταρέπειν. δίδωσι δὲ ἀγωγας ἐκ τῶν ἐπιτετραμμένων πάντες παιγνίων καὶ ἀπαίτησιν τῶν ἐντεῦθεν χρεωτηρίθντων, δέκα λιτρῶν ἐπιτίμου ὄρλουσα κατὰ τῶν συγχωρούντων παραβήναι τὴν διάταξιν. Anatolii indicem exhibet Nomoc. 13, 28: (§ 1) Οἱ ἡτηθεῖς εἰς κόπτου οὐκ ἀπαίτεταιν καὶ καταβαλλον ἀναλαμβάνει μετά διαδόχων ἀπὸ τοῦ νικησαντος καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ διηγεῖν καὶ πάρα τριακοντατίας. εἰ δὲ μὴ θελουσιν ἀναλαβεῖν, οἱ θελων καὶ μάλιστα οἱ τῆς πόλεως ἐν ἦ τούτῳ γέγονε πατήρ ή ἔκδικος ἀπαίτεται καὶ δακανᾷ εἰς ἕργα τῆς πόλεως. καὶ η γενεμάτη ἐπὶ κόπτων ἀσφαλεία αἰχυός ἔστι καὶ ἀποδίδοται. εἰ δὲ καὶ τις ἐν σχήματι κόπτου ἡτηθῇ θερπίος η ἐπίρα θλη, οὐκ ἀπαίτεται. (§ 3) τῶν ἐπισκόπων ἀδειαν ἔχοντων ταῦτα ζητεῖν, βοηθούντων αὐτοῖς τῶν ἀρχόντων καὶ πατέρων καὶ ἔκδικων. (§ 4) μόνον δὲ παλαινές πανορόβολον καὶ κονδομονόρόβολον (μονιβόλον καὶ κονδομονίβολον libri) καὶ κυντανόν (καὶ ins. libri) κόνδακα χωρὶς τῆς πόρτης (ὅρτης libri plerique) καὶ περιχνῆτη καὶ λιπτανή ἀνευ τέχνης καὶ ἐπινοίας. (§ 5) καὶ οἱ μὲν σφόδρα πλούσιοι νομιμάτος ἕνος ἔκαστην σύνθεσιν παίζουσιν, οἱ δὲ λοτσοὶ πάνυ ἡττονος: τὸ δὲ πλέον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει καὶ διδόμενον ἀποδίδοται. προνοοῦσι τούτων οἱ ἄρχοντες, δέκα λιτρῶν ποτῆς ἐπικαμένης τοῖς παραβαίνουσιν η συγχωρούσι παρεβαίνεσθαι. | Iusus] Augustinus, usus WG, ludus H | extra aut corruptum est ex circa aut perperam uersum cf. Dig. 11, 5, 2, 1 | pugnantibus] W^a, pugnatori bus HG, pugnatorum W^b | concessa om. HG 14 extraneorum nominantium W, extraneorum uenationum H, extranearum nationum G

ludentes nec ludum scientes, sed nominationem tantum, proprias substantias perdiderunt die noctuque ludendo in argento apparatu lapidum et auro. consequenter autem ex 1 hac inordinatione blasphemare conantur et instrumenta conficiunt. Commodis igitur subiectorum prouidere cupientes hac generali lege decernimus, ut nulli liceat in priuatis seu publicis locis ludere neque in specie neque in genere: et si contra factum fuerit, 5 nulla sequatur condemnatio, sed solutum reddatur et competentibus actionibus repeatatur ab his qui dederunt uel eorum heredibus aut his neglegentibus a patribus seu defensoribus locorum: Non obstante nisi quinquaginta demum annorum [Poz. p. 237, 67] aliquia praescriptione: Episcopis locorum hoc inquirentibus et praesidum [Poz.) 1, 4, 25 auxilio utentibus. Deinde uero ordinent quinque ludos, ton monobolon ton [I, 4, 25] 10 condomonobolon ke kondacca ke repon ke perichyten. Sed nemini permittamus etiam in his ludere ultra unum solidum, etsi multum diues sit, ut, si quem uinci contigerit, casum grauem non sustineat. non solum enim bella bene ordinamus et res sacras, sed et ista: interminantes poenam transgressoribus, potestatem dando episcopis hoc inquirendi et auxilio praesidum sedandi.

D. x k. OCT. CONSTANTINOPOLI DECIO CONS.

15
a. 529

HWG

1 ludentes] uel 1. G] scientes ludum H, ludum facientes G] nominatione H, numeratione G] tamen HG] perdiderunt ammiserunt G 2 argento L] lapidum om. G 3 immoderatione G] conantur] noscuntur G] conficiunt] concipiuntur G 4 prou. cup.] WH, prospicentes G] decernimus] cernimus W^a] priu. seu publ. locis] W, publ. uel priu. uel dominibus uel locis etiam G, priu. dominibus seu locis publ. H 5 neque] nec G] in specie neque in genere] HG, in genere neque in specie W, inspicere edd. 7 hiis W] dederunt] G, dederint W, uicerint L] uel et H, ut G] aut] aut et G] hiis W] a patr. seu def. locorum] W, seu fideiussoribus eorum G, seu (s. seu H^a) defens. eorum H: in fine § 1 desiderant quae habet Nomocanon (u. s.) καὶ δαπανᾶς εἰς ἑργά τῆς πόλεως καὶ ἡ γενομένη ἐπὶ κότια ἀφάλεια σώματος ἔστι καὶ ἀποδίδοται. εἰ δὲ καὶ τις ἐν σχήματι κότιου ἡττηθῆ θερμοῖς ἢ ἐπίρρα βλήη, οὐκ ἀτατέται 8 non ... 9 praescriptione] HG, non o. nisi q. demum aliqua praescr. W: οὐκ ἀντίκεται χρόνος τοις ἀπαρτούσι τὸ καταβληθὲν εἰς τι τῶν ἀπηγγειμένων παγίων, εἰ μὴ μόνος ὁ πεντηκοντατῆς index Anatolii (Poz.) 9 ad ipsius constitutionis uerba proprius accedit locus geminus. antecesserini praeterea necesse est, quae leguntur in B (u. s.) eandem curam iniunctam esse praefecto urbi et praesidibus prouinciarum et, si qui contractus propter ludum initi fuerint, eos rescindendos esse] inquir.] prouidentibus G 10 utentibus auxilio H, auxilio prouidentibus G] deinde] deinceps W] pro ordinent qui uertit ordinat uidetur scripsisse] tonmonobolon ... 11 perichyten] tō monolouon. toncondomolouon. ketiudacca (uel ketiudacca) keuyon. keperichian H, bemolouon. GRE. tonleodomeuolon retindoctahereponrepit hit W, comonomolon comodonoualon. keiquidalha. reipon. reiperusnā G. quae lectiones in singulos ludos ita discribenda sunt: ton monobolon] ton monolouon H, bemolouon W, comonomolon G — ton condomonobolon]

ton condomolouon H, ton leodomeuolon W, comodonoualon G — ke kondacca (= καὶ κόνδακα) ketiudacca H, retindocta W, keiquidalha G — ke repon] herepon W, reipon G, keuyon H — ke perichyten] keperichian H, repit hit W, reiperusnā G. retinuit igitur interpres Graecum sermonem, quem neque intellexit et aut integrum non habuit aut ipse mutilauit: desiderantur enim quae sunt in Nomocanone (u. s.) κυντανός et ττακά, nisi forte in repon latet ήππον uel ήππικόν. Graecis autem ipsis et rem et uerba difficultates parasse probant qui interpretandi periculum fecerunt. ita in Nomocanone libro Vatic. Palat. 408 indicem Anatolii in hunc modum mutatum inuenit Pitra: μόνον δὲ παζειν ἔστι μονβολον (supra uersum additur δρόμον) τὸν καὶ δρόμον καὶ κονδομονβολον τὸ καὶ πηδητα καὶ κυάντανον τὸν ὑποδιάντος σύρεντα καὶ κονδακα χωρὶς ἀκοντίστερα λέγει τῆς πόρτης (supra uersum additur χωρὶς) περόης αὐτοῦ τοῦ σιδήρου καὶ περιχυτὴν (supra uersum est πάλων) καὶ ήππικόν ἀνευ τέχνης καὶ ἐπινοιας similis leguntur apud Balsamonem ad h. l. (Voellus p. 1131): γίνωσκε δὲ, δτι μονόβολον λέγεται ὁ δρόμος, κοντομονόβολον τὸ πήδημα, κυντανός κύντας χωρὶς τῆς πόρτης ὁ ἀκοντίσμος ἀνευ περόης τοι σιδήρου, ἀπὸ Κυντου τνος οὔτω κληθείς, περιχυτὴ πάλη καὶ ήππικόν τὸ ήπποδρόμων 11 etiam in] G, in W, etiam H 12 hiis W] ludere] habere G | unum] dimidium G | sit diues W | quem] quidem G | contingit G 13 ante non solum supple ex Nomoc., quod supra unum solidum promissum fuerit, exigi non posse aut, si solutum fuerit, repeti | et res] set etiam res W, sed et res G | istam W | terminantes G] poenam] poena, quae secundum Nomoc. et B est X aurī librarum, statuitur in magistratus, qui aut legem exsecuti non fuerint aut ab aliis id fieri permiserint 13 hoc] hec H | inquirentibus W, inquirend' G 15 sedandi] HG, sociandi W 16 s. a. l. gem.

2 Ο αὐτὸς βασιλεύς.

Prohibemus etiam, ne sint equi lignei: sed si quis ex hac occasione uincitur, hoc ipse recuperet: domibus eorum publicatis, ubi haec reperiuntur. Si autem noluerit recipere is qui dedit, procurator noster hoc inquirat et in opus publicum conuertat. Similiter prouideant iudices, ut a blasphemis et periuriis, quae ipsorum inhibitionibus debent comprimi, omnes penitus conuiescant.

XXXXIII

R DE RELIGIOSIS ET SVMPTIBVS FVNERVM R

- 1 IMP. ANTONINVS A. DIONYSIAE. Si ui fluminis reliquia filii tui continguntur [B 59, 3, 1] uel alia iusta et necessaria causa interuenit, aestimatione rectoris prouinciae transferre eas 10 in aliud locum poteris. PP. VIII K. NOV. ANTONINO A. III ET BALBINO CONSS. a. 213
- 2 IDEM A. HILARIANO. Inuitu uel ignorante te ab alio illatum corpus in [B 59, 3 not.] puram possessionem tuam uel lapidem locum religiosum facere non potest. si autem uoluntate tua mortuum aliquis in locum tuum intulerit, religiosus iste efficitur: quo facto monumentum neque uenire neque obligari a quoquam prohibente iuris religione posse in dubium 15 non uenit. PP. K. MAI. SABINO II ET ANVLLINO CONSS. a. 216
- 3 IMP. ALEXANDER A. PRIMO. Legatum a defuncto tibi relictum et quod [B 59, 3 not.] in funus uel morbum eius erogasse te boni uiri arbitratu probaueris, praeses prouinciae solui tibi iubebit. PP. V NON. IVL. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
- 4 IDEM A. LICINIO. Si sepulchrum monumenti appellatione significas, scire [B 59, 3 not.] debes iure dominii id nullum uindicare posse, sed et, si familiare fuit, ius eius ad omnes 20 heredes pertinere nec diuisione ad unum heredem redigi potuisse. Profana tamen loca, quae circa id sunt, si semper uicinis aedificiis usui hominum destinatis cesserunt, eius sunt, cui illa, quorum partes esse uisae sunt, ex diuisione obtigerunt. PP. VI NON. NOV. MAXIMO II 24 ET AELIANO CONSS. a. 223
- 5 IDEM A. CASSIO MILITI. Militis uoluntatem, quam circa monumentum sibi [B 59, 3 not.] faciendum testamento expressit, et mater et pater heredes eius neglegere non debent. nam 29 etsi delatio hoc nomine praeteritis constitutionibus amota est, inuidiam tamen et conscientiam circa omissum supremum huiusmodi officium et contemptum iudicium defuncti euitare non possunt. PP. VIII K. MAI. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

A^{et} (44 R) P (44 [R p] 3) L (44 R 3) C (44 R collocat post c. 1) RM: pro 43, 2 dedimus interpretationem Latinam ex libris HWG (cf. p. 295)

1 inscriptionem restitui ex c. 1 h. t.: cf. etiam supra ad 295, 13 2 interpretatio Latina huius constitutionis in libris HWG praecedenti continuatur. Graeci indices extant Thalelaei in B 60, 8, 6: Ή διάταξις καλούει τὰ λεγόμενα ἔνιαν ιπτακά, κινδύνον ἀπαιτοῦσα κατὰ τῶν καιδόντων καὶ δῆμευσιν κατὰ τῶν οἰκων, ἐν οἷς τὰ τοιαῦτα γένηται πατήγνα. δίδοται δὲ καὶ ἀνάσσος τῷ ἡπτηθέντι καὶ καταβαλόντι, ἡ ἐν μὲν βουληταῖς ἀναλαβέντι, καλεύει ταῦτα εἰς ἕργα δημόσια τῆς πόλεως ἔκεινς δαστανᾶθαι, εἰ Anatoliū in Nomoc. 13, 28: Οὔτε τοῖς καλουμένοις ἔχοντοις ιπτακοῖς οὔτε ἀλλῃ κυβερναὶ παῖς· εἴσοι πλὴν τῶν ἐπιτραπέτων ἐν τῇ προλαβούσῃ διατάξῃ. καὶ οἱ τόποι, καθ' οὓς ἐν τοῖς τοιούτοις ιπτακοῖς παῖζουσι, δημόσιοι γίνονται καὶ τὰ δεδόμενα ἀποδίδονται, η μὴ βουλομένων ἀναλαβεῖν τῶν δεδωκότων ἀπαιτούνται διὰ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῶν ἄρχοντων τῶν ἐπαρχῶν καὶ προσκυροῦνται τοῖς ἔργοις τῶν πόλεων | etiam] et W | lignei] lieni G | uincerint W, uincat G | hoc ipsum recuperetur W 3 eorum om. W | ubi haec

rep.] et G | sin H | noluerint H^a | recuperare W 4 dederit W | procurator noster] secundum Anatolium repetunt praefectus uel praesides | et om. G | similiter et iudices prouideant W 5 ut a peri. et blasph. W, om. G | ipsorum] res W 6 debet W | comprimij puniri W | omnes] homines G, om. H 8 relig.] relig. locis L | et om. AR | funerum] in R sequitur rubrica tit. 43 et const. gca 9 antonius M | dionysiae] S, dioniae C, doniae RM 11 s. a. Hal. 12 te om. CR^a 13 sin M 15 obli-gare R | in om. R 16 s. a. Hal. | sabino] aquilino Hal. 17 primo] SCM, rimo PLR 18 probauerit L^a 19 s. a. Hal. PL | v] ui PL | iul.] iū. PL 20 momenti R^a 21 id] ad M^a | et om. CM 22 hereses M^a | diuisionem R^aM | profana] proponat M^a 24 uisa R^bM^a | s. a. Hal. 26 a.] augusti et cesares R | cassiano M 27 testamentum R^a | et mater] mater CM^a 28 inuidam R^a 29 omissum] om-nium omissum R^a | eiusmodi R^bM 30 s. a. Hal.

- 6 IDEM A. PRIMITIVO ET ALIIS. Monumentorum inscriptiones neque sepulchrorum iura neque dominium loci puri ad libertos transferunt. praescriptio autem longi temporis, si iustum causam initii habuit, uobis proficiat. PP. VIII K. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. [B 59, 3 not.] a. 224
- 7 IMP. GORDIANVS A. CLAVDIO. Statuas sepulchro superimponere vel monu- [B 59, 3, 7] 5 mento, quod te extructurum profiteris, ornamenta quae putas superaddere non prohiberis, cum in iure suo eorum quae minus prohibita sunt unicuique facultas libera non denegetur. PP. III K. AVG. GORDIANO A. II ET POMPELIANO CONSS. a. 241
- 8 ¹IMP. PHILIPPVS A. IVLIAE. Ius familiarium sepulchrorum ad aefines seu [B 59, 3 not.] 10 proximos cognatos non heredes constitutos minime pertinet. PP. XVI K. IVL. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244
- 9 IDEM A. ET PHILIPPVS C. FAVSTINAE. Locum quidem religiosum distrahi [B 59, 3 not.] 14 non posse manifestum est. uerum agrum purum monumento cohaerentem profani iuris esse ideoque efficaciter uenundari non est opinionis incertae. PP. VI K. DEC. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245
- 10 IMP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AQVILINAE. Si needum perpetuae [B 59, 3, 10] 18 sepulturae corpus traditum est, translationem eius facere non prohiberis. PP. VIII ID. DEC. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 267
- 11 ²IDEA AA. GAVDENTIO. Obnoxios criminum digno suppicio subiectos [B 59, 3 not.] 19 sepulturae tradi non uetamus. PP. VIII ID. APRIL. IPSIS III ET III AA. CONSS. a. 290
- 12 IDEM AA. VICTORINO. Mortuorum reliquias, ne sanctum municipiorum ius polluatur, intra ciuitatem condi iam pridem uetitum est. PP. III K. OCT. IPSIS III ET III AA. CONSS. a. 290
- 13 IDEM AA. ET CC. DIONYSIO. Ius sepulchri tam hereditarii quam familiaris [B 59, 3 not.] 23 ad extraneos etiam heredes, familiaris autem³ ad familiam, etiam si nullus ex ea heres sit, non etiam ad alium quemquam qui non heres est pertinere potest. S. III ID. NOV. SIRMI CC. CONSS.⁴ a. 294
- 14 ⁵IDEA AAA.⁶ CYNEGIO PP. Nemo humanum corpus ad alterum [Th. 9, 17, 7 B 59, 3, 14] 27 locum sine Augusti adfatis transferat. D. III K. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO NOB. PVERO ET EVODIO CONSS. a. 386
- 15 'En οὐδὲν τόπῳ οὐδὲν τέλος παρ' οὐδὲν προσώπου ὑπὲρ τῶν διαχομίζομένων σω- [B 59, 3, 15] 30 μάτων παρέχεται.

A^{ui} (44, 12) P (44, 8...14) L (ut P) CRM: index c. 15 restitutus est ex B

¹ fortasse iungenda est 1, 18, 3 ² cf. 9, 49, 6 ³ idem Graeci (u. i.): heredes familiaris, [hereditarii] autem (Mommsen)? ⁴ AA. cons. (a. 293, Mommsen)? ⁵ iunge 1, 2, 3
⁶ Imp. Gratianus Valentinianus et Theodosius AAA. requiritur (u. i.)

3 s. a. Hal. 5 imp. gord. idem C | gladio R 6 profitearis C 7 in iure suo] non iure suo R^a, iniurie sue M^a | quae] qui M^a | unicuiusque R 8 s. a. Hal. 9 iuliano S | familiarum Pa 10 s. a. Hal. 12 idem] impr. philippus S | philippus om. R, et phil. c. om. CM | faustino PL 13 purum uero agrum C, purum om. M^a | monumento] momentomomento Pa | adherentem C 14 s. a. Hal PL | a. om. PL 15 thiano PL 16 aa.] aa. et c. S, aa. et cc. C, om. R | aquilinae R, aquilie M 17 traditum est corpus R | s. a. Hal. PL | pp. d. PL 18 dec.] febr. Hal. | III et max.] PL, IV et max. III Hal. 19 aa.] a. et c. S 20 tradi] traditum R | s. a. Hal.: in PL est subscriptio c. 13 21 aa.] a. et c. S | uictorino om. PL | reliquias R^a | sanctum] secundum C^a | ius om. R^a 22 s. a. Hal. 23 et cc. om. PL | dionysio] uictorino (ex u. 21) S | ius seqq.] este εξ αὐτοῦ τοῦ τελευ- tήσαντος ὁ τάφος ἐστὶ δεξάμενος τὴν ἀρχὴν εἴτε εξ ἄλλων πινῶν παραπεμφθέλι εἰς τὸ τοῦ τελευτήσαντος πρόσωπον, δύνανται θάττειν ἐν αὐτῷ οἱ κληρονόμοι, εἴτε συγγενεῖς εἰσιν εἴτε ἔξωται. ἐν δὲ τῷ φαμιλιαρῷ τάφῳ, καν μη ὡσι κληρονόμοι, οἱ ἀπό τῆς φαμιλίας δύνανται θάπτειν B | familiarii PL 24 familiaris M^a | nullos Pa 25 pertingere C | s. a. Hal. et PL ad c. 11 | s. d. PL 27 idem aa. (augusti R) PLRM, idem aa. et cc. C, deficit S: idem aa. in 1, 2, 3 et in Th. resertur ad Gratianum Valentianum et Theodosium | humatum corpus nemo Th.: humanum etsi minus recte legatur, confirmant tamen B ἀνθρώπων σῶμα, ut lectio humatum in dett. (u. g. W^a) debeatetur emendationi 28 sine om. L^a | augustam fatibus L^a? , augustis affatis C | s. a. Th. Hal. PL | III] Th., III Hal. PL | mart. om. PL 29 nob.] nobili Hal PL | enodio PL 30 constitutio greca RM